

บทที่ 3

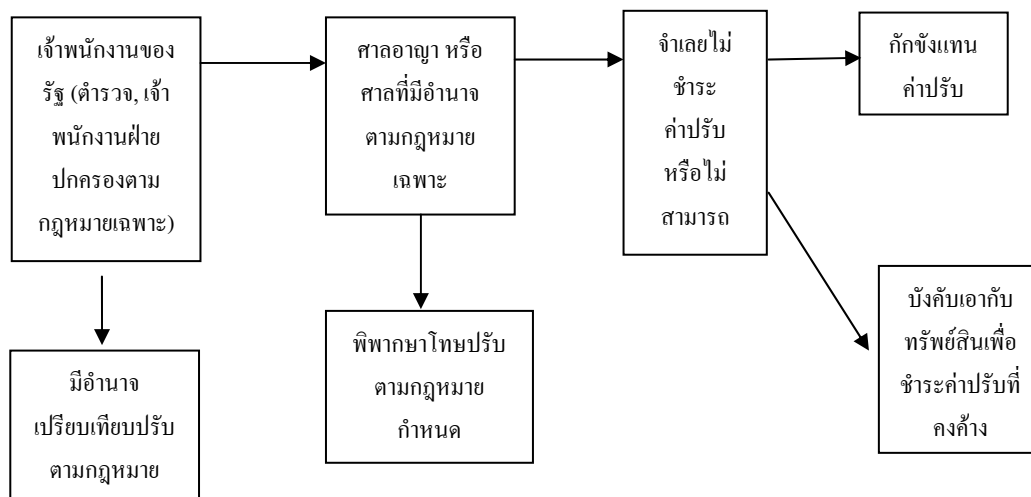
การบังคับโทษปรับและมาตรการผ่อนชำระค่าปรับ ในประเทศไทยและต่างประเทศ

การบังคับโทษตามกฎหมายนั้น สามารถแบ่งออกเป็นสองส่วน ได้แก่ การเปรียบเทียบปรับในชั้นพนักงานสอบสวนหรือพนักงานฝ่ายปกครองก่อนการฟ้องศาล (Pre-Court Fine) และการกำหนดโทษปรับในชั้นศาล (Court Fine)

การเปรียบเทียบปรับนั้นจะเกิดขึ้นได้ เมื่อมีกฎหมายเฉพาะให้อำนาจไว้ ยกตัวอย่างเช่น การปรับในคดีจราจร ผู้มีอำนาจเปรียบเทียบปรับได้แก่เจ้าพนักงานของรัฐที่ได้รับการบัญญัติให้อำนาจในกฎหมายเฉพาะนั้นๆ อันได้แก่ เจ้าพนักงานสอบสวน หรือเจ้าพนักงานฝ่ายปกครอง และอัตราค่าปรับที่สามารถเปรียบเทียบปรับได้ ต้องได้รับการบัญญัติไว้ในกฎหมาย โดยเฉพาะในประเทศไทย ได้มีการบัญญัติกฎหมายว่าด้วยการเปรียบเทียบปรับไว้ในพระราชบัญญัติการเปรียบเทียบคดีอาญา พ.ศ. 2481 โดยให้เหตุผลในการประกาศใช้พระราชบัญญัตินี้ว่าสมควรที่จะได้แก้ไขให้พนักงานสอบสวนมีอำนาจเปรียบเทียบได้มากขึ้น เพื่ออำนวยความสะดวกแก่ราษฎรที่ต้องหาคดีอาญาในอันที่จะไม่ต้องถูกฟ้องร้องยังโรงศาล ดังนั้น การเปรียบเทียบปรับเป็นมาตรการหนึ่งที่สามารถลดปริมาณคดีขึ้นสู่ศาลได้ทางหนึ่ง และมักจะใช้กับความผิดที่มีความเป็นอาชญากรรมเท่านั้น กฎหมายของต่างประเทศก็กำหนดอำนาจในการเปรียบเทียบปรับไว้เช่นเดียวกัน โดยเฉพาะในประเทศอังกฤษคงจะได้กล่าวต่อไปในบทกฎหมายของต่างประเทศ

การปรับในชั้นศาล หมายถึง เมื่อคดีได้รับการพิจารณาในชั้น และปรากฏว่าจำเลยมีความผิดตามกฎหมายในเรื่องใดๆ ศาลก็จะพิพากษากำหนดโทษปรับ ทั้งนี้ปรับที่ศาลสามารถลงได้นั้น ได้รับการบัญญัติไว้อย่างชัดเจนในกฎหมายลายลักษณ์อักษร ในประเทศระบบประมวลกฎหมายอัตราโทษได้รับการบัญญัติในประมวลกฎหมายอาญาของแต่ละประเทศ ส่วนประเทศที่ใช้กฎหมายระบบจารีตประเพณี อัตราโทษปรับได้รับการบัญญัติไว้ในกฎหมาย Statute ซึ่งเป็นลายลักษณ์อักษร เช่น ประเทศอังกฤษ ได้รับการบัญญัติโทษปรับใน Criminal Justice Act 2003 และ

แผนผังการบังคับโทษปรับ



สหรัฐอเมริกา ได้บัญญัติอัตราโทษปรับไว้ใน United States Code Title 18 เป็นต้น การบัญญัติอัตราโทษการกำหนดโทษปรับไว้ในกฎหมายลายลักษณ์อักษร เพื่อให้ศาลใช้อำนาจลงโทษปรับเกินกว่าที่กฎหมายกำหนด ในอันที่จะไม่ให้ศาลใช้อำนาจกำหนดโทษปรับตามอำเภอใจได้ ซึ่งโทษปรับ

ที่รับการกำหนดไว้มีอยู่หลายชนิด อันได้แก่ โทษปรับอัตราตายตัว (Fixed Rate Fine) โทษปรับขั้นต่ำสุด-สูงสุด (Low-High Rate Fine) โทษปรับพิจารณาตามรายได้ของผู้กระทำความผิด (income Based Fine/Day Fine) โทษปรับที่พิจารณาจากผลประโยชน์ที่ได้จากการกระทำความผิด (Criminal Benefit Fine) และ โทษปรับตลอดระยะเวลาที่ฝ่าฝืนกฎหมาย (Continuous Fine)

และเมื่อศาลพิพากษาโทษปรับแล้ว จำเลยจะต้องนำค่าปรับมาชำระให้แก่ศาลที่ตัดสินคดีนั้น โดยควรจะต้องชำระเต็มจำนวนภายในคราวเดียว หรือถ้าจำเลยไม่สามารถชำระค่าปรับได้ภายในคราวเดียว ศาลอาจอนุญาตให้จำเลยผ่อนชำระค่าปรับเป็นงวดๆ โดยกำหนดวันสิ้นสุดของการชำระค่าปรับไว้ให้ชัดเจน หรืออาจกำหนดโทษปรับลักษณะวันปรับ (Day Fine) เพื่อให้จำเลยได้ชำระค่าปรับเป็นรายวัน โดยพิจารณาอัตราค่าปรับให้เหมาะสมกับรายได้ต่อวันของจำเลย หรือศาลอาจผ่อนผันจำเลยเป็นระยะเวลาหนึ่งที่เหมาะสม เพื่อให้จำเลยสามารถหาเงินค่าปรับมาชำระภายในกำหนด

และเมื่อจำเลยไม่สามารถชำระค่าปรับได้อย่างแท้จริง เนื่องจากฐานะทางเศรษฐกิจไม่ได้ จนไม่สามารถชำระค่าปรับได้ ศาลอาจสั่งให้จำเลยต้องกักขังแทนค่าปรับได้ โดยกำหนดอัตราส่วนระหว่างค่าปรับต่อวันที่ต้องโทษจำคุกหนึ่งวันไว้อย่างชัดเจน หรือกรณีที่จำเลยฝ่าฝืนไม่

ชำระค่าปรับตามเวลาที่กำหนด ศาลอาจสั่งให้ลงโทษจำคุกจำเลย ตามระยะเวลาที่เหลือที่คำนวณได้จากค่าปรับที่ยังคงค้างอยู่

3.1 การบังคับโทษปรับและมาตรการผ่อนชำระค่าปรับตามคำพิพากษาในระบบกฎหมายไทย

3.1.1 หลักเกณฑ์การกำหนดโทษปรับและการบังคับคดีโทษปรับ

โทษปรับมักเป็นโทษที่ถูกกำหนดไว้ในบทกำหนดโทษของกฎหมายเกือบทุกฉบับในการพิจารณาโทษของศาลไม่ว่าจะลงโทษประเภทใดในทุกๆ คดี ส่วนใหญ่แล้วศาลมักจะลงโทษปรับควบคู่ไปด้วย เช่น อาจลงทั้งโทษจำคุกและให้ปรับเป็นจำนวนเงินที่แน่นอน ทั้งนี้เนื่องจากไม่ว่าจะเป็นกฎหมายใดหรือเป็นคดีประเภทใดก็มีวัตถุประสงค์ในการลงโทษเป็นอย่างเดียวกันทั้งสิ้น แต่การพิจารณาพิพากษาโทษแก่จำเลยต้องเป็นไปตามกฎหมายวิธีพิจารณาความของแต่ละประเภทของคดีซึ่งไม่สามารถนำกฎหมายอื่นมาใช้ร่วมกันได้ เนื่องจากเป็นกฎหมายเฉพาะของคดีแต่โทษปรับ และการบังคับโทษปรับนั้นโดยส่วนใหญ่แล้วจะมีการปฏิบัติในการบังคับโทษปรับที่คล้ายๆ กัน คือ ศาลอาจกำหนดวิธีการชำระค่าปรับ และจำนวนเงินค่าปรับไว้ในคำพิพากษาเพื่อให้จำเลยได้ทราบถึงการชำระค่าปรับ แม้ว่าวิธีการบังคับโทษปรับจะมีวิธีที่แตกต่างกันไป แต่เมื่อศาลได้พิพากษาให้ลงโทษปรับแก่จำเลยแล้ว ผลหลังจากศาลมีคำพิพากษาแล้วไม่แตกต่างกันแต่อย่างใด เนื่องจากได้มีการกำหนดเวลาให้จำเลยชำระค่าปรับที่น้อยเกินไปทำให้จำเลยไม่มีเวลาหาเงินมาชำระค่าปรับได้ทัน และบางคดีศาลก็จะพิพากษาให้บังคับโทษปรับไปตามประมวลกฎหมายอาญา มาตรา 29, 30 ดังเช่นตามพระราชบัญญัติเครื่องหมายการค้า เป็นต้นว่าจะเห็นได้จากคดีที่จะยกตัวอย่างต่อจากนี้ว่าหากมีการนำมาตรการผ่อนชำระมาปรับใช้ในคดีอาญาแล้วอาจส่งผลให้มีการพิจารณานำมาตรการผ่อนชำระค่าปรับไปใช้ในคดีอื่นๆ ได้เช่นกัน เนื่องจากการบังคับโทษปรับในคดีอื่นมีปัญหาเช่นเดียวกับคดีอาญาดังเช่นกัน ดังนั้นในการพิพากษาลงโทษปรับศาลจึงต้องพิจารณาหลักเกณฑ์ 2 ตามที่ประมวลกฎหมายอาญาได้บัญญัติไว้ดังต่อไปนี้

1. หน้าที่ของผู้ถูกคำพิพากษาลงโทษปรับ

มาตรา 28 บัญญัติว่า “ผู้ใดต้องโทษปรับ ผู้นั้นจะต้องชำระเงินตามจำนวนที่ กำหนดไว้ในคำพิพากษาศาล”

โทษปรับเป็นโทษที่ศาลกำหนดในคำพิพากษาของศาลมีกำหนดค่าปรับตามที่กฎหมายบัญญัติไว้ ซึ่งโทษปรับอาจจะมาจากการที่กฎหมายกำหนดไว้ให้จำคุกและปรับ หรือให้จำคุกหรือปรับ หรือทั้งจำทั้งปรับ หรือเฉพาะที่กฎหมายกำหนดไว้เพียงให้ปรับสถานเดียว ในกรณีที่ศาลลงโทษทั้งจำทั้งปรับหรือให้จำคุกและปรับ ศาลจำพิพากษาลงโทษจำคุกส่วนหนึ่งและปรับอีกส่วน

หนึ่ง แต่อย่างไรก็ดีโทษที่กำหนดให้ศาลมีอำนาจพิพากษาลงโทษทั้งจำและปรับนั้น เมื่อศาลเห็นสมควรจะลงแต่โทษจำคุกอย่างเดียวโดยไม่ปรับก็ได้

2. บทบัญญัติบังคับเพื่อให้ชำระค่าปรับตามคำพิพากษา

ตามมาตรา 29 บัญญัติว่า “ผู้ใดต้องโทษปรับ และไม่ชำระค่าปรับภายในสามสิบวัน นับแต่วันที่ศาลพิพากษา ผู้นั้นจะต้องถูกยึดทรัพย์สินใช้ค่าปรับ หรือ มิฉะนั้นจะต้องถูกกักขังแทนค่าปรับ แต่ถ้าศาลเห็นเหตุอันควรสงสัยว่าผู้นั้นจะหลีกเลี่ยง ไม่ชำระค่าปรับ ศาลจะสั่งเรียกประกัน หรือจะสั่ง ให้กักขังผู้นั้นแทนค่าปรับไปพลางก่อนก็ได้

ความในวรรคสองของ มาตรา 24 มิให้นำมาใช้บังคับแก่การกักขัง แทนค่าปรับ”

มาตรา 29 บัญญัติให้จำเลยที่ถูกปรับมีหน้าที่จะต้องดำเนินการดังนี้

ก. จะต้องนำเงินค่าปรับจำนวนในคำพิพากษามาชำระภายในระยะเวลา 30 วัน นับแต่วันที่ศาลพิพากษา คือวันที่ศาลอ่านคำพิพากษาให้จำเลยฟัง ไม่ว่าคดีจะมีการอุทธรณ์หรือฎีกาต่อไปหรือไม่ เว้นแต่จะขอประกันตัวและศาลสั่งอนุญาตให้นำเงินค่าปรับมาชำระนานกว่า 30 วัน ก็เป็นไปตามนั้น แต่ถ้าจำเลยอุทธรณ์หรือฎีกาต่อไป และศาลอุทธรณ์หรือฎีกาพิพากษากลับให้ยกฟ้องโจทก์โดยจำเลยไม่มีความผิดแล้ว จำเลยย่อมขอคืนค่าปรับนั้นจากศาลได้ไม่ว่าจะชำระไว้ทั้งหมดหรือแต่บางส่วน

ข. ถ้าจำเลยไม่นำเงินมาชำระภายใน 30 วัน และศาลไม่อนุญาตให้ขยายเวลา ศาลมีอำนาจยึดทรัพย์สินของจำเลยขายทอดตลาดนำเงินมาชำระค่าปรับได้ โดยจะต้องดำเนินการตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่ง

ค. ถ้าจำเลยไม่มีทรัพย์สินให้ยึดมาขายทอดตลาดชำระค่าปรับได้ก็ดี หรือยึดมาขายทอดตลาดแล้ว แต่ได้ไม่พอชำระค่าปรับก็ดี หรือพ้นกำหนด 30 วันที่กำหนดไปแล้วก็ดี จำเลยจะต้องถูกกักขังแทนค่าปรับในอัตราเป็นรายวัน แต่ต้องไม่เกินกำหนดไว้ในมาตรา 30

แต่การบังคับค่าปรับตามคำพิพากษาดังกล่าว มิให้นำมาใช้บังคับแก่การกักขังแทนค่าปรับ (มาตรา 24 วรรคสอง) คือ ไม่ให้อำนาจศาลสั่งกักขังผู้กระทำความผิดในที่อาศัยของผู้นั้นเองหรือผู้อื่นที่ยินยอม แต่จะต้องกักขังในสถานที่ซึ่งรัฐมนตรีว่าการกระทรวงมหาดไทยกำหนดเท่านั้นตามข้อกำหนดเกี่ยวกับการบังคับโทษปรับที่กล่าวมาข้างต้นจึงสามารถวิเคราะห์หลักเกณฑ์และการบังคับโทษปรับได้ดังต่อไปนี้ (1) หลักเกณฑ์การกำหนดโทษและการบังคับคดีโทษปรับตามกฎหมายอาญาและ (2) หลักเกณฑ์การกำหนดโทษปรับและการบังคับคดีโทษปรับตามกฎหมายอื่น

1) หลักเกณฑ์การกำหนดโทษปรับ¹ และการบังคับคดีโทษปรับตามกฎหมายอาญา

ตามประมวลกฎหมายอาญาได้กำหนดหลักเกณฑ์ของโทษปรับและการบังคับคดีของโทษปรับตามคำพิพากษาไว้ในกฎหมายบัญญัติและวิธีสบัญญัติรวมกันไป แต่ที่นำมาใช้กันมากในส่วนของโทษปรับคือประมวลกฎหมายอาญาดั้งแต่มาตรา 28-30/2 และมาตรา 245, 188 ตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญามาตรา ซึ่งเป็นหลักเกณฑ์และแนวปฏิบัติที่ใช้เป็นบรรทัดฐานกันมาตลอดในการบังคับโทษปรับนั้นแต่จะเน้นความสำคัญที่มาตรา 29 อันเป็นหลักในการบังคับคดีของโทษปรับโดยศาลเนื่องจากให้อำนาจศาลเป็นผู้บังคับคดีหรือบังคับโทษปรับเองโดยอาศัยอำนาจตามประมวลกฎหมายอาญามาตรา 29 เป็นหลัก

มาตรา 29 ผู้ใดต้องโทษปรับและไม่ชำระค่าปรับภายในสามสิบวันนับแต่วันที่ศาลพิพากษา ผู้นั้นจะต้องถูกยึดทรัพย์สินใช้ค่าปรับ หรือมิฉะนั้นจะต้องถูกกักขังแทนค่าปรับ แต่ถ้าศาลเห็นเหตุอันควรสงสัยว่าผู้นั้นจะหลีกเลี่ยงไม่ชำระค่าปรับ ศาลจะสั่งเรียกประกันหรือจะสั่งให้กักขังผู้นั้นแทนค่าปรับไปพลางก่อนก็ได้

ความในวรรคสองของมาตรา 24 มิให้นำมาใช้บังคับแก่การกักขังแทนค่าปรับ

มาตรา 245 ภายใต้บังคับแห่งมาตรา 246, 247 และ 248 เมื่อคดีถึงที่สุดแล้ว ให้บังคับคดีโดยไม่ชักช้า

มาตรา 188 คำพิพากษาหรือคำสั่งมีผลตั้งแต่วันที่ได้อ่านในศาลโดยเปิดเผยเป็นต้นไป

จากบทบัญญัติของกฎหมายดังกล่าว เมื่อศาลพิพากษาให้จำเลยชำระค่าปรับแล้วหากจำเลยไม่มีเงินชำระค่าปรับในวันอ่านคำพิพากษาศาลจะเริ่มการบังคับคดีด้วยตนเองทันทีโดยมีแนวทางให้ปฏิบัติดังนี้

1) หากศาลเห็นว่า ไม่มีเหตุอันสมควรสงสัยว่า จำเลยจะหลีกเลี่ยงไม่ชำระค่าปรับศาลต้องปล่อยจำเลยไปเพื่อให้โอกาสจำเลยไปหาเงินมาชำระค่าปรับภายใน 30 วัน เพราะเป็นสิทธิของจำเลยที่กฎหมายบัญญัติไว้อย่างชัดเจน หากครบกำหนดแล้วจำเลยไม่ชำระค่าปรับ ก็ต้องดำเนินการติดตามยึดทรัพย์สินจำเลยเพื่อนำมาชำระค่าปรับหรือมิฉะนั้นก็ต้องจัดการให้ได้ตัวจำเลยมาเพื่อกักขังแทนค่าปรับต่อไป

2) หากศาลเห็นว่า มีเหตุอันควรสงสัยว่าจำเลยจะหลีกเลี่ยงไม่ชำระค่าปรับศาลย่อมมีอำนาจสั่งได้ 2 ประการ คือ

¹ ดูประมวลกฎหมายอาญา, มาตรา 28-30/2.

2.1 ตั้งเรียกประกัน ซึ่งคำว่า เรียกประกัน น่าจะหมายถึง ทั้งการเรียกให้นำ หลักทรัพย์มาวางเป็นประกัน หรือ ให้นำบุคคลทำสัญญาประกัน โดยหากจำเลยไม่ชำระค่าปรับภายใน กำหนด ศาลย่อมมีสิทธิบังคับกับหลักทรัพย์ที่วางเป็นประกันหรือผู้ประกันต้องชำระค่าปรับแทน จำเลย

2.2 ตั้งกักขังแทนค่าปรับไปพลางก่อน จนกว่าจำเลยจำนำเงินค่าปรับมาชำระครบ ทั้งหมด หรือจำเลยถูกขังเป็นเวลาเพียงพอแก่ค่าปรับแล้ว

ข้อสังเกต

หากผู้ต้องโทษปรับมีทรัพย์สินแต่ไม่ต้องการให้ศาลยึดทรัพย์สินเพราะเสียขายแต่จะ ขอให้ศาลกักขังแทนค่าปรับ ไม่น่าที่ศาลจะมีอำนาจกักขังได้ เพราะถ้อยคำในมาตรา 29 ที่ว่า “หรือ มิฉะนั้น” น่าจะหมายความว่าไม่มีทรัพย์สินให้ยึด จึงกักขังแทนหากมาตรา 29 ระบุว่า “หรือ” จึงจะ หมายความว่า ยึดทรัพย์สินก็ได้หรือกักขังแทนค่าปรับก็ได้

จากแนวปฏิบัติของศาลดังกล่าวข้างต้นจึงเห็นได้ชัดว่าการบังคับคดีกรณีของโทษปรับ เป็นหน้าที่ของศาลซึ่งต่างกับการบังคับโทษประหาร หรือจำคุกที่กฎหมายกำหนดให้เป็นหน้าที่ของ กรมราชทัณฑ์และการชำระค่าปรับก็ต้องชำระต่อศาลตามที่กฎหมายกำหนดไว้ในมาตรา 28 ซึ่ง บัญญัติว่า “ผู้ใดต้องโทษปรับ ผู้นั้นต้องชำระเงินตามจำนวนที่กำหนดไว้ในคำพิพากษาต่อศาล” จึงทำให้ศาลเป็นเจ้าพนักงานบังคับคดีอาญาในการบังคับโทษปรับในทางปฏิบัติเมื่อศาล อ่านคำพิพากษาซึ่งกำหนดให้จำเลยต้องชำระค่าปรับเสร็จแล้ว จะเป็นหน้าที่ของเจ้าหน้าที่ศาล (หน้าบัลลังก์) ในการสอบถามจำเลยว่ามีเงินชำระค่าปรับหรือไม่ ถ้าหากจำเลยมีญาติมาร่วมฟังการ พิพากษาและเตรียมเงินมาเพียงพอ เจ้าหน้าที่ศาลจะนำญาติของจำเลยไปชำระเงินค่าปรับและ จะต้องนำไปเสร็จไปยื่นให้กับเจ้าหน้าที่ที่คุมตัวจำเลยไว้ จำเลยจึงจะได้รับการปล่อยตัว แต่ถ้า ปรากฏว่าจำเลยไม่มีเงินชำระค่าปรับในวันนั้น ศาลจะออกหมายกักขังแทนค่าปรับจำเลย เพื่อให้ เจ้าหน้าที่ราชทัณฑ์นำตัวจำเลยไปกักขังแทนค่าปรับ

จากทางปฏิบัติของศาลดังกล่าว ได้มีนักวิชาการผู้ทรงคุณวุฒิได้แสดงความคิดเห็นไว้ คือท่านศาสตราจารย์ ดร.คณิต ณ นคร เห็นว่า กรณีโทษปรับและจำเลยไม่มีเงินเสียค่าปรับในวันที่ ศาลชั้นต้นพิพากษานั้นแล้ว ทางปฏิบัติของศาลตลอดมาจนบัดนี้คือ ศาลจะออกหมายกักขังแทน ค่าปรับทันที ทั้งๆ ที่คำพิพากษานั้นยังไม่ถึงที่สุดแต่ประการใด ทางปฏิบัตินี้จึงไม่ชอบด้วยกฎหมาย เพราะมาตรา 245 แห่งประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา การบังคับคดีจะกระทำได้อต่อเมื่อ คำพิพากษาถึงที่สุดแล้ว และทางปฏิบัตินี้ยังเป็นการใช้กฎหมายโดยไม่ได้ตรวจสอบกฎหมายให้ ครบถ้วนอีกด้วย เพราะประมวลกฎหมายอาญา มาตรา 29 บัญญัติความว่า “ผู้ใดต้องโทษปรับและ ไม่ชำระค่าปรับภายในสามสิบวันนับแต่วันที่ศาลพิพากษา ผู้นั้นจะต้องถูกยึดทรัพย์สินใช้ค่าปรับ

หรือมิฉะนั้นจะต้องถูกกักขังแทนค่าปรับ” จึงเห็นได้ว่า “วันที่ศาลพิพากษา” ในที่นี้หมายถึง “วันที่ศาลมีคำพิพากษาถึงที่สุด” นั่นเอง เพราะการบังคับคดีอาญาจะกระทำได้อีกเมื่อคดีถึงที่สุดแล้ว² ซึ่งในปัจจุบันมีคำพิพากษาที่วางบรรทัดฐานเกี่ยวกับการบังคับคดีที่มีโทษปรับคือ

คำพิพากษาฎีกาที่ 4900/2550 แม้ ป.วิ.อาญา มาตรา 254 บัญญัติว่าเมื่อคดีถึงที่สุดแล้วให้บังคับคดีโดยไม่ชักช้าก็ตาม แต่ตาม ป.อ.มาตรา 29 วรรคแรก ได้บัญญัติถึงวิธีการชำระค่าปรับไว้โดยเฉพาะแล้ว โดยบัญญัติว่า ผู้ใดต้องโทษปรับและไม่ชำระค่าปรับภายในสามสิบวันนับแต่วันที่ศาลพิพากษา ผู้นั้นต้องถูกยึดทรัพย์สินใช้ค่าปรับหรือมิฉะนั้นต้องถูกกักขังแทนค่าปรับ แต่ถ้าศาลเห็นเหตุอันควรสงสัยว่าผู้นั้นจะหลีกเลี่ยงไม่ชำระค่าปรับ ศาลจะสั่งเรียกประกันหรือกักขังผู้นั้นแทนค่าปรับไปพลางก่อนก็ได้ และตาม ป.วิ.อ.มาตรา 188 บัญญัติว่า คำพิพากษาหรือคำสั่งมีผลตั้งแต่วันที่ได้อ่านในศาลโดยเปิดเผยเป็นต้นไป ดังนั้น หากการบังคับชำระค่าปรับจะกระทำได้อีกเมื่อคดีถึงที่สุดแล้ว กฎหมายย่อมบัญญัติไว้เช่นนั้นโดยตรง นอกจากนี้ ป.อ. มาตรา 29 วรรคแรก ได้บัญญัติถึงมาตรการชั่วคราวก่อนการบังคับค่าปรับไว้ จึงมีผลว่าศาลอาจมีคำสั่งให้กักขังแทนค่าปรับได้ทันทีตั้งแต่มีคำพิพากษา แต่การกักขังแทนค่าปรับไปพลางก่อนนั้นกฎหมายยังให้เวลาผู้ต้องโทษปรับจัดการให้ได้เงินมาชำระค่าปรับภายในสามสิบวันนับแต่วันที่ศาลพิพากษา เมื่อครบกำหนดสามสิบวันแล้วแม้จะมีอุทธรณ์หรือฎีกาคำพิพากษานั้นก็ไม่เป็นเหตุขัดขวางการที่ศาลจะบังคับคดีไปตาม ป.อ.มาตรา 29 เมื่อวิเคราะห์คำพิพากษาดังกล่าวนี้แล้วก็จะทำให้เห็นลำดับในการบังคับโทษปรับดังนี้

1. ศาลยึดผลของคำพิพากษาเป็นหลักโดยให้มีผลทันทีที่อ่านคำพิพากษามาตรา 188
2. ศาลสามารถบังคับคดีได้ทันทีเมื่ออ่านคำพิพากษาเสร็จโดยจะปฏิบัติตามมาตรา 29 คือสั่งให้ชำระค่าปรับในวันนั้นหรือจะใช้มาตรการชั่วคราวให้กักขังแทนค่าปรับไปพลางก่อนแต่ต้องจัดการให้ได้เงินค่าปรับภายในสามสิบวันนับแต่ศาลพิพากษา
3. แม้มีการอุทธรณ์หรือฎีกาคำพิพากษาก็ไม่เป็นเหตุขัดขวางการบังคับคดีไปตามมาตรา 29
4. ไม่มีการบัญญัติกฎหมายไว้โดยตรงให้บังคับคดีเมื่อคดีนั้นถึงที่สุด
5. ศาลถือว่าบทบัญญัติมาตรา 29 เป็นบทบัญญัติเฉพาะที่ได้บัญญัติถึงวิธีการชำระค่าปรับตามคำพิพากษาของศาลที่ศาลจะต้องปฏิบัติตาม

² คณิต ณ นคร. (2548). “การบังคับคดีกรณีศาลลงโทษปรับ.” วารสารกฎหมายธุรกิจบัณฑิต, (5).1.

และในกรณีที่ความผิดนั้นมีโทษปรับสถานเดียว เมื่อได้ความว่าจำเลยกระทำความผิด ศาลคงต้องลงโทษปรับไปตามกฎหมายจะเปลี่ยนไปใช้โทษอื่นไม่ได้ แม้ลักษณะของผู้กระทำความผิดจะมีความชั่วร้ายและการกระทำผิดนั้นกระทบกระเทือนต่อผู้เสียหายหรือรัฐเพียงใด ศาลก็มีอาจลงโทษสถานอื่นไปได้ คุณพินิจของศาลก็อาจทำได้เพียงลงโทษปรับไปเต็มอัตรา ในกรณีที่กฎหมายกำหนดโทษจำคุก หรือโทษปรับอย่างใดอย่างหนึ่ง ถ้าได้ความว่าจำเลยกระทำความผิด ศาลอาจลงโทษอย่างใดอย่างหนึ่งก็ได้ ซึ่งตรงนี้เองที่ศาลต้องคำนึงถึงปัจจัยอื่นประกอบหลายประการ ถ้าจำเลยเป็นพนักงานมีรายได้มั่นคง หรือฐานะดี โทษปรับอาจไม่กระทบกระเทือนจำเลยมากนักเมื่อเทียบกับโทษจำคุก แม้แต่โทษจำคุกที่ศาลให้หรือการลงโทษ หรือการรอกการลงอาญา จำเลยอาจเลือกโทษปรับมากกว่า เพื่อจะได้สิ้นสุดคดี แต่อย่างไรก็ตามถ้าจำเลยเป็นคนยากจนหรืออยู่ในชนบท การงานไม่เป็นหลักแหล่ง โทษปรับก็มีผลกระทบถึงจำเลยอย่างมากกว่าอย่างอื่น ถ้าจำเลยเลือกได้หรือศาลจะลงโทษแต่ให้ผ่อนปรนเป็นคุณแก่จำเลยอยู่บ้าง จำเลยอาจไม่ต้องการโทษปรับเพราะในกรณีนี้โทษจำคุกที่รอลงอาญา หรือรอกการลงโทษอาจเป็นคุณแก่จำเลยมากกว่าอย่างอื่น หรือแม้แต่ศาลลงโทษจำคุกจริงโดยไม่มีการรอกการลงอาญา จำเลยอาจพอใจยิ่งกว่าโทษปรับก็ได้ อันที่จริงเรื่องโทษมิใช่สิ่งที่จำเลยมีโอกาสเลือก แต่การพิจารณาโดยทำเป็นมองจากฝ่ายจำเลยเป็นปัจจัยประการหนึ่งที่ศาลอาจนำมาใช้ประกอบการพิจารณาในการกำหนดโทษ ตามประมวลกฎหมายอาญา มาตรา 29 ผู้ใดต้องโทษปรับและไม่ชำระค่าปรับภายใน 30 วันนับแต่วันที่ศาลพิพากษา ผู้นั้นต้องถูกยึดทรัพย์สินใช้ค่าปรับ ผู้เขียนเห็นได้ว่าระยะเวลา 30 วันนี้อาจกำหนดไว้ให้สัมพันธ์กับระยะเวลาที่ยื่นอุทธรณ์หรือฎีกา ตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา มาตรา 189 และ มาตรา 216 การยึดทรัพย์ให้ดำเนินการตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่ง โดยอาศัย มาตรา 15 ประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา ในส่วนของการยึดทรัพย์บังคับคดีซึ่งตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา มาตรา 251 ซึ่งบัญญัติว่า “ถ้าต้องยึดทรัพย์สินคราวเดียวกันสำหรับใช้ค่าธรรมเนียมศาล ค่าปรับราคาทรัพย์สิน หรือค่าสินไหมทดแทน แต่ทรัพย์สินของจำเลยไม่พอใช้ครบทุกอย่างให้นำจำนวนเงินสุทธิของทรัพย์สินนั้นใช้ตามลำดับดังต่อไปนี้

- (1) ค่าธรรมเนียม
- (2) ราคาทรัพย์สินหรือค่าสินไหมทดแทน
- (3) ค่าปรับ”

เห็นได้ว่า มาตรา 251 เป็นเพียงแต่วางลำดับระบุไว้ว่าทรัพย์สินของจำเลยที่ยึดมาได้ นั้นให้ชดใช้ค่าอะไรก่อนหลัง เช่นเดียวกับบุริมทรัพย์สินในกฎหมายแพ่ง³

³ สมพร พรหมพิคาธร. (2512). “โทษปรับ.” วารสารอัยการนิเทศ, 31, 4. หน้า 466.

โดยให้ใช้เงินค่าปรับเป็นอันดับสุดท้ายซึ่งโดยปกติแล้วการยึดทรัพย์จะทำได้ต่อเมื่อได้ความว่า จำเลยไม่ชำระค่าปรับภายใน 30 วัน นับแต่วันที่ศาลพิพากษา ในทางปฏิบัติอาจสอบถามดูจนแน่ใจแล้วว่าจำเลยไม่อาจหรือไม่ยอมชำระค่าปรับ แต่การบังคับคดีอาญาจะกระทำได้ต่อเมื่อคดีถึงที่สุดแล้ว ตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา มาตรา 188 คำพิพากษามีผลตั้งแต่วันที่อ่านในศาล โดยเปิดเผยเป็นต้นไป ฉะนั้นแม้จำเลยจะไม่เสียค่าปรับทันที ศาลอาจเรียกประกัน หรือสั่งให้กักขังผู้ต้องหาได้ทันที แต่เป็นการกักขังแทนค่าปรับไปพลางก่อน ในระหว่างที่กฎหมายให้เวลาแก่ผู้ต้องหาจัดการให้ได้เงินมาชำระค่าปรับตามคำพิพากษา ระยะเวลาที่กฎหมายกำหนดให้ 30 วัน ศาลจะมีคำสั่งเช่นนี้โดยอ้างเหตุที่ควรสงสัยว่าผู้ต้องหาจะหลีกเลี่ยงไม่ชำระค่าปรับ ศาลจึงอาจไม่เรียกประกันเลยก็ได้ แต่สั่งให้กักขังไปพลางก่อน เมื่อครบกำหนด 30 วันแล้ว แม้จะมีการอุทธรณ์ ฎีกา คำพิพากษาก็ไม่เป็นการขัดขวางที่ศาลจะบังคับคดีไปตามประมวลกฎหมายอาญา มาตรา 29 กรณีที่จะต้องรอให้คดีถึงที่สุดเสียก่อน กฎหมายยอมเขียนไว้เช่นนั้นโดยตรง เช่น ประมวลกฎหมายอาญา มาตรา 92, 98, 99, 100 เป็นต้น เห็นได้ว่า ศาลอาจสั่งให้กักขังได้ทันทีตั้งแต่มีคำพิพากษาตามประมวลกฎหมายอาญา มาตรา 29 เปิดช่องไว้ แต่ถ้าจะยึดทรัพย์ศาลต้องรอให้ครบ 30 วันนับแต่มีคำพิพากษา เว้นแต่เห็นว่าจำเลยจะหลีกเลี่ยงไม่ชำระค่าปรับ

2) หลักเกณฑ์การกำหนดโทษปรับและการบังคับคดีโทษปรับตามกฎหมายอื่น

โทษปรับถือเป็นโทษประเภทหนึ่งตามประมวลกฎหมายอาญา การกำหนดโทษปรับแก่ผู้กระทำความผิดเป็นนโยบายทางอาญา (Criminal Policy) ประการหนึ่งที่มุ่งเน้นการลงโทษผู้กระทำความผิดในทางเศรษฐกิจ คือ มุ่งบังคับต่อทรัพย์สินของผู้กระทำความผิด การบังคับโทษปรับตามกฎหมายในประเทศไทย โดยทั่วไปศาลจะทำหน้าที่ในการลงโทษปรับและบังคับชำระค่าปรับ แต่ในบางกรณีอาจให้พนักงานฝ่ายบริหารมีอำนาจในการบังคับใช้โทษปรับ ซึ่งได้แก่ การเปรียบเทียบปรับ เพื่อให้เกิดความคล่องตัวในการบังคับใช้โทษปรับ การบังคับโทษปรับในประเทศไทย จึงมีด้วยกัน 2 กรณี คือ การเปรียบเทียบปรับโดยเจ้าพนักงานและการกำหนดโทษปรับโดยศาล รายละเอียดดังนี้

1. การเปรียบเทียบปรับโดยเจ้าพนักงาน

การกำหนดปรับโดยเจ้าพนักงาน เป็นการบังคับใช้โทษในทางอาญาโดยฝ่ายบริหาร ซึ่งกฎหมายได้ให้อำนาจเจ้าพนักงานในการ “เปรียบเทียบปรับ” เพื่อให้คดีนั้นได้เสร็จสิ้นลงในชั้นเจ้าพนักงาน หากเจ้าพนักงานและผู้กระทำความผิดได้ปฏิบัติตามเงื่อนไขที่กฎหมายกำหนดไว้ครบถ้วน ซึ่งการเปรียบเทียบปรับนั้น มีผู้ให้ความเห็นว่า เป็นกรณีที่เจ้าหน้าที่ฝ่ายบริหารเชื่อว่าผู้ต้องหากระทำความผิดและชี้ขาดว่ามีความผิดแล้วจึงกำหนดโทษ ลักษณะเช่นนี้นักวิชาการทางกฎหมายรัฐธรรมนูญเรียกว่า เป็นการใช้อำนาจตุลาการโดยฝ่ายบริหาร

เหตุผลสำคัญที่ขอมให้เจ้าพนักงานมีอำนาจทำการเปรียบเทียบเช่นนั้นได้ก็เพราะว่า ในกรณีความผิดอาญาเล็กน้อย หากไม่มีกระบวนการเช่นนี้คดีความทั้งหมดก็จะเข้าสู่ขั้นตอนของศาล อันทำให้เกิดภาวะต่อกระบวนการยุติธรรมขึ้นโดยไม่จำเป็น ดังนั้น การเปรียบเทียบปรับโดยเจ้าพนักงานจึงเป็นการกลั่นกรองหรือแบ่งเบาภาระของศาลโดยวิธีการพิจารณาหรือชี้ขาดในเบื้องต้นเสียก่อน ซึ่งหากไม่มีกระบวนการเช่นนี้ก็คงต้องใช้วิธีนำคดีไปฟ้องต่อศาลทั้งหมด ซึ่งจะทำให้เกิดภาวะต่อกระบวนการยุติธรรมโดยไม่จำเป็น

ประโยชน์ของการเปรียบเทียบปรับโดยเจ้าพนักงาน ได้แก่

1. เป็นการช่วยลดภาวะของศาลและเจ้าหน้าที่อื่นๆ ในกระบวนการยุติธรรม ทั้งนี้ การให้อำนาจพนักงานในการเปรียบเทียบสามารถทำให้คดีความส่วนหนึ่งเสร็จสิ้นลง เลิกกัน หรือระงับไปตั้งแต่ในชั้นเจ้าพนักงาน ไม่ต้องนำคดีมาสู่ศาล ซึ่งก่อให้เกิดภาวะต่อศาลโดยไม่จำเป็น อันอาจกระทบต่อการอำนวยความยุติธรรม

2. เป็นการลดภาวะค่าใช้จ่ายของผู้ต้องหาเอง ในการดำเนินคดีในศาล

3. เกิดประโยชน์ทางฝ่ายปกครอง ทำให้การได้ตัวผู้ต้องหาว่ากระทำความผิดมารับโทษเต็มอัตราโทษในกฎหมายได้โดยง่าย

4. การเปรียบเทียบโดยเจ้าพนักงานไม่ขัดต่อหลักการแบ่งแยกอำนาจ เพราะต้องอาศัยความสมัครใจของผู้ต้องหาอยู่ด้วย ไม่ใช่อาศัยอำนาจบังคับของฝ่ายบริหารที่จะเข้าไปใช้อำนาจหน้าที่เช่นนั้นเสียเอง และหากว่ามีปัญหา เช่น ผู้ต้องหาไม่ยินยอม หรือยินยอมแต่อ้างว่ากระบวนการต่างๆ ไม่ถูกต้อง ก็สามารถนำคดีไปสู่การพิจารณาของศาลในที่สุดได้

บทบัญญัติตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา ที่กำหนดอำนาจหน้าที่ของเจ้าพนักงานในการเปรียบเทียบปรับ คือ มาตรา 37 ความว่า “.....

(1) ในคดีมีโทษปรับสถานเดียว เมื่อผู้กระทำความผิดยินยอมเสียค่าปรับในอัตราอย่างสูงสำหรับความผิดนั้นแก่พนักงานเจ้าหน้าที่ก่อนศาลพิจารณา

(2) ในคดีความผิดที่เป็นลหุโทษหรือความผิดที่มีอัตราโทษไม่สูงกว่าความผิดลหุโทษหรือคดีอื่นที่มีโทษปรับสถานเดียวอย่างสูงไม่เกินหนึ่งหมื่นบาท หรือความผิดต่อกฎหมายเกี่ยวกับภาษีอากรซึ่งมีโทษปรับอย่างสูงไม่เกินหนึ่งหมื่นบาท เมื่อผู้ต้องหาชำระค่าปรับตามที่พนักงานสอบสวนได้เปรียบเทียบแล้ว

(3) ในคดีความผิดที่เป็นลหุโทษหรือความผิดที่มีอัตราโทษไม่สูงกว่าความผิดลหุโทษหรือคดีที่มีโทษปรับสถานเดียวอย่างสูงไม่เกินหนึ่งหมื่นบาท ซึ่งเกิดในกรุงเทพมหานครเมื่อผู้ต้องหาชำระค่าปรับตามที่นายตำรวจประจำท้องที่ตั้งแต่ตำแหน่งสารวัตรขึ้นไป หรือนายตำรวจชั้นสัญญาบัตรผู้ทำการในตำแหน่งนั้นๆ ได้เปรียบเทียบแล้ว

(4) ในคดีซึ่งเปรียบเทียบได้ตามกฎหมายอื่น เมื่อผู้ต้องหาได้ชำระค่าปรับตามคำเปรียบเทียบของพนักงานเจ้าหน้าที่แล้ว”

จากบทบัญญัติดังกล่าวสามารถแยกประเภทคดีที่เจ้าพนักงานสามเปรียบเทียบปรับได้ กล่าวคือ 1. คดีที่สามารถเปรียบเทียบปรับได้ตามประมวลกฎหมายอาญา และ 2. คดีที่สามารถเปรียบเทียบปรับได้ตามกฎหมายอื่น

(1) คดีที่สามารถเปรียบเทียบปรับได้ตามประมวลกฎหมายอาญา

คดีที่สามารถเปรียบเทียบปรับได้ตามประมวลกฎหมายอาญา ได้แก่ คดีที่มีโทษปรับสถานเดียว คดีความผิดหูโทษ คดีความผิดที่มีอัตราโทษไม่สูงกว่าคดีหูโทษ และคดีที่มีโทษปรับสถานเดียวอย่างสูงไม่เกินหนึ่งหมื่นบาท

1. คดีที่มีโทษปรับสถานเดียว

คดีอาญาที่มีโทษปรับสถานเดียว เมื่อผู้กระทำความผิดยินยอมเสียค่าปรับในอัตราโทษอย่างสูงสำหรับความผิดนั้นแก่เจ้าพนักงานก่อนศาลพิจารณาคดี ประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา มาตรา 37(1) กำหนดให้คดีอาญาเล็กน้อย แต่ที่กฎหมายมิได้ใช้คำว่า “เปรียบเทียบ” เพราะไม่ใช่เป็นเรื่องเข้ามากำหนดค่าปรับ ซึ่งอาจต่ำกว่าอัตราค่าปรับอัตราสูงสุดที่กฎหมายกำหนดก็ได้ แต่เป็นเรื่องที่ผู้กระทำความผิดยินยอมเสียค่าปรับในอัตราที่สูงเสียเอง ซึ่งพนักงานเจ้าหน้าที่จะไม่นับก็ได้ และจะรับต่ำกว่าอัตราค่าปรับอย่างสูงก็ไม่ได้ กฎหมายจึงมิได้ใช้คำว่าเปรียบเทียบปรับ แต่อาจจัดว่าเป็นวิธีการหนึ่งของการเปรียบเทียบโดยไม่ให้ดุลพินิจแก่เจ้าพนักงานฝ่ายบริหาร

2. คดีความผิดหูโทษ

มาตรา 102 แห่งประมวลกฎหมายอาญา บัญญัติว่า “ความผิดหูโทษ คือความผิดซึ่งต้องระวางโทษจำคุกไม่เกินหนึ่งเดือน หรือปรับไม่เกินหนึ่งพันบาท หรือทั้งจำทั้งปรับเช่นว่ามานี้ด้วยกัน”

ดังนั้น ความผิดหูโทษจึงได้แก่ความผิดสถานเบา ซึ่งตามประมวลกฎหมายอาญา ได้แก่ ความผิดตามมาตรา 367 ถึงมาตรา 398 นอกจากนี้ในพระราชบัญญัติที่มีโทษทางอาญาประเภทอื่นๆ ที่ได้กำหนดโทษเช่นเดียวกันนี้ ก็ถือว่าเป็นความผิดหูโทษด้วยเช่นกัน

3. คดีที่มีอัตราโทษไม่สูงกว่าคดีหูโทษ

ก่อนใช้ประมวลกฎหมายอาญา ความผิดหูโทษหมายความว่า ความผิดที่บัญญัติไว้ในส่วนที่ 10 ของกฎหมายลักษณะอาญา ร.ศ. 127 รวม 7 มาตราเท่านั้น ไม่หมายความว่าความผิดตามกฎหมายอื่นๆ ที่มีโทษในระดับเดียวกัน ประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญาประสงค์จะให้เปรียบเทียบได้ทั้งหมด จึงบัญญัติถึงความผิดที่มีอัตราโทษไม่สูงกว่าความผิดหูโทษไว้ด้วย แต่ปัจจุบันนี้ตามประมวลกฎหมายอาญา มาตรา 102 บัญญัติว่า “ความผิดหูโทษ คือความผิดซึ่งต้อง

ระวางโทษจำคุกไม่เกินหนึ่งเดือน หรือปรับไม่เกินหนึ่งพันบาท หรือทั้งจำทั้งปรับเช่นว่ามานี้ด้วยกัน” ดังนั้น ความผิดหลุโทษในขณะนี้จึงมีความหมายคลุมไปถึงความผิดทุกประเภทที่มีอัตราโทษไม่สูงกว่าความผิดหลุโทษ⁴

4. คดีที่มีโทษปรับสถานเดียวอย่างสูงไม่เกินหนึ่งหมื่นบาท

โดยที่คดีประเภทนี้มีโทษปรับสถานเดียวและอัตราค่าปรับไม่สูงจนเกินไป ดังนั้น จึงไม่ใช่คดีที่ร้ายแรงและศาลไม่อาจจะลงโทษจนถึงขั้นจำคุกได้ จึงถือเป็นความผิดที่ควรให้มีการเปรียบเทียบได้ดังนั้นก็กฎหมายจึงกำหนดให้เจ้าหน้าที่สามารถเปรียบเทียบปรับได้

(2) คดีอาญาที่สามารถเปรียบเทียบปรับได้ตามกฎหมายอื่น

1. คดีเกี่ยวกับกฎหมายภาษีอากร

ความผิดต่อกฎหมายเกี่ยวกับภาษีอากร ได้แก่ ความผิดตามประมวลรัษฎากร กฎหมายศุลกากร และกฎหมายเกี่ยวกับภาษีบำรุงท้องถิ่น ภาษีโรงเรือนและที่ดิน ซึ่งมีอัตราโทษอย่างสูงไม่เกิน 10,000 บาทนั้น ทั้งนี้ไม่ว่าจะมีโทษจำคุกหรือไม่ ก็สามารถทำการเปรียบเทียบปรับได้

2. คดีอาญาตามกฎหมายอื่น

คดีอาญาตามกฎหมายอื่นที่ให้อำนาจเปรียบเทียบได้ ในกรณีที่มีกฎหมายพิเศษใดให้อำนาจเปรียบเทียบไว้ พนักงานเจ้าหน้าที่ก็มีอำนาจเปรียบเทียบได้ ซึ่งก็เป็นอำนาจของพนักงานสอบสวน หรือเจ้าพนักงานอื่นที่กฎหมายได้ให้อำนาจไว้ก็ได้แล้วแต่กรณี เช่น พระราชบัญญัติป่าไม้ พุทธศักราช 2484 มาตรา 84 ตร. ได้กำหนดให้บรรดาความผิดตามพระราชบัญญัตินี้ที่มีโทษปรับสถานเดียว ให้อธิบดีกรมป่าไม้หรือพนักงานเจ้าหน้าที่ในระดับไม่ต่ำกว่าป่าไม้จังหวัดหรือหัวหน้าด่านป่าไม้มีอำนาจเปรียบเทียบได้ เป็นต้น

2. การเปรียบเทียบปรับตามกฎหมายปกครอง

การเปรียบเทียบปรับตามกฎหมายปกครองมีขอบเขตในการศึกษาเฉพาะค่าปรับทางปกครองรายวันที่ใช้เป็นการบังคับในกรณีที่มีได้มีการปฏิบัติตามคำสั่งทางปกครอง ซึ่งสาระสำคัญในการพิจารณา 2 ประการ ได้แก่ ก. กรณีที่สามารถเปรียบเทียบปรับตามกฎหมายปกครอง และ ข. วิธีการและหลักเกณฑ์ในการเปรียบเทียบปรับตามกฎหมายปกครอง

ก) กรณีที่สามารถเปรียบเทียบปรับตามกฎหมายปกครองพระราชบัญญัติวิธีปฏิบัติราชการทางปกครอง พ.ศ. 2539⁵ ได้บัญญัติถึงการบังคับทางปกครอง กล่าวคือ ในกรณีที่วัตถุแห่ง

⁴ กุศล บุญอิน. (2539). คำอธิบายกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา. หน้า 73-74.

⁵ กฎหมายวิธีปฏิบัติราชการทางปกครองมีผลบังคับใช้ เมื่อวันที่ 14 พฤษภาคม พ.ศ. 2540 เป็นการทั่วไปกับการปฏิบัติราชการทางปกครอง ดังนั้น ในกรณีที่กฎหมายเฉพาะเรื่องอื่นๆ ได้บัญญัติวิธีปฏิบัติราชการทางปกครองในเรื่องใดไว้เป็นการเฉพาะแล้วก็ให้กฎหมายเฉพาะเรื่องนั้น

การบังคับตามคำสั่งทางปกครองเป็นการกำหนดให้ผู้รับคำสั่งทางปกครองกระทำการหรือละเว้นกระทำการ เช่น ให้อำนาจหรือปลดปล่อยโฆษณาที่ไม่ได้รับอนุญาต รวมถึงการรื้อถอนสิ่งก่อสร้างที่ไม่ได้รับอนุญาตหรือก่อสร้างผิดแบบ เป็นต้น หากผู้รับคำสั่งทางปกครองฝ่าฝืนหรือไม่ปฏิบัติตามคำสั่งทางปกครอง เจ้าหน้าที่อาจใช้มาตรการบังคับทางปกครอง อันได้แก่ การใช้กำลังกายภาพเข้าดำเนินการโดยเจ้าหน้าที่ฝ่ายปกครอง และการใช้มาตรการกำหนดค่าปรับทางปกครองรายวัน

ข) วิธีการและหลักเกณฑ์ในการเปรียบเทียบปรับตามกฎหมายปกครอง

การใช้มาตรการกำหนดค่าปรับทางปกครองรายวันมีวิธีและหลักเกณฑ์ดังนี้⁶

1. กรณีที่เจ้าหน้าที่ไม่อาจเข้าดำเนินการบังคับการด้วยตัวเอง และไม่อาจมอบหมายให้บุคคลอื่นดำเนินการแทน โดยมีความประสงค์ให้ผู้รับคำสั่งทางปกครองดำเนินการเองไม่ว่าด้วยเหตุใดก็ตาม เช่น เจ้าหน้าที่มีภาระงานราชการมาก ยังไม่อาจดำเนินการเรื่องนั้นได้ในขณะนั้น การดำเนินการเอาเองจะได้ไม่คุ้มเสียโดยชั่งน้ำหนักกับประโยชน์ของส่วนรวมแล้ว เป็นต้น เจ้าหน้าที่อาจใช้ดุลพินิจในการปรับผู้รับคำสั่งทางปกครองเป็นรายวันโดยกำหนดจำนวนเงินค่าปรับต่อวันตามสมควรแก่เหตุ แต่ต้องไม่เกินสองหมื่นบาทต่อวันตามมาตรา 58⁷ (2) แห่งพระราชบัญญัติวิธีปฏิบัติราชการทางปกครอง พ.ศ. 2539

2. ดุลพินิจในการกำหนดจำนวนเงินค่าปรับทางปกครองต่อวัน เจ้าหน้าที่ที่สามารถกำหนดให้มีจำนวนสูงถึงสองหมื่นบาทนั้น โดยหลักการควรให้เป็นอำนาจดุลพินิจของเจ้าหน้าที่ระดับสูง ส่วนเจ้าหน้าที่ระดับรองลงมาควรจะมีอำนาจในการกำหนดค่าปรับในระดับลดหลั่นลงมา

โดยเจ้าหน้าที่ผู้มีอำนาจกำหนดจำนวนค่าปรับทางปกครองในกรณีที่อยู่บังคับของคำสั่งทางปกครองหรือฝ่าฝืนหรือไม่ปฏิบัติตาม ได้แก่ รัฐมนตรี คณะกรรมการตามกฎหมาย

⁶ กมลชัย รัตนสกวาสศ์. (2544). *กฎหมายปกครอง*. หน้า 90-91.

⁷ มาตรา 58 คำสั่งทางปกครองที่กำหนดให้กระทำหรือละเว้นกระทำ ถ้าผู้อยู่ในบังคับของคำสั่งทางปกครองฝ่าฝืนหรือไม่ปฏิบัติตาม เจ้าหน้าที่อาจใช้มาตรการบังคับทางปกครองอย่างหนึ่งอย่างใด ดังต่อไปนี้

(1) เจ้าหน้าที่เข้าดำเนินการด้วยตนเองหรือมอบหมายให้บุคคลอื่นกระทำการแทนโดยผู้อยู่ในบังคับของคำสั่งทางปกครองจะต้องชดใช้ค่าใช้จ่ายและเงินเพิ่มในอัตราร้อยละสิบห้าต่อปีของค่าใช้จ่ายดังกล่าวแก่เจ้าหน้าที่

(2) ให้มีการชำระค่าปรับทางปกครองตามจำนวนที่สมควรแก่เหตุ แต่ต้องไม่เกินสองหมื่นบาทต่อวัน เจ้าหน้าที่ระดับใดมีอำนาจกำหนดค่าปรับทางปกครองจำนวนเท่าใดสำหรับในกรณีใดให้เป็นไปตามที่กำหนดในกฎกระทรวงในกรณีที่มีความจำเป็นที่จะต้องบังคับการโดยเร่งด่วนเพื่อป้องกันมิให้มีการกระทำที่ขัดต่อกฎหมายที่มีโทษอาญาหรือมิให้เกิดความเสียหายต่อประโยชน์สาธารณะ เจ้าหน้าที่อาจใช้มาตรการบังคับทางปกครองโดยไม่ต้องออกคำสั่งทางปกครองให้กระทำหรือละเว้นกระทำก่อนก็ได้ แต่ทั้งนี้ต้องกระทำโดยสมควรแก่เหตุและภายในขอบเขตอำนาจหน้าที่ของตน

ปลัดกระทรวง อธิบดีหรือตำแหน่งที่เรียกชื่ออย่างอื่นที่มีฐานะเทียบเท่าปลัดกระทรวงหรืออธิบดี ผู้ว่าราชการจังหวัด ผู้ว่าราชการกรุงเทพมหานคร และหัวหน้าส่วนราชการประจำจังหวัด โดยมีอำนาจในการกำหนดค่าปรับทางปกครองแตกต่างกันไป แต่ไม่เกินสองหมื่นบาทต่อวัน⁸

3. เงินค่าปรับทางปกครองนี้แตกต่างจากโทษปรับตามประมวลกฎหมายอาญาหรือโทษปรับทางอาญาตามกฎหมายอื่น เพราะเหตุของการต้องชำระค่าปรับทางปกครอง คือ การฝ่าฝืนไม่ปฏิบัติตามคำสั่งทางปกครอง ซึ่งไม่ใช่ความชั่วร้ายอันจะทำให้เกิดความรับผิดชอบทางอาญาแต่อย่างใด ค่าปรับทางปกครองเป็นมาตรการในการบังคับเพื่อให้ผู้รับคำสั่งทางปกครองปฏิบัติตามคำสั่งทางปกครอง มาตรการนี้มักจะนำไปใช้ในกรณีที่หลีกเลี่ยงการเผชิญหน้าระหว่างผู้รับคำสั่งทางปกครองและเจ้าหน้าที่ จึงอาจจะนำมาใช้ซ้ำแล้วซ้ำเล่าจนกว่าจะบรรลุวัตถุประสงค์ของเจ้าหน้าที่ แต่ถ้าเป็นกรณีที่ผู้รับคำสั่งทางปกครองมีอาจปฏิบัติตามคำสั่งได้ด้วยตนเองจริงๆ เจ้าหน้าที่ก็ไม่อาจใช้มาตรการค่าปรับรายวันทางปกครองรายวันกับบุคคลนั้น

4. มาตรการกำหนดค่าปรับทางปกครองใช้ได้กับคำสั่งทางปกครองที่กำหนดให้ผู้รับคำสั่งทางปกครองกระทำการและละเว้นกระทำการอย่างหนึ่งอย่างใด โดยเฉพาะอย่างยิ่งคำสั่งทางปกครองในกรณีหลังนี้เจ้าหน้าที่ไม่อาจจะเข้าไปดำเนินการเองได้ คงใช้มาตรการกำหนดค่าปรับทางปกครองวิธีเดียวเท่านั้น ที่จะบังคับให้เป็นไปตามคำสั่งทางปกครอง

5. การชำระเงินค่าปรับทางปกครอง เงินค่าปรับทางปกครองที่ผู้รับคำสั่งทางปกครองมีหน้าที่ชำระให้แก่รัฐนั้น ผู้รับคำสั่งทางปกครองจะต้องชำระเมื่อได้รับแจ้งให้ชำระค่าปรับทางปกครองรายวัน และจนกว่าจะได้รับปฏิบัติตามคำสั่งทางปกครอง หากเขาเพิกเฉยไม่ชำระหรือชำระไม่ถูกต้องครบถ้วน ส่วนที่ยังชำระขาดอยู่ย่อมเป็น “หนี้เงิน” ที่เจ้าหน้าที่จะดำเนินการบังคับต่อไปได้ แม้จะมีการอุทธรณ์คัดค้านต่อไปยังองค์กรตรวจสอบที่ใช้อำนาจตุลาการบังคับเอา “หนี้เงิน” ดังกล่าวก็ต้องใช้มาตรการบังคับทางแพ่งมาใช้โดยอนุโลม จะใช้มาตรการกักขังผู้นั้นแทนค่าปรับไปพลางก่อนตามมาตรา 29 และมาตรา 30 แห่งประมวลกฎหมายอาญาไม่ได้

3.1.2 แนวปฏิบัติในการบังคับคดีโทษปรับตามคำพิพากษาของศาล

การกำหนดโทษปรับจะสมควรมีอัตราโทษเท่าใด ในความผิดประเภทใด ยังมีข้อโต้แย้งในทางทฤษฎีหลายประการ ซึ่งความผิดบางฐานความผิดประโยชน์ที่ผู้กระทำความผิดได้รับไปนั้นเป็นคุณละสิ่งและอำนาจไม่เท่ากับความเสียหายต่อสังคมก็ได้ ดังนั้นการกำหนดค่าปรับจะยึดสิ่งใดเป็นเกณฑ์ เช่น บริษัทผลิตสารเคมีอาจปล่อยของเสียทางเคมีออกมาโดยมุ่งที่จะประหยัดเงิน

⁸ กฎกระทรวง ฉบับที่ 10 (พ.ศ. 2542) ออกตามความในพระราชบัญญัติวิธีปฏิบัติราชการทางปกครอง พ.ศ. 2539

ไม่ยอมจำกัด ไม่ยอมบัพัดของเสียเหล่านั้นก่อน แต่ผลที่เกิดอาจเสียหายต่อสิ่งแวดล้อมและสังคม คิดเป็นมูลค่านับไม่ถ้วน หากจะยึดประโยชน์เป็นเกณฑ์โทษปรับที่จะดำเนินไปที่จะปราบปรามการกระทำความผิด แต่อย่างไรก็ดีหากกำหนดโทษสูงเกินไป คนก็จะระมัดระวังมากจนเกินไป และอาจต้องเสียค่าใช้จ่ายมากจนเกินไป จนไม่มีใครกล้ามาเกี่ยวข้อง การบังคับใช้โทษปรับ โดยการกำหนดโทษปรับตามบัญญัติแห่งกฎหมาย โดยกฎหมายกำหนดจำนวนโทษปรับกรณีฝ่าฝืนระเบียบกฎหมายไว้เป็นจำนวนเงินที่แน่นอน การกำหนดโทษปรับโดยเจ้าพนักงาน โดยการบังคับใช้โทษทางอาญาที่กฎหมายให้อำนาจเจ้าพนักงานในการเปรียบเทียบปรับ เพื่อให้คดีเสร็จสิ้นลงในชั้นเจ้าพนักงาน หากเจ้าพนักงานและผู้กระทำความผิดได้ปฏิบัติการให้เป็นไปตามข้อกำหนดโดยนำเงินค่าปรับมาชำระครบถ้วน ส่วนการกำหนดโทษโดยศาล ศาลจะเป็นผู้ใช้ดุลพินิจกำหนดโทษปรับภายในอัตราระวางโทษปรับที่กำหนดไว้ในกฎหมาย

ประการแรก ศาลจะกำหนดเกินกว่าอัตราที่กำหนดในกฎหมายไม่ได้

ประการที่สอง ภายในขอบเขตที่กฎหมายกำหนดศาลจะใช้ดุลพินิจกำหนดเท่าไรก็ได้

ในประเทศไทย จำนวนเงินที่จะต้องชำระเป็นค่าปรับ ศาลอาจกำหนดภายในอัตราหรือระวางโทษที่กฎหมายกำหนดไว้ การกำหนดโทษจึงเป็นเรื่องราวการใช้ดุลพินิจของศาล คือศาลมีความอิสระที่จะลงโทษจำเลยเท่าที่ไม่เกินอัตราโทษที่กฎหมายกำหนดไว้สำหรับความผิดนั้น ซึ่งในทางปฏิบัติการกำหนดโทษจำเลยจะพิจารณาจากบัญชีระดับอัตราโทษ ข้อเท็จจริงที่ได้มาในระหว่างการดำเนินคดี หรือพิจารณารายงานสืบเสาะและพินิจของพนักงานคุมประพฤติ⁹ อย่งไรก็ตาม ความแตกต่างแห่งโทษนั้นก็ไม่เกิดจากผู้พิพากษาว่าจะสั่งปรับผู้กระทำความผิดคนไหนเท่าไร คนไหนเท่าไร แต่เกิดจากตัวจำเลยหรือจากลักษณะของการกระทำความผิดมากกว่า เช่น การคิดถึงประวัติของจำเลย อายุ การศึกษาเล่าเรียน ความประพฤติ ความเป็นมาในครอบครัว เหตุผลในการกระทำความผิด สถิติในการกระทำความผิด และเหตุอื่นๆ ซึ่งเกี่ยวกับความผิดที่จำเลยได้กระทำความผิดที่พอจะรวบรวมได้จากการพิจารณาคดีนั้นๆ แล้ว¹⁰ ในส่วนที่ศาลเห็นว่าเป็นความผิดเล็กน้อยอาจกำหนดในขอบเขตของกฎหมายเบาที่สุดเพียงไม่กี่บาทก็ได้ และค่าปรับนี้ก็ต้องชำระเป็นเงินไทย

การชำระค่าปรับ ผู้กระทำความผิดซึ่งมีโทษปรับ ไม่จำเป็นต้องชำระค่าปรับต่อศาลเสมอไป แม้ตามประมวลกฎหมายอาญา มาตรา 28 บัญญัติว่า “ผู้ใดต้องโทษปรับ ผู้นั้นจะต้องชำระเงินตามจำนวนที่กำหนดไว้ในคำพิพากษาต่อศาล” เพราะคดีซึ่งมีโทษปรับอาจเลิกกันในชั้น

⁹ เกียรติภูมิ แสงศศิธร. (2534). “ปัญหาการกำหนดโทษจำเลยคดีอาญาในประเทศไทย.” *วารสารนิติศาสตร์*, 21(1). หน้า 11.

¹⁰ สรรเสริญ ไกรจิตติ. (2523). “ดุลพินิจในการกำหนดโทษ.” *วารสารศาลพาหน*, 27(1). หน้า 28-30.

เจ้าพนักงานกรณีที่ต้องปรับโดยเจ้าพนักงานได้ เนื่องจากกฎหมายให้อำนาจแก่เจ้าพนักงาน คือ เจ้าหน้าที่ฝ่ายบริหารซึ่งเป็นผู้ใช้กฎหมาย หรือบังคับให้เป็นไปตามกฎหมาย อำนาจนี้จึงมอบให้พนักงานเจ้าหน้าที่คนหนึ่งคนใดก็ได้ ที่มีอำนาจเกี่ยวแก่คดี ซึ่งโดยปกติแล้วก็คือ พนักงานสอบสวน โดยกฎหมายให้อำนาจแก่เจ้าพนักงานในการเป็นผู้กำหนดค่าปรับและรับชำระค่าปรับนอกจากศาลได้ เช่น การปรับในอัตราค่าปรับอย่างสูงหรือการเปรียบเทียบปรับตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา มาตรา 37 อันจะมีผลทำให้คดีอาญาระงับ ตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา มาตรา 39 การเปรียบเทียบปรับเป็นการยุติคดีอาญาในชั้นของเจ้าพนักงาน เจ้าหน้าที่มีลักษณะเป็นการพิจารณาความผิด และลงโทษผู้กระทำความผิดบางประเภท โดยเจ้าพนักงานประกอบกับความยินยอมของผู้เสียหาย และผู้กระทำผิด โดยไม่ผ่านกระบวนการพิจารณาและพิพากษาของศาล และเมื่อเจ้าพนักงานได้ดำเนินการเปรียบเทียบโดยถูกต้องตามที่กฎหมายบัญญัติให้อำนาจไว้และผู้ต้องหาได้ชำระค่าปรับ ตามที่เจ้าพนักงานได้เปรียบเทียบแล้ว คดีดังกล่าวย่อมเป็นอันเลิกกันไม่สามารถรื้อฟ้องกันในทางอาญาได้อีก ถือเป็นการยุติคดีอาญาบางประเภทซึ่งเป็นคดีเล็กๆ น้อยๆ และมีลักษณะไม่ร้ายแรง¹¹

แต่หากการเปรียบเทียบเป็นไปโดยไม่ชอบ เช่น ผู้เปรียบเทียบไม่มีอำนาจตามกฎหมาย หรือเป็นกรณีที่ไม่อาจเปรียบเทียบได้ตามกฎหมาย แม้ผู้กระทำความผิดจะยินยอมเสียค่าปรับตามที่เปรียบเทียบแล้ว คดีอาญาก็ไม่เลิกกัน แต่อย่างไรก็ดีหากเมื่อมีการฟ้องคดีอาญาต่อศาล การเปรียบเทียบก็เป็นอันกระทำไม่ได้อีกต่อไป เว้นแต่จะเป็นกรณีที่ผู้ต้องหาว่ากระทำความผิด นำค่าปรับในอัตราอย่างสูงสำหรับความผิดนั้น ชำระก่อนที่ศาลเริ่มต้นสืบพยานและความผิดนั้นมีโทษปรับสถานเดียว คดีก็จะระงับไปตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา มาตรา 37(1) แต่ถ้าไม่มีการชำระค่าปรับก่อนศาลเริ่มต้นสืบพยาน ศาลก็จะพิจารณาคดีไปตามปกติ เมื่อพิจารณาพิพากษาแล้วว่าจำเลยมีความผิด จำเลยก็ต้องเสียเงินค่าปรับต่อศาล ตามประมวลกฎหมายอาญา มาตรา 29 ภายในกำหนดเวลา 30 วัน ซึ่งผู้มีหน้าที่เก็บชำระค่าปรับในกรณีนี้คือศาลหรือเจ้าพนักงานศาลนั่นเอง ซึ่งต่างกับกรณีการประหารชีวิต หรือการจำคุก เมื่อศาลพิพากษาลงโทษประหารชีวิตหรือจำคุกแล้วก็เป็นหน้าที่ของกรมราชทัณฑ์เป็นผู้บังคับคดี

นอกจากนี้ในกรณีที่ผู้กระทำความผิดตามพระราชบัญญัติจราจรทางบก พ.ศ. 2522 สามารถชำระค่าปรับต่อพนักงานสอบสวนผู้มีอำนาจเปรียบเทียบปรับหรือชำระค่าปรับต่อพนักงานสอบสวนผู้มีอำนาจเปรียบเทียบปรับ หรือชำระค่าปรับตามจำนวนที่ระบุไว้ในใบสั่ง โดยการส่ง

¹¹ คมกฤษ เทียนทัต. (2531, เมษายน). “ผู้มีอำนาจเปรียบเทียบคดีอาญา.” *กฎหมายปกครอง*, 7(1).

ธนาคัตหรือการส่งตัวแลกเงินของธนาคาร โดยทางไปรษณีย์ลงทะเบียนส่งจ่ายให้แก่อธิบดี พร้อมด้วยสำเนาใบสั่งไปยังสถานที่และภายในวัน เวลา ที่ระบุไว้ในใบสั่ง ได้ชำระค่าปรับครบถ้วน ถูกต้องแล้ว ให้คดีเป็นอันเลิกกัน และในกรณีที่เจ้าพนักงานจราจรหรือพนักงานเจ้าหน้าที่ได้รับเรียกเก็บใบอนุญาตขับขี่ไว้ ให้เจ้าพนักงานจราจรหรือพนักงานสอบสวนรีบจัดส่งใบอนุญาตขับขี่ที่เรียกเก็บไว้คือให้แก่ผู้รับส่งโดยเร็ว และให้ถือสำเนาใบสั่งธนาคัตหรือใบรับส่งตัวแลกเงินประกอบกับใบสั่งเป็นใบแทนใบอนุญาตขับขี่ได้เป็นเวลาไม่เกินสิบวัน นับแต่วันที่ส่งธนาคัตหรือตัวแลกเงินดังกล่าว เห็นได้ว่าเป็นการให้ความสะดวกแก่ผู้ขับขี่ หรือเจ้าของรถซึ่งได้รับใบสั่งไม่จำเป็นต้องไปพบเจ้าพนักงานสอบสวน¹²

ในประเทศที่ใช้ระบบการปรับตามวัน การชำระค่าปรับจะเป็นอำนาจของเจ้าหน้าที่ฝ่ายบริหาร ซึ่งมีอำนาจบังคับคดีอาญา โดยเฉพาะและในส่วนของโทษปรับก็มีอำนาจใช้ดุลพินิจได้อย่างกว้างขวาง¹³ เช่น

1. ยึดกำหนดระยะเวลาชำระค่าปรับได้
2. อนุญาตให้ชำระค่าปรับโดยวิธีผ่อนชำระค่าปรับได้
3. บังคับคดีด้วยการยึดทรัพย์สินของจำเลยได้
4. ถ้าจำเป็นอาจร้องขอให้จำคุกจำเลยแทนค่าปรับได้

การลงโทษปรับมิใช่วิธีการลงโทษที่สมบูรณ์ในทุกกรณี เพราะไม่เพียงการสั่งให้บุคคลต้องจ่ายค่าปรับเท่านั้น แต่กระบวนการลงโทษต้องพิจารณาถึงการบังคับให้ได้มาซึ่งค่าปรับด้วย ในสหรัฐอเมริกาปัญหาความยากจนของผู้กระทำความผิด มิได้มีมากนัก นอกจากนี้ผู้ต้องขังซึ่งเป็นผู้ไม่มีเงินชำระค่าปรับจะทำงานบริการสังคมแทนการจ่ายค่าปรับให้กับรัฐ อย่างไรก็ตามก็ตีกฎหมายกับการปฏิบัติที่เท่าเทียมกัน หากบุคคลบางคนมีความสามารถจ่ายค่าปรับได้เมื่อจ่ายค่าปรับ ก็ถือว่าการหลีกเลี่ยงไม่ต้องถูกจำคุก ดังนั้น จำเลยที่เป็นคนยากจนก็ไม่ควรถูกส่งไปจำคุกเพียงเพราะเขาไม่มีเงินจ่ายค่าปรับได้ ศาลฎีกาได้กล่าวไว้ว่า¹⁴ “จะไม่มีความยุติธรรมที่เท่าเทียมกันเลย ตราบใดที่การพิจารณาคดีบุคคลจะขึ้นอยู่กับจำนวนเงินที่เขามีความสามารถจ่ายได้”

กฎหมายของมลรัฐหนึ่งบัญญัติโทษจำคุกรวมกับโทษปรับและกำหนดว่า ถ้าจำเลยไม่จ่ายค่าปรับก็ต้องอยู่ในคุกนานขึ้นกว่าที่กฎหมายบัญญัติอัตราโทษจำคุกชั้นสูง ทั้งนี้เพื่อชดเชยแทนค่าปรับที่ไม่ได้จ่ายให้แก่รัฐ กฎหมายดังกล่าวจึงขัดต่อรัฐธรรมนูญเพราะขัดกับหลักการปฏิบัติ

¹² โคม วิศิษฐ์สรอรรถ. (2540, ตุลาคม). “การชำระค่าปรับทางไปรษณีย์ลงทะเบียนและการชำระค่าปรับตามที่พนักงานสอบสวนเปรียบเทียบ.” *วารสารอัยการ*, 20(236). หน้า 105-106.

¹³ วีระพล ปานะบุตร. (2522, กุมภาพันธ์). “โทษปรับสวีเดน.” *วารสารอัยการ*, 2(14). หน้า 31.

¹⁴ Rolande v. del German. (1999). *Criminal procedure law and practice*. pp. 431-432.

ที่เท่าเทียมกัน (Williams v. Illinois, 399 U.S. 235 [1970]) ซึ่งในคดีนี้ Williams มีความผิดอาญาประเภทไม่ร้ายแรงตามที่ศาลรัฐอิลลินอย์ตัดสิน นาย Williams ถูกพิพากษาจำคุกหนึ่งปี และปรับ 500 เหรียญและธรรมเนียมศาล 5 เหรียญ ซึ่งกฎหมายแห่งรัฐอิลลินอย์ กำหนดให้จำเลยซึ่งไม่ชำระค่าปรับและค่าธรรมเนียมศาล เมื่อได้จำคุกครบกำหนดที่ศาลมีคำพิพากษาแล้วนักโทษจะต้องถูกจำคุกต่อไปเพื่อถูกจำคุกแทนค่าปรับ ในอัตรา 5 เหรียญต่อวัน Williams ไม่มีเงินชำระค่าปรับและค่าธรรมเนียมศาล เขาจึงถูกจำคุกแทนค่าปรับเป็นเวลา 101 วัน ซึ่งเป็นระยะเวลาที่นานกว่าอัตราโทษจำคุกขั้นสูงสุด ศาลฎีกาพิพากษาว่า จำนวนวันจำคุกรวมเกินอัตราโทษจำคุกขั้นสูงสุดที่กฎหมายกำหนด อันเป็นผลมาจากจำเลยไม่มีเงินชำระค่าปรับและค่าธรรมเนียมศาลที่จำคุกเลยเกินกว่าเวลาที่กฎหมายกำหนดเป็นการขัดกับหลักกฎหมายการปฏิบัติที่เท่าเทียมกัน ซึ่งเป็นหลักที่รัฐธรรมนูญให้การรับรองไว้

3.1.2.1 แนวคำพิพากษาของศาลในการบังคับโทษปรับตามกฎหมายอาญา

ตามบทบัญญัติของกฎหมายที่ได้บัญญัติหลักเกณฑ์และวิธีการในการบังคับโทษปรับดังกล่าวข้างต้นนั้นก่อให้เกิดบรรทัดฐานในการตัดสินคดีของศาลในกรณีที่ยังต้องโทษให้เสียค่าปรับตามคำพิพากษาซึ่งศาลได้ยึดแนวปฏิบัติต่อกันมาตลอดโดยแทบไม่มีการกลับหลักคำพิพากษากรณีจำเลยต้องโทษปรับเลยซึ่งจะเห็นได้จากคำพิพากษาดังต่อไปนี้

คำพิพากษาฎีกาที่ 500/2500 การปรับจำเลยหลายคนรวมกัน เมื่อจะกักขังแทนอย่างมากไม่เกิน 1 ปี หากจำเลย 3 คน ต้องแบ่งกักขังแทนคนละ 4 เดือน ไม่ใช่แบ่งค่าปรับแล้วกักขังแทนคนละไม่เกิน 1 ปี

คำพิพากษาฎีกาที่ 1625/2500 การจำคุกแทนค่าปรับต้องเปลี่ยนเป็นกักขังแทนค่าปรับตามกฎหมายใหม่ แม้ศาลจะได้พิพากษาคดีถึงที่สุดไปก่อนใช้กฎหมายก็ตาม

คำพิพากษาฎีกาที่ 1375/2503 ศาลลงโทษปรับจำเลยฯ ชำระค่าปรับบางส่วนแล้ว จำเลยขอให้ศาลสั่งคืนค่าปรับ โดยขอถูกกักขังแทนค่าปรับเช่นนี้ ศาลจะสั่งคืนค่าปรับให้จำเลยหาได้ไม่

คำพิพากษาฎีกาที่ 403/2517 ผู้ต้องโทษกักขังแทนค่าปรับตาม ประมวลกฎหมายอาญา มาตรา 29 ในระหว่างรับโทษกักขังอยู่ทำผิดข้อกำหนดตามมาตรา 27 ศาลอาจเปลี่ยนโทษกักขังเป็นโทษจำคุกได้

คำพิพากษาฎีกาที่ 1057/2518 โทษปรับนิติบุคคลจะกักขังแทนเงินไม่ได้ จึงจัดการตามประมวลกฎหมายอาญา มาตรา 29 เท่านั้น

คำพิพากษาฎีกาที่ 1579/2511 โทษปรับนิติบุคคล กักขังแทนค่าปรับไม่ได้ การขอผ่อนชำระค่าปรับถือว่าจำเลยไม่ชำระค่าปรับไม่ได้ ศาลผ่อนผันให้จำเลยชำระค่าปรับชำระเร็วเพียงใดแล้วแต่ดุลพินิจตามความยุติธรรมและเหมาะสมการยึดทรัพย์อาจทำได้ภายใน 5 ปีตาม มาตรา 99

ไม่เป็นการขยายเวลาตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่ง มาตรา 23 ซึ่งใช้สำหรับกฎหมายวิธีพิจารณา นำมาใช้กับกฎหมายสารบัญญัติไม่ได้ ศาลกำหนดให้จำเลยผ่อนชำระค่าปรับเป็นงวดๆ แต่เมื่อครบงวดปีที่ 4 ให้จำเลยหาธนาคารมาค้ำประกันโดยให้จำเลยทำทัณฑ์บนไว้

คำพิพากษาฎีกาที่ 3488/2528 ศาลชั้นต้นได้สวนมูลฟ้องแล้ววินิจฉัยว่าคดีเฉพาะจำเลยที่ 2 ถึงที่ 11 ไม่มีมูล พิพากษายกฟ้อง ให้รับฟ้องไว้เฉพาะจำเลยที่ 1 ที่ 12 ที่ 13 และที่ 14 เมื่อพิจารณาแล้วพิพากษายกฟ้อง ศาลอุทธรณ์ฟังว่า จำเลยที่ 1 ที่ 12 และที่ 14 มีความผิดฐานฟ้องเท็จ ตามสภาพของจำเลยที่ 1 ซึ่งเป็นนิติบุคคลไม่อาจรับโทษจำคุกและปรับตามมาตรา 175 ได้ พิพากษากลับจำเลยที่ 12 ที่ 13 และที่ 14 มีความผิดตาม มาตรา 175 จำคุกคนละ 1 เดือน และปรับคนละ 500 บาท ให้รอการลงโทษจำคุก

คำพิพากษาฎีกาที่ 2995/2545¹⁵ เงินที่จำเลยทั้งสามลักเอาจากผู้โทรศัพท์สาธารณะไม่ใช่ทรัพย์สินที่ใช้หรือมีไว้เพื่อสาธารณะประโยชน์ตาม ป.อ. มาตรา 335 (10) ที่ศาลล่างทั้งสองปรับบทลงโทษตามมาตราดังกล่าวจึงไม่ถูกต้อง และที่พิพากษาปรับจำเลยทั้งสามคนละ 50 บาท โดยไม่ได้พิพากษาว่าจำเลยทั้งสามไม่ชำระค่าปรับจะจัดการอย่างไรต่อไป สมควรแก้ไขว่าหากจำเลยทั้งสามไม่ชำระค่าปรับให้จัดการตาม ป.อ. มาตรา 29 ด้วย

คำพิพากษาฎีกาที่ 4900/2550¹⁶ แม้ ป.วิ.อาญา มาตรา 254 บัญญัติว่าเมื่อคดีถึงที่สุดแล้วให้บังคับคดีโดยไม่ชักช้าก็ตาม แต่ตาม ป.อ.มาตรา 29 วรรคแรก ได้บัญญัติถึงวิธีการชำระค่าปรับไว้โดยเฉพาะแล้ว โดยบัญญัติว่า ผู้ใดต้องโทษปรับและไม่ชำระค่าปรับภายในสามสิบวันนับแต่วันที่ศาลพิพากษา ผู้นั้นต้องถูกยึดทรัพย์สินใช้ค่าปรับหรือมิฉะนั้นต้องถูกกักขังแทนค่าปรับ แต่ถ้าศาลเห็นเหตุอันควรสงสัยว่าผู้นั้นจะหลีกเลี่ยงไม่ชำระค่าปรับ ศาลจะสั่งเรียกประกันหรือกักขังผู้นั้นแทนค่าปรับไปพลางก่อนก็ได้ และตาม ป.วิ.อ.มาตรา 188 บัญญัติว่า คำพิพากษาหรือคำสั่งมีผลตั้งแต่วันที่ได้อ่านในศาลโดยเปิดเผยเป็นต้นไป ดังนั้น หากการบังคับชำระค่าปรับจะกระทำได้ต่อเมื่อคดีถึงที่สุดแล้ว กฎหมายย่อมบัญญัติไว้เช่นนั้นโดยตรง นอกจากนี้ ป.อ. มาตรา 29 วรรคแรก ได้บัญญัติถึงมาตรการชั่วคราวก่อนการบังคับค่าปรับไว้ จึงมีผลว่าศาลอาจมีคำสั่งให้กักขังแทนค่าปรับได้ทันทีตั้งแต่มีกำพิพากษา แต่การกักขังแทนค่าปรับไปพลางก่อนนั้นกฎหมายยังให้เวลาผู้ต้องโทษปรับจัดการให้ได้เงินมาชำระค่าปรับภายในสามสิบวันนับแต่วันที่ศาลพิพากษา เมื่อครบกำหนดสามสิบวันแล้วแม้จะมีอุทธรณ์หรือฎีกากำพิพากษานั้นก็ไม่เป็นเหตุขัดขวางการที่ศาลจะบังคับคดีไปตาม ป.อ.มาตรา 29

¹⁵ คำพิพากษาฎีกาโดย ฎ.ส.ล. เล่มที่ 5. หน้า 129.

¹⁶ คำพิพากษาฎีกาโดย ฎ.ส.ล. เล่มที่ 5. หน้า 142.

คำพิพากษาฎีกาที่ 1375/2530 จำเลยชำระเงินค่าปรับบางส่วนแล้ว ถูกกักขังในส่วนที่ยังค้างอยู่แล้ว ผู้ต้องโทษจะขอรับเงินค่าปรับที่ชำระไปแล้วคืน โดยขอให้กักขังแทนให้เต็มจำนวน ค่าปรับยอมทำไม่ได้

คำพิพากษาฎีกาที่ 12018/2547¹⁷ ศาลชั้นต้นพิพากษาว่าไม่ชำระค่าปรับให้จัดการตาม ป.อ. มาตรา 29,30 ถือเป็นกรณีที่ศาลชั้นต้นไม่ได้สั่งให้กักขังจำเลยไว้เป็นอย่างอื่น ดังนั้น หากจะกักขังจำเลยแทนค่าปรับก็กักขังได้เพียงหนึ่งปีตาม ป.อ.มาตรา 30 วรรคหนึ่ง แต่ตามหมายจำคุกและกักขังระหว่างอุทธรณ์ฎีกาศาลชั้นต้นมีคำสั่งให้กักขังจำเลย 2 ปีแทนค่าปรับ 300,000 บาทซึ่งเป็น การมิชอบการกักขังแทนค่าปรับถูกต้องหรือไม่เป็นข้อกฎหมายที่เกี่ยวกับความสงบเรียบร้อยศาลฎีกามีอำนาจหยิบยกเองได้

คำพิพากษาฎีกาที่ 1573/48 ศาลชั้นต้นมีคำพิพากษาว่าจำเลยไม่ชำระค่าปรับให้จัดการตาม ป.อ.มาตรา 29, 30 ถือเป็นกรณีที่ศาลชั้นต้นไม่ได้สั่งให้กักขังจำเลยไว้เป็นอย่างอื่น ดังนั้น จึงกักขังจำเลยแทนค่าปรับได้เพียง 1 ปี ตาม ป.อ.มาตรา 30 วรรคแรก การที่ศาลชั้นต้นมีคำสั่งให้กักขังจำเลย 2 ปีแทนค่าปรับ 200,000 บาท จึงเป็นการไม่ชอบ

คำพิพากษาฎีกาที่ 7529/4918 ศาลชั้นต้นลงโทษปรับจำเลย โดยกำหนดว่าหากจำเลยไม่ชำระค่าปรับให้จัดการตาม ป.อ. มาตรา 29, 30 แต่มิได้ระบุให้กักขังเกิน 1 ปีหรือไม่กำหนดเท่าใด และศาลอุทธรณ์ภาค 1 ไม่ได้ ปัญหาดังกล่าวเป็นข้อกฎหมายที่เกี่ยวกับความสงบเรียบร้อยศาลฎีกามีอำนาจแก้ไขให้ถูกต้องได้ตาม ป.วิ.อาญา มาตรา 195 วรรคสองประกอบด้วยมาตรา 225

คำพิพากษาฎีกาที่ 1339/2506 โทษปรับตามพระราชบัญญัติสุรา พ.ศ. 2493 มาตรา 38 ทวิ มิได้มีข้อความจำกัดไว้ว่า ถ้ามีผู้กระทำความผิดหลายคนด้วยกันก็ให้ปรับรวมกันตามปริมาณน้ำสุราที่ขม เมื่อ พระราชบัญญัติสุราฯ มิได้บัญญัติไว้เป็นอย่างอื่นตามที่ยกเว้นไว้ในประมวลกฎหมายอาญา มาตรา 17 จึงต้องลงโทษปรับเรียงตัวผู้กระทำความผิดตามประมวลกฎหมายอาญา มาตรา 31

คำพิพากษาฎีกาที่ 664/2508 พระราชบัญญัติสุกการ บัญญัติไว้เป็นพิเศษว่า สำหรับความผิดครั้งหนึ่งๆ ให้ปรับสี่เท่าของราคาของซึ่งรวมค่าอากรเข้าด้วย ถ้าศาลพิพากษาปรับจำเลยแต่ละคน จะต้องเอาจำนวนจำเลยหารเฉลี่ย จะปรับคนละสี่เท่าไม่ได้ กรณีนี้ต้องใช้กฎหมายพิเศษจะนำประมวลกฎหมายอาญา มาตรา 31 มาปรับเรียงตัวบุคคลไม่ได้ (ฎ.4470/2544 วินิจฉัยเช่นเดียวกัน)

¹⁷ คำพิพากษาฎีกาโดย ฎ.ส.ล. เล่มที่ 10. หน้า 215.

¹⁸ คำพิพากษาฎีกาโดย ฎ.ส.ล. เล่มที่ 8. หน้า 167-168.

คำพิพากษาฎีกาที่ 203/2520 ความผิดตามพระราชบัญญัติศุลกากร พ.ศ. 2469 มาตรา 27 ให้ปรับสี่เท่าของราคารวมค่าอากร โดยปรับรวมกันแต่ละครั้ง มิใช่ปรับแต่ละครั้งแล้วแบ่งเป็นรายตัวบุคคลเท่าๆ กัน

คำพิพากษาฎีกาที่ 2642/2528 ผู้กระทำความผิดตามพระราชบัญญัติยาสูบ พ.ศ. 2509 มาตรา มาตรา 19 ซึ่งต้องระวางโทษปรับ 10 เท่า ของค่าแสตมป์ยาสูบที่จะต้องปิดตามตรา 44 นั้น มิได้มีข้อจำกัดว่าถ้าผู้ร่วมกันกระทำความผิดหลายคนให้ปรับรวมกันตามค่าแสตมป์ยาสูบที่จะต้องปิดเมื่อพระราชบัญญัติยาสูบฯ มิได้บัญญัติไว้เป็นอย่างอื่น จึงนำประมวลกฎหมายอาญามาใช้ ตามประมวลกฎหมายอาญา มาตรา 17 ต้องลงโทษปรับจำเลยเรียงตามรายตัวบุคคลตามประมวลกฎหมายอาญา มาตรา 31

คำพิพากษาฎีกาที่ 5481/2548 พระราชบัญญัติการเดินเรือในน่านน้ำไทย พ.ศ. 2456 มาตรา 118 บัญญัติว่า “ผู้ใดฝ่าฝืนมาตรา 117....ต้องระวางโทษปรับโดยคำนวณตามพื้นที่ของอาคารหรือสิ่งอื่นใดในอัตราไม่น้อยกว่าตารางเมตรละห้าร้อยบาท แต่ไม่เกินตารางเมตรละหนึ่งหมื่นบาท” ดังนี้ ผู้กระทำความผิดฐานนี้จะต้องถูกลงโทษปรับโดยคำนวณตามพื้นที่ของอาคารหรือสิ่งอื่นใด มิได้มีข้อจำกัดว่าถ้ามีผู้ร่วมกระทำความผิดหลายคนให้ปรับรวมกันตามพื้นที่ของอาคารหรือสิ่งอื่นใด เมื่อพระราชบัญญัติการเดินเรือในน่านน้ำไทย พ.ศ. 2456 มิได้บัญญัติไว้เป็นอย่างอื่น จึงต้องนำบทบัญญัติในภาค ๑ แห่งประมวลกฎหมายอาญามาใช้บังคับตามประมวลกฎหมายอาญามาตรา 17 โดยลงโทษปรับเรียงตามรายตัวบุคคลตามประมวลกฎหมายอาญามาตรา 31

3.1.2.2 แนวคำพิพากษาของศาลในการบังคับโทษปรับตามกฎหมายอื่น

ตามพระราชบัญญัติยาเสพติดให้โทษ พ.ศ. 2522 (ฉบับที่ 5) ซึ่งแก้ไขเพิ่มเติมเมื่อปี 2545 ได้บัญญัติบทลงโทษสำหรับผู้กระทำความผิดไว้ทั้งจำคุกและปรับผนวกเข้าด้วยกัน ดังปรากฏตามมาตรา 65 วรรคหนึ่ง และวรรคสี่ มาตรา 66 วรรคสอง และวรรคสาม เป็นต้น ซึ่งการกำหนดโทษทั้งจำคุกและปรับดังกล่าวนี้ มาตรา 100/1 วรรคหนึ่งบัญญัติว่า “ความผิดตามพระราชบัญญัตินี้ที่มีโทษจำคุกและปรับให้ศาลลงโทษจำคุกและปรับด้วยเสมอ โดยคำนึงถึงการลงโทษในทางทรัพย์สินเพื่อป้องปรามการกระทำความผิดเกี่ยวกับยาเสพติดให้โทษ” เช่นนี้ย่อมแสดงให้เห็นว่าบทกฎหมายดังกล่าวนี้เป็นบทกฎหมายพิเศษที่ยกเว้นหลักกฎหมายอาญาทั่วไปที่ให้ศาลใช้ดุลพินิจลงแต่โทษจำคุกได้ ดังปรากฏตามประมวลกฎหมายอาญา มาตรา 20 ซึ่งบัญญัติว่า “บรรดาความผิดที่กฎหมายกำหนดให้ลงโทษทั้งจำคุกและปรับด้วยนั้น ถ้าศาลเห็นสมควรจะลงโทษจำคุกก็ได้” ดังนั้นในคำพิพากษาของศาลตามพระราชบัญญัติยาเสพติดให้โทษจึงต้องกำหนดโทษปรับจำคุกและปรับควบคู่ด้วยกันเสมอ หากเป็นความผิดที่กฎหมายบัญญัติให้ลงโทษทั้งจำคุกและปรับ ซึ่งในรายงานการศึกษาส่วนบุคคลนี้ ผู้เขียนจะวิเคราะห์ในกรอบของความผิดที่กฎหมายกำหนดโทษจำคุกและ

ปรับเท่านั้น โดยปัญหาในทางปฏิบัติมีว่า หากจำเลยไม่ชำระค่าปรับตามคำพิพากษาแล้วจะนำโทษกักขังมาบังคับแทนค่าปรับ หรือให้บังคับยึดทรัพย์สินของจำเลยมาชำระค่าปรับไปเสียทีเดียว และหากมีการยึดทรัพย์สินจริงแล้วหน่วยงานใดเป็นผู้รับผิดชอบในการนำยึดทรัพย์สินของจำเลยเพื่อนำเงินมาชำระค่าปรับตามคำพิพากษาของศาล ปัญหาดังกล่าวข้างต้นผู้เขียนจะวิเคราะห์เป็นลำดับต่อไป

สำหรับการบังคับโทษจำคุกตามพระราชบัญญัติยาเสพติดให้โทษ พ.ศ. 2522 นั้นไม่มีปัญหาในทางปฏิบัติ คงมีปัญหาเฉพาะการบังคับใช้โทษปรับตามคำพิพากษาว่าหากจำเลยไม่ชำระค่าปรับจะนำโทษกักขังมาบังคับแทนค่าปรับโดยไม่มีการยึดทรัพย์สินของจำเลยก่อนหรือหากจำเลยไม่ชำระค่าปรับให้ยึดทรัพย์สินมาชำระค่าปรับเสียทีเดียวได้หรือไม่ โดยปกติในคดีอาญา คำพิพากษาของศาลจะกำหนดไว้ว่า “...หากจำเลยไม่ชำระค่าปรับให้จัดการตามประมวลกฎหมายอาญา มาตรา 29, 30...” เสมอ ซึ่งเป็นที่เข้าใจในทางปฏิบัติว่า หากจำเลยไม่ยอมชำระค่าปรับตามคำพิพากษาแล้วศาลจะออกหมายกักขังแทนค่าปรับทันที ส่วนความผิดตามพระราชบัญญัติยาเสพติดให้โทษนั้นจะกำหนดไว้ในคำพิพากษา อย่างเช่นคดีอาญาต่างๆ ไป ดังกล่าวได้หรือไม่ในเรื่องนี้มีความเห็นแยกออกเป็น 2 ฝ่าย ดังนี้¹⁹

ฝ่ายแรกเห็นว่า ต้องเขียนในคำพิพากษาว่า “...หากจำเลยไม่ชำระค่าปรับให้จัดการตามประมวลกฎหมายอาญา มาตรา 29, 30...” อย่างคดีอาญาทั่วไป โดยเหตุผลว่าตามประมวลกฎหมายอาญา มาตรา 29 วรรคแรก ได้กำหนดลำดับขั้นตอนการบังคับคดีในส่วนใหญ่ไว้แล้วว่าผู้ใดต้องโทษปรับและไม่ชำระค่าปรับภายในสามสิบวันนับแต่วันที่ศาลมีคำพิพากษาผู้นั้นจะต้องถูกยึดทรัพย์สินใช้ค่าปรับหรือมิฉะนั้นจะต้องถูกกักขังแทนค่าปรับ ซึ่งหากในคำพิพากษากำหนดไว้เพียงอย่างเดียวอย่างใดอย่างหนึ่ง ย่อมไม่ชอบด้วยกฎหมายดังกล่าว เพราะไม่ได้กำหนดวิธีการบังคับคดีให้ครบถ้วนตามที่กฎหมายกำหนดไว้ และนอกจากนี้หากจำเลยไม่มีทรัพย์สินให้ยึดก็ยังสามารถนำโทษกักขังมาบังคับแทนค่าปรับตามหลักกฎหมายอาญาทั่วไปอยู่ดี

ฝ่ายที่ 2 เห็นว่า ในคำพิพากษาคควรเขียนว่า “...หากจำเลยไม่ชำระค่าปรับให้ยึดทรัพย์สินใช้ค่าปรับตามประมวลกฎหมายอาญา มาตรา 29 วรรคแรก...” โดยมีเหตุผลว่าตามพระราชบัญญัติยาเสพติดให้โทษ พ.ศ. 2522 (ฉบับที่ 5) มาตรา 100/1 วรรคหนึ่ง บัญญัติไว้ชัดว่า “ความผิดตามพระราชบัญญัตินี้ที่มีโทษจำคุกและค่าปรับให้ศาลลงโทษจำคุกและปรับด้วยเสมอ โดยคำนึงถึงการลงโทษในทางทรัพย์สินเพื่อป้องปรามการกระทำความผิดเกี่ยวกับยาเสพติดให้โทษ” ฉะนั้นตามกฎหมายดังกล่าวแสดงให้เห็นเจตนารมณ์ของกฎหมายว่าทำให้ลงโทษปรับนั้นเป็นการลงโทษ

¹⁹ ห้องสมุดอิเล็กทรอนิกส์ศาลยุติธรรม. สืบค้นเมื่อ มกราคม 2555, จาก www.library.coj.go.th).

ในทางทรัพย์สินของจำเลยเป็นสำคัญเพื่อป้องกันการกระทำความผิดเกี่ยวกับยาเสพติดให้โทษซึ่งฐานความผิดที่มีทั้งโทษจำคุกและปรับผนวกเข้าด้วยกันนั้นก็ล้วนแต่เป็นข้อหาจนกระทั่งสิ้น

สำหรับผู้เขียนเห็นด้วยกับความเห็นที่ 2 ซึ่งนอกจากเห็นด้วยอย่างยิ่งในเหตุผลข้างต้นแล้ว ผู้เขียนยังมีความเห็นเพิ่มเติมดังนี้

1. ตามแนวคิดและเจตนารมณ์สำหรับโทษกักขังนั้นมีจุดมุ่งหมายเพื่อป้องกันผลร้ายจากการที่ผู้ไม่เคยรับโทษจำคุกมาก่อนแต่เพิ่งได้รับโทษจำคุกระยะสั้นไม่ให้เข้าไปปะปนกับผู้ที่ต้องรับโทษจำคุกอยู่ในเรือนจำ (จิตติ ตึงศักดิ์, กฎหมายอาญา ภาค 1 หน้า 1008) ฉะนั้นหากนำโทษกักขังมาใช้กับจำเลยที่กระทำความผิดเกี่ยวกับยาเสพติดให้โทษมีอัตราโทษที่รุนแรงแล้วย่อมไม่สอดคล้องกับแนวคิดและเจตนารมณ์ของการลงโทษกักขังข้างต้น

ตัวอย่างคำพิพากษาศาลฎีกาเกี่ยวกับคดียาเสพติด

คำพิพากษาศาลฎีกาที่ 7872/2551 พนักงานอัยการจังหวัดลพบุรี โจทก์

นาย ส. จำเลย

พ.ร.บ.ยาเสพติดให้โทษ พ.ศ.2522 มาตรา 100/2

เหตุที่เจ้าพนักงานตำรวจไปจับจำเลยและพบเมทแอมเฟตามีนของกลางที่บริเวณบ้านของจำเลยก็ เพราะเจ้าพนักงานตำรวจจับ ส. ได้พร้อมเมทแอมเฟตามีน 20 เม็ด ส. ให้การว่าซื้อเมทแอมเฟตามีนมาจากจำเลย และจำเลยยังมีเมทแอมเฟตามีนอยู่ที่บ้าน เจ้าพนักงานตำรวจจึงไปจับจำเลยและพบเมทแอมเฟตามีน เมื่อเมทแอมเฟตามีนอยู่ในบริเวณบ้านของจำเลย และถูกฝังอยู่ใต้ดินในลักษณะมิดชิด ทั้งพยานโจทก์ก็ยืนยันว่าจำเลยเป็นผู้ขุดดินนำกล่องบรรจุเมทแอมเฟตามีนขึ้น มา จึงเชื่อว่าจำเลยเป็นผู้ฝังไว้ พยานหลักฐานโจทก์จึงฟังได้มั่นคงว่า จำเลยกระทำความผิดจริง อย่างไรก็ตาม จำเลยให้การด้วยว่า นำเมทแอมเฟตามีนมาจาก ม. เป็นเหตุให้เจ้าพนักงานตำรวจไปจับ ม. และยึดได้เมทแอมเฟตามีนจำนวนมากถึง 20,200 เม็ดนับได้ว่าจำเลยให้ข้อมูลสำคัญและเป็นประโยชน์อย่างยิ่งในการปราบปรามการ กระทำความผิดเกี่ยวกับยาเสพติดให้โทษต่อเจ้าพนักงานตำรวจตาม พ.ร.บ.ยาเสพติดให้โทษฯ มาตรา 100/2 ศาลย่อมมีอำนาจลงโทษจำเลยน้อยกว่าอัตราโทษขั้นต่ำของกฎหมายได้

โจทก์ฟ้องขอให้ลงโทษจำเลยตามพระราชบัญญัติยาเสพติดให้โทษ พ.ศ. 2522 มาตรา 15, 66, 100/1, 102 ริมเมทแอมเฟตามีนของกลางที่เหลือจากการตรวจพิสูจน์

จำเลยให้การปฏิเสธ

ศาลชั้นต้นพิพากษาว่า จำเลยมีความผิดตามพระราชบัญญัติยาเสพติดให้โทษ พ.ศ. 2522 มาตรา 15 วรรคสาม (2), 66 วรรคท้าย ให้จำคุกตลอดชีวิต และปรับ 1,000,000 บาท ไม่ชำระ

ค่าปรับให้จัดการตามประมวลกฎหมายอาญา มาตรา 29, 30 กรณีกักขังแทนค่าปรับมิให้กักขังเกิน 2 ปี ริมเมทแอมเฟตามีนของกลาง

จำเลยอุทธรณ์

ศาลอุทธรณ์ภาค 1 พิพากษากลับ ให้ยกฟ้อง แต่ให้ริมเมทแอมเฟตามีนของกลางที่เหลือจากการตรวจพิสูจน์

โจทก์ฎีกา

ศาลฎีกาวินิจฉัยว่า “ข้อเท็จจริงฟังได้ว่า วันที่ 1 ธันวาคม 2548 เวลาประมาณ 6 นาฬิกา พันตำรวจโทแทน บุรีภักดี ดาบตำรวจกรุงไกร เจ้าพนักงานตำรวจภูธรจังหวัดลพบุรี กับพวก ร่วมกันจับนายสวอง และยึดเมทแอมเฟตามีน 20 เม็ด เป็นของกลางได้ที่ตำบลทะเลชุบศร อำเภอเมืองลพบุรี จังหวัดลพบุรี นายสวองให้การว่าเมทแอมเฟตามีนดังกล่าวรับมาจากจำเลยและจำเลยยังมีเมทแอมเฟตามีนอีก 2,000 เม็ด ซุกซ่อนอยู่ที่บ้าน รอส่งให้ลูกค้า ซึ่งอยู่จังหวัดอ่างทอง ในเวลา 9 นาฬิกา ดาบตำรวจกรุงไกร สิบตำรวจเอกพิทักษ์ และ พันตำรวจโทแทนกับพวกไปบ้านจำเลย ชูดพบกล่องใส่โทรศัพท์มือถือที่ฝังอยู่ในดินอยู่ในบริเวณบ้านจำเลย ภายในมีเมทแอมเฟตามีน 2,000 เม็ด แยกบรรจุในถุงพลาสติกสีฟ้าเข้ม ปากถุงมีที่กดเปิดปิด 10 ถุง ถุงละ 200 เม็ด แต่ละถุงมีเม็ดสีเขียว 2 เม็ด นอกนั้นเป็นเม็ดสีส้ม ถุงพลาสติกดังกล่าวห่อด้วยกระดาษสาหุบเทียนไข และใส่อยู่ในถุงพลาสติกอีกชั้นหนึ่ง ชั้นจับกุมทำบันทึกการจับกุมระบุว่าจำเลยให้การรับสารภาพว่า มีเมทแอมเฟตามีนไว้ในครอบครองเพื่อจำหน่าย จากนั้นพันตำรวจโทแทนกับพวกจึงไปตรวจค้นบ้านนายมนู พบเมทแอมเฟตามีนอีก 20,200 เม็ด

มีข้อวินิจฉัยตามฎีกาของโจทก์ว่า จำเลยกระทำความผิดตามฟ้องหรือไม่ เห็นว่า เหตุที่เจ้าพนักงานตำรวจไปจับจำเลยและพบเมทแอมเฟตามีนของกลางที่บริเวณบ้าน ของจำเลยก็เพราะเจ้าพนักงานตำรวจจับนายสวองได้พร้อมเมทแอมเฟตามีน 20 เม็ด นายสวองให้การว่าซื้อเมทแอมเฟตามีนมาจากจำเลย และจำเลยยังมีเมทแอมเฟตามีนอยู่ที่บ้าน เจ้าพนักงานตำรวจจึงไปจับจำเลยและพบเมทแอมเฟตามีนเมื่อเมทแอมเฟตามีนอยู่ภายในบริเวณบ้านของจำเลย และถูกฝังอยู่ใต้ดิน ในลักษณะมิดชิดทั้งพยานโจทก์ปากดาบตำรวจกรุงไกร และพันตำรวจโทแทนยืนยันว่าจำเลยเป็นผู้ชูดดินนำกล่องบรรจุเมทแอมเฟตามีนขึ้น มา น่าเชื่อว่าเป็นความจริงเพราะหากจำเลยมิได้ชูดดินบริเวณที่ฝังเมทแอมเฟตามีนไว้ เจ้าพนักงานตำรวจคงไม่ทราบ จึงเชื่อว่าจำเลยเป็นผู้ฝังไว้ พยานหลักฐานโจทก์จึงฟังได้มั่นคงว่า จำเลยกระทำความผิดจริง ฎีกาของโจทก์ฟังขึ้น อย่างไรก็ดีตามจำเลยให้การด้วยว่า นำเมทแอมเฟตามีนมาจากนายมนูเป็นเหตุให้เจ้าพนักงานตำรวจไปจับนายมนูและยึดได้เมทแอมเฟตามีนจำนวนมากถึง 20,200 เม็ด นับได้ว่าจำเลยให้ข้อมูลสำคัญและเป็นประโยชน์อย่างยิ่งในการปราบปรามการ กระทำความผิดเกี่ยวกับยาเสพติดให้โทษต่อเจ้าพนักงานตำรวจ ตาม

พระราชบัญญัติยาเสพติดให้โทษ พ.ศ. 2522 มาตรา 100/2 ศาลย่อมมีอำนาจลงโทษจำเลยน้อยกว่าอัตราโทษขั้นต่ำของกฎหมายได้”

พิพากษากลับว่า จำเลยมีความผิดตามพระราชบัญญัติยาเสพติดให้โทษ พ.ศ. 2522 มาตรา 15 วรรคสาม (2), 66 วรรคท้าย ประกอบมาตรา 100/2 ให้จำคุก 25 ปี และปรับ 500,000 บาท ไม่ชำระค่าปรับให้จัดการตามประมวลกฎหมายอาญา มาตรา 29, 30 กรณีกักขังแทนค่าปรับมิให้เกิน 2 ปี ริมเมทแอมเฟตามีนของกลาง

1. หลักการและแนวทางปฏิบัติในการบังคับโทษปรับในคดียาเสพติด

1.1 การค้ายาเสพติดเป็นอาชญากรรมที่ส่งผลกระทบต่อสังคมและผู้กระทำความผิดได้รับผลประโยชน์ตอบแทนจากการกระทำความผิดสูงมาก จึงเป็นสิ่งจูงใจให้มีบุคคลยอมเสี่ยงเข้ามาสู่กระบวนการค้ายาเสพติด แม้จะมีมาตรการทางกฎหมายที่เข้มงวดและมีบทลงโทษที่รุนแรง

1.2 มาตรการทางกฎหมายในการลงโทษผู้กระทำความผิดเกี่ยวกับยาเสพติด มุ่งลงโทษต่อบุคคล ผู้กระทำผิดโดยการจำคุกหรือประหารชีวิตตามพระราชบัญญัติยาเสพติดให้โทษ พ.ศ. 2522 พระราชบัญญัติวัตถุที่ออกฤทธิ์ต่อจิตและประสาท พ.ศ. 2518 ฯลฯ และมุ่งการลงโทษในทางทรัพย์สินโดยการยึด อาศัย และริบทรัพย์สิน ตามพระราชบัญญัติมาตรการในการปราบปรามผู้กระทำความผิดเกี่ยวกับยาเสพติด พ.ศ. 2534 พระราชบัญญัติป้องกันและปราบปรามการฟอกเงิน พ.ศ. 2542 และกฎหมายอื่นที่เกี่ยวข้อง แต่มาตรการดังกล่าวก็ยังไม่ครอบคลุมไปถึงการดำเนินการบังคับโทษปรับตามคำพิพากษา ซึ่งมาตรา 100/1 แห่งพระราชบัญญัติยาเสพติดให้โทษ พ.ศ. 2522 ที่แก้ไขเพิ่มเติม พ.ศ. 2545 ได้บัญญัติว่าในความผิดเกี่ยวกับยาเสพติดที่มีโทษจำคุกและปรับ ให้ศาลลงโทษจำคุกและปรับด้วยเสมอ โดยคำนึงถึงการลงโทษในทางทรัพย์สิน เพื่อป้องกันการกระทำความผิดเกี่ยวกับยาเสพติด แต่เมื่อศาลได้มีคำพิพากษาลงโทษตามบทบัญญัติดังกล่าวแล้ว ก็ยังไม่อาจนำไปสู่การบังคับโทษปรับได้อย่างเป็นรูปธรรม

1.3 เพื่อให้มีกรอบทิศทางในการดำเนินงานบังคับโทษปรับที่ชัดเจน จึงได้มีบทบัญญัติเรื่องการบังคับโทษปรับไว้ในมาตรา 21 แห่งพระราชบัญญัติวิธีพิจารณาคดียาเสพติด พ.ศ. 2550 โดยให้พนักงานอัยการ เจ้าพนักงานบังคับคดี และสำนักงาน ป.ป.ส.²⁰ ตลอดจนหน่วยงานอื่นที่เกี่ยวข้องมีบทบาทหน้าที่ในการดำเนินการบังคับโทษปรับ เพื่อให้เป็นไปตามเจตนารมณ์ของกฎหมายต่อไป

²⁰ มาตรา 5 พ.ร.บ. ป้องกันและปราบปรามยาเสพติด พ.ศ. 2519 แก้ไขเพิ่มเติม พ.ศ. 2543.

ดังนั้น เพื่อให้การดำเนินงานในการบังคับโทษปรับในคดีอาชญากรรมมีความชัดเจน และสามารถนำไปสู่การปฏิบัติได้อย่างเป็นรูปธรรม จึงกำหนดแนวทางปฏิบัติในการบังคับโทษปรับในคดีอาชญากรรมขึ้น

2. วัตถุประสงค์ (คดีอาชญากรรม)

2.1 เพื่อให้การบังคับโทษในคดีความผิดเกี่ยวกับอาชญากรรมตามคำพิพากษาของศาลมีความชัดเจน และสามารถนำไปสู่การปฏิบัติได้อย่างถูกต้องเป็นรูปแบบ

2.2 เพื่อให้การบังคับโทษในการประสานการดำเนินงานของหน่วยงานที่เกี่ยวข้องกับการบังคับโทษปรับในคดีอาชญากรรมให้มีความสอดคล้องกัน

2.3 เพื่อให้เจ้าหน้าที่ผู้เกี่ยวข้องกับการบังคับโทษปรับสามารถดำเนินงานในความรับผิดชอบได้อย่างมีประสิทธิภาพ

3. กฎหมายที่เกี่ยวข้อง (เฉพาะที่สำคัญ)

3.1 พระราชบัญญัติวิธีพิจารณาความอาชญากรรม พ.ศ. 2550 มาตรา 21

3.2 ประมวลกฎหมายอาญา มาตรา 28 มาตรา 29 มาตรา 30 วรรคแรก และมาตรา

99

3.3 ประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาชญากรรม ภาค 4 ลักษณะ 2

4. ขั้นตอนการดำเนินการ

4.1 เมื่อมีการสืบสวนจับกุมเพื่อดำเนินคดีตามกฎหมายเกี่ยวกับอาชญากรรมในสำนักงาน ป.ป.ส. ประสานขอรับการสนับสนุนข้อมูลเกี่ยวกับทรัพย์สินจากพนักงานผู้มีอำนาจสืบสวนจับกุม หรือพนักงานผู้มีอำนาจสอบสวน เพื่อขอทราบข้อมูลเบื้องต้นเกี่ยวกับทรัพย์สินของผู้ต้องหาหรือจำเลย

4.2 เมื่อมีการดำเนินการตรวจสอบ ยึด หรืออายัดทรัพย์สินตามพระราชบัญญัติมาตรการในการปราบปรามผู้กระทำความผิดเกี่ยวกับอาชญากรรม พ.ศ. 2534 ให้สำนักงาน ป.ป.ส. รวบรวมข้อมูลทรัพย์สินที่ไม่อาจนำมาตรการดังกล่าวมาบังคับใช้ มาใช้ประโยชน์ในการบังคับชำระโทษปรับในภายหลัง²¹

4.3 เมื่อศาลมีคำพิพากษาลงโทษปรับตามกฎหมายเกี่ยวกับอาชญากรรม และพนักงานกำหนดสามสิบวันนับแต่วันที่ศาลพิพากษา หากจำเลยไม่ชำระค่าปรับหรือชำระค่าปรับไม่ครบตามคำพิพากษา ให้พนักงานอัยการหรืออัยการทหารยื่นคำร้องต่อศาลเพื่อให้ศาลออกหมายบังคับคดี

²¹ มาตรา 16 พ.ร.บ. มาตรการในการปราบปรามผู้กระทำความผิดเกี่ยวกับอาชญากรรม พ.ศ. 2534.

และแต่งตั้งเจ้าพนักงานบังคับคดี พร้อมทั้งแจ้งผลคำพิพากษาและสำนวนหมายบังคับคดีให้สำนักงาน ป.ป.ส. ทราบ

4.4 เมื่อสำนักงาน ป.ป.ส. ได้รับทราบผลคำพิพากษาลงโทษปรับตาม 4.3 ให้สำนักงาน ป.ป.ส. รวบรวมข้อมูลจาก 4.1 และ 4.2 และดำเนินการตรวจสอบทรัพย์สินของจำเลยรวมทั้งประสาน รวบรวมข้อมูลจากพนักงานผู้มีอำนาจสืบสวนจับกุม พนักงานผู้มีอำนาจสอบสวน พนักงานอัยการ อัยการทหาร หรือหน่วยงานอื่นที่มีข้อมูลเกี่ยวกับทรัพย์สินของจำเลย

4.5 เมื่อสำนักงาน ป.ป.ส. ได้รับแจ้งว่ามีการออกหมายบังคับคดีแล้ว ให้ประสานกับกรมบังคับคดีเพื่อดำเนินการบังคับคดีพร้อมทั้งแถลงยึดทรัพย์สินหรือสิทธิเรียกร้องของจำเลยที่ประสงค์ให้เจ้าพนักงานดำเนินการบังคับคดี วางเงินทรองค่าใช้จ่ายต่อเจ้าพนักงานบังคับคดี และนำเจ้าพนักงานบังคับคดีไปทำการยึดทรัพย์สินหรืออายัดทรัพย์สิน หรือดำเนินการอื่นใดที่ประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่งกำหนดให้เป็นอำนาจและหน้าที่ของเจ้าหน้าที่ตามคำพิพากษา

4.6 เมื่อเจ้าพนักงานบังคับคดีขายทอดตลาดทรัพย์สินและอายัดเงินหรือสิทธิเรียกร้องเป็นเงินของจำเลยแล้ว ให้นำเงินที่ได้จากการขายทอดตลาดและหรือเงินที่ได้จากการอายัดดังกล่าวภายหลังจากหักค่าธรรมเนียมและค่าใช้จ่ายในการบังคับคดีส่งศาล เพื่อชำระค่าปรับ และนำส่งเป็นรายได้แผ่นดินพร้อมทั้งแสดงให้สำนักงาน ป.ป.ส. ทราบ

4.7 เมื่อศาลได้รับชำระค่าปรับครบถ้วนตามคำพิพากษาแล้ว ให้เจ้าหน้าที่ศาลรายงานให้ผู้พิพากษา หรือตุลาการทหารและแจ้งให้สถานที่คุมขังตามหมายศาลทราบ แต่ถ้าได้ชำระค่าปรับไม่ครบตามจำนวนค่าปรับ ให้เจ้าหน้าที่ศาลรายงานให้ศาลทราบเพื่อพิจารณาออกหมายกักขังจำเลยแทนค่าปรับตามจำนวนค่าปรับที่ยังขาดอยู่นั้น

5. บทบาทหน้าที่ของหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง

5.1 สำนักงาน ป.ป.ส.

1. ประสานกับพนักงานอัยการ หรืออัยการทหารเกี่ยวกับการออกหมายบังคับคดี เพื่อบังคับโทษปรับ
2. ดำเนินการสืบสวน ตรวจสอบ รวบรวมข้อมูลเกี่ยวกับทรัพย์สินของลูกหนี้ในชั้นสืบสวนจับกุม สอบสวน ชั้นฟ้องคดี และชั้นบังคับคดี
3. ประสานงานกับกรมบังคับคดี เพื่อดำเนินการบังคับคดี และดำเนินการอื่นที่เกี่ยวข้อง เช่น ชำระเงินทรองค่าใช้จ่าย นำยึดทรัพย์สิน ฯลฯ
4. ดำเนินการอื่นๆ ที่กฎหมายกำหนดให้เป็นอำนาจหน้าที่ของเจ้าหน้าที่ตามคำพิพากษา

5.2 กรมบังคับคดี

1. มอบหมายเจ้าพนักงานกรมบังคับคดีให้รับผิดชอบสำนวน
2. ดำเนินการยึดทรัพย์ อายัดทรัพย์ เก็บรักษาทรัพย์ ขายทอดตลาดทรัพย์ และบังคับคดีตามอำนาจหน้าที่
3. ประสานกับสำนักงาน ป.ป.ส. และหน่วยงานอื่นที่เกี่ยวข้อง เพื่อดำเนินการบังคับคดี
4. ดำเนินการอื่นๆ ที่เป็นอำนาจหน้าที่ของเจ้าพนักงานบังคับคดี

5.3 กรมราชทัณฑ์

ดำเนินการตามหมายคุมขังจำเลยที่ศาลพิพากษาให้ลงโทษจำคุกและปรับ และดำเนินการกักขังตามหมายศาลกรณีจำเลยไม่ชำระค่าปรับ หรือชำระค่าปรับไม่ครบถ้วนตามจำนวน

5.4 สำนักงานอัยการสูงสุด

1. ร้องขอต่อศาลให้ออกหมายบังคับคดี กรณีจำเลยหรือผู้ต้องขังไม่ชำระค่าปรับหรือชำระค่าปรับไม่ครบจำนวน แล้วแจ้งผลคดีพร้อมสำนวนหมายบังคับคดีให้สำนักงาน ป.ป.ส. ทราบ
2. แจ้งหมายบังคับคดีให้สำนักงาน ป.ป.ส. และกรมบังคับคดีทราบ
3. แก้ต่างในศาลกรณีมีการร้องขอชดเชย หรือกรณีที่บุคคลภายนอกร้องเข้ามาในชั้นบังคับคดี
4. ให้คำปรึกษาแนะนำและดำเนินการอื่นที่เกี่ยวข้อง เพื่อให้การบังคับโทษปรับบรรลุผล

5.5 สำนักงานอัยการทหาร

1. ร้องขอต่อศาลทหารให้ออกหมายบังคับคดี กรณีจำเลยหรือผู้ต้องขังไม่ชำระค่าปรับ หรือชำระค่าปรับไม่ครบจำนวน แล้วแจ้งผลคดีพร้อมสำเนาหมายบังคับคดีให้สำนักงาน ป.ป.ส. ทราบ
2. ให้คำปรึกษาแนะนำและดำเนินการอื่นที่เกี่ยวข้อง เพื่อให้การบังคับโทษปรับบรรลุผล

5.6 สำนักงานศาลยุติธรรม

1. ประสานข้อมูลเกี่ยวกับการชำระค่าปรับของจำเลยหรือผู้ต้องขังแก่สำนักงาน ป.ป.ส. เพื่อสนับสนุนให้การบังคับโทษปรับมีประสิทธิภาพ
2. เมื่อได้รับชำระค่าปรับแล้วให้ผู้อำนวยการสำนักอำนวยการประจำศาลหรือผู้อำนวยการสำนักงานประจำศาลนำส่งเป็นรายได้แผ่นดิน

มาตรการทางกฎหมายเกี่ยวกับการบังคับโทษปรับในคดีอาชญากรรมที่เห็นได้เด่นชัดที่สุดในการบังคับเกี่ยวกับทรัพย์สินที่ได้มาจากการกระทำความผิดและการดำเนินการต่อไปเกี่ยวกับทรัพย์สินของผู้กระทำความผิดที่อยู่ในระหว่างการดำเนินคดีเนื่องจากผู้กระทำความผิดเกี่ยวกับคดีอาชญากรรมแล้วแต่เป็นผู้ต้องหาที่มีฐานะดีเพราะความผิดฐานนี้ได้รับผลประโยชน์จากการกระทำความผิดค่อนข้างสูง ศาลจึงต้องพิจารณาโทษให้สูงขึ้นตามฐานะของผู้กระทำความผิดและโทษที่เหมาะสมที่สุดในการบังคับแก่คดีนี้คือโทษจำคุกและปรับเป็นมาตรการป้องกันปรามปรามการกระทำความผิดเกี่ยวกับอาชญากรรมที่มีประสิทธิผลและสามารถนำมาใช้อุดช่องว่างทางกฎหมายที่มีอยู่ อันจะส่งผลให้การแก้ไขปัญหายาเสพติดและการปราบปรามอาชญากรรมได้อย่างมีประสิทธิภาพมากขึ้น²² มีประสิทธิภาพอย่างยิ่งจึงควรนำมาตราการเกี่ยวกับคดีอาชญากรรมใช้อุดช่องว่างทางกฎหมายซึ่งตามมาตรการดังกล่าวข้างต้นที่กล่าวมานั้นจะเห็นได้ว่าการดำเนินการของรัฐได้ขั้นตอน วิธีการและเจ้าพนักงานที่จะเข้ามาปฏิบัติหน้าที่ได้อย่างชัดเจน

จากตัวอย่างในคำพิพากษาของศาลของคดีในแต่ละประเภทของกฎหมายจะทำให้เห็นได้ว่า ศาลจะพิพากษาโทษโดยให้ดำเนินการตามประมวลกฎหมายอาญา มาตรา 29 แม้จะเป็นการดำเนินคดีอาชญากรรมตามพระราชบัญญัติยาเสพติดซึ่งจะเห็นได้ว่ากฎหมายเหล่านี้ยังไม่มีบทบัญญัติหรือมาตรการเกี่ยวกับการบังคับค่าปรับมาใช้โดยเฉพาะจึงจำเป็นต้องใช้การเปรียบเทียบกฎหมายใกล้เคียงมาใช้บังคับคือประมวลกฎหมายอาญา มาตรา 29 ทั้งดุลพินิจในการกำหนดโทษปรับยังไม่มีมาตรฐานตายตัวที่จะระบุแบบไว้ได้ทั้งที่โทษปรับแม้จะเป็นโทษอุปกรณ์ก็ตาม แต่กฎหมายไทยเรายังคงใช้ควบคู่ไปกับโทษจำคุกซึ่งเป็นโทษประธาน จึงควรให้ความสำคัญกับการใช้กฎหมายบังคับโทษที่เกี่ยวกับการลงโทษปรับ หากมีการพิจารณาและกำหนดรูปแบบกฎหมายในรวมทั้งการนำมาตรการผ่อนชำระค่าปรับเข้าไปปรับใช้ในกระบวนการบังคับโทษปรับ โดยบัญญัติให้เป็นบททั่วไปที่สามารถนำมาบังคับใช้ได้ไม่ว่าจะเป็นการดำเนินคดีตามกฎหมายใดก็ตาม ถือว่าเป็นการสร้างบรรทัดฐานในการพิจารณาพิพากษาคดีที่มีโทษปรับของศาลและยังสามารถให้ดุลพินิจแก่ศาลในการที่ใช้มาตรการเหล่านี้ได้

การพิจารณาพิพากษาโทษของศาลไม่ว่าจะเป็นกฎหมายประเภทใดแล้วจะมีโทษทางอาญาควบคู่เสมอการให้ความสำคัญแก่ดุลพินิจของศาลในการกำหนดโทษและที่สำคัญคือกระบวนการและแนวทางปฏิบัติของเจ้าพนักงานที่มีอำนาจหน้าที่ในการบังคับโทษปรับพร้อมทั้งหน่วยงานที่รับผิดชอบทั้ง 3 ตัวอย่างข้างต้นทำให้เราเห็นปัญหาที่ชัดเจนขึ้นเกี่ยวกับการขาดองค์กร

²² กอบกุล จันทวโร. การบังคับโทษปรับในคดีอาชญากรรม. สืบค้นเมื่อ 28 กุมภาพันธ์ 2553,

ของกระบวนการยุติธรรมที่จะบังคับโทษทางอาญาที่เกี่ยวกับโทษปรับ การใช้ดุลพินิจในการกำหนดโทษของกฎหมายในแต่ละคดีแม้รูปแบบของการกระทำความผิดของผู้ต้องโทษจะมีลักษณะของการกระทำที่ต่างกันออกไปรวมถึงโครงสร้างและองค์ประกอบของความผิดที่บัญญัติไว้จะไม่เหมือนกันแต่กฎหมายก็ยังให้อำนาจในการใช้ดุลพินิจในการกำหนดโทษที่คล้ายคลึงกัน ดังนั้นการใช้มาตรการผ่อนชำระค่าปรับก็สามารถนำมาบังคับใช้กับกฎหมายที่มีโทษอาญาได้เช่นกัน เนื่องจากการกำหนดโทษปรับเกือบทุกคดีไม่ว่าจะเป็นคดีประเภทใดก็มีวัตถุประสงค์ประสงค์เป็นอย่างเดียวกันคือการบังคับเอาทรัพย์สินของผู้ต้องโทษ หากเพียงแต่ขาดมาตรการที่สามารถนำมาบังคับใช้โดยไม่เกิดปัญหาและให้โอกาสผู้ต้องโทษได้ปฏิบัติตามคำพิพากษาโดยไม่ต้องถูกจำคุกเท่านั้น

3.1.3 แนวปฏิบัติในการผ่อนชำระค่าปรับในกฎหมายไทย

ในการบังคับให้ชำระค่าปรับ ศาลจะนำมาตรการยึดทรัพย์สินใช้แทนค่าปรับหรือมาตรการกักขังแทนค่าปรับมาใช้ ขึ้นอยู่กับดุลพินิจของศาลที่จะเลือกใช้ตามรูปคดี²³ แต่หากศาลเห็น

เหตุอันควรสงสัยว่า ผู้ต้องโทษปรับจะหลีกเลี่ยงไม่ชำระค่าปรับมาตรา 29 วรรคหนึ่ง ๒ ได้ให้อำนาจศาล 2 ประการคือ ศาลจะสั่งเรียกประกันแทนค่าปรับไปพลางก่อนก็ได้ หมายถึง การกักขังแทนค่าปรับอาจนำมาใช้ก่อนครบกำหนด 30 วัน นับแต่มีคำพิพากษาได้ แต่การยึดทรัพย์สินใช้ค่าปรับมีอาจกระทำได้ ศาลจึงไม่มีอำนาจสั่งให้ยึดทรัพย์สินจำเลยมาใช้ค่าปรับก่อนครบกำหนด 30 วันนับแต่วันพิพากษา ด้วยเหตุนี้ แม้ศาลจะสงสัยว่าจำเลยจะหลีกเลี่ยงไม่ชำระค่าปรับโดยจำเลย ไม่ขอประกันการชำระค่าปรับ ศาลก็ได้แต่กักขังแทนค่าปรับไปพลางก่อนเท่านั้น

ถ้าผู้ต้องโทษไม่ชำระค่าปรับและไม่ให้ประกันการชำระค่าปรับในวันที่ศาลพิพากษา อันเป็นเหตุให้ศาลกักขังผู้นั้นแทนค่าปรับไปพลางก่อนนั้น ถ้าการกักขังนั้นได้ทำไปครบ 30 วัน นับแต่วันที่ศาลพิพากษาแล้ว หรือยังไม่ครบกำหนดวันกักขังเมื่อปรากฏว่าผู้ต้องโทษปรับมีทรัพย์สิน

²³ ประมวลกฎหมายอาญามาตรา 29 มีเจตนารมณ์ให้ผู้ต้องโทษปรับชำระค่าปรับส่วนการบังคับให้ชำระค่าปรับจะใช้วิธียึดทรัพย์สินใช้ค่าปรับหรือวิธีกักขังแทนค่า ปรับอยู่ที่ศาลจะเลือกใช้ตามรูปคดีส่วนที่กฎหมายบัญญัติว่าถ้าศาลเห็นเหตุ อันควรสงสัยว่าผู้นั้นจะหลีกเลี่ยงไม่ชำระค่าปรับศาลจะเรียกประกันหรือจะ สั่งให้กักขังผู้นั้นแทนค่าปรับไปพลางก่อนก็ได้ นั้นเป็นเพียงการกำหนดมาตรการชั่วคราวก่อนดำเนินการตามวิธีที่ศาลเลือกใช้เท่านั้น เมื่อศาลชั้นต้นเลือกใช้วิธียึดทรัพย์สินใช้ค่าปรับการที่ศาลชั้นต้นออกหมาย กักขังเมื่อคดีถึงที่สุด ให้กักขังจำเลยที่ 2 แทนค่าปรับจึงเป็นการออกหมายผิด พลาดหาใช่ศาลชั้นต้นเปลี่ยนแปลงคำสั่งเดิมเป็นให้กักขังจำเลยที่ 2 แทนค่าปรับ หมายกักขังเมื่อคดีถึงที่สุดดังกล่าวไม่มีผลลบล้างคำสั่งให้ยึดทรัพย์สินใช้ ค่าปรับจำเลยที่ 2 จึงไม่ใช่ผู้ต้องกักขังแทนค่าปรับอันเป็นผู้ต้องกักขังซึ่ง ได้รับพระราชทานอภัยโทษ.

พอที่จะยึดใช้ค่าปรับที่ยังเหลืออยู่จากการกักขังได้ ศาลจะยึดทรัพย์สินของผู้นั้นมาใช้ค่าปรับที่ยังคงเหลืออยู่ได้ โดยงดการกักขัง เพราะกฎหมายมิได้ห้ามว่าถ้ามีการกักขังแทนค่าปรับอยู่แล้วจะยึดทรัพย์สินมาใช้ค่าปรับที่ยังเหลืออยู่มิได้²⁴ และในกรณีที่ผู้ต้องโทษปรับมีทรัพย์สินที่จะยึดมาขายทอดตลาดเอามาชำระค่าปรับได้อยู่ กรณีเช่นนี้ผู้ต้องโทษปรับจะขอให้กักขังแทนค่าปรับต่อไปจนครบจำนวนค่าปรับ โดยไม่ยินยอมให้ศาลยึดทรัพย์สินไม่ได้²⁵ เพราะโดยหลักการแล้วการที่ศาลวางโทษปรับเป็นเงินจำนวนหนึ่งนั้นย่อมเป็นความประสงค์ของกฎหมายที่จะบังคับให้เป็นไปตามคำพิพากษา²⁶

การยึดทรัพย์สินและการขายทอดตลาดเพื่อชำระค่าปรับนั้น หากเป็นการยึดเพื่อใช้ค่าอื่นๆ รวมอยู่ด้วยแล้ว การนำเงินสุทธิตามใช้ค่าปรับและค่าเหล่านั้นต้องเป็นไปตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา มาตรา 251 ซึ่งได้กำหนดลำดับการชำระเงินในการบังคับคดีโดยการยึดทรัพย์สินไว้ ซึ่งแสดงว่าค่าปรับไม่มีบุริมสิทธิ และมาในลำดับหลังหนี้ทางแพ่ง

มาตรา 251 แห่งประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา บัญญัติว่า “ถ้าต้องยึดทรัพย์สินคราวเดียวกันสำหรับใช้ค่าธรรมเนียมศาล ค่าปรับราคาทรัพย์สิน หรือค่าสินไหมทดแทน แต่ทรัพย์สินของจำเลยไม่พอใช้ครบทุกอย่างให้นำจำนวนเงินสุทธิของทรัพย์สินนั้นใช้ตามลำดับดังต่อไปนี้

- (1) ค่าธรรมเนียม
- (2) ราคาทรัพย์สินหรือค่าสินไหมทดแทน
- (3) ค่าปรับ”

²⁴ คำพิพากษาศาลฎีกาที่ 3287/2534 จำเลยต้องคำพิพากษาศาลฎีกาให้ลงโทษปรับ ศาลชั้นต้นมีคำสั่งให้จำเลยชำระค่าปรับภายใน 30 วัน แต่เนื่องจากค่าปรับมีจำนวนสูงมากกรณีมีเหตุอันควรสงสัยว่าจำเลยจะหลีกเลี่ยงไม่ชำระค่าปรับ จึงให้กักขังจำเลยแทนค่าปรับไปพลางก่อน ดังนี้ เป็นเรื่องที่ศาลชั้นต้นใช้มาตรการกักขังแทนค่าปรับไปพลางก่อนเพื่อให้จำเลย นำเงินมาชำระค่าปรับ มิใช่เป็นกรณีที่ศาลชั้นต้นให้กักขังจำเลยแทนค่าปรับเสียทีเดียว เมื่อศาลชั้นต้นสั่งให้กักขังจำเลยจนครบกำหนด 30 วันแล้ว จำเลยก็ยังไม่ชำระค่าปรับเช่นนี้แสดงว่าจำเลยฝ่าฝืนไม่ชำระค่าปรับ ศาลชั้นต้นย่อมมีอำนาจสั่งให้ยึดทรัพย์สินของจำเลยเพื่อใช้ค่าปรับได้ไม่ เป็นการผิดเจตนารมณ์ ของ ประมวลกฎหมายอาญามาตรา 29.

²⁵ คำพิพากษาศาลฎีกาที่ 267/2474 จำเลยต้องคำพิพากษาให้ปรับ แต่จำเลยต้องจำขังแทนค่าปรับมาบ้างแล้วยังไม่ครบกำหนดครั้งนี้ศาลมีอำนาจสั่ง ให้ยึดทรัพย์สินของจำเลยขายทอดตลาดเอาเงินใช้ค่าปรับอีกได้ (เทียบฎีกาที่ 144/2459) การนับกำหนดโทษจำแทนปรับต้องนับเมื่อพ้นกำหนดโทษจำคุกแล้ว.

²⁶ คำพิพากษาศาลฎีกาที่ 429/2476 เมื่อศาลพิพากษาวางโทษปรับจำเลยเป็นเงินเท่าใด ท่านว่าเป็นความประสงค์ของกฎหมายที่จะบังคับให้เป็นไปตามคำพิพากษานั้น การจำคุกแทนเงินค่าปรับจะพึงกระทำต่อเมื่อไม่มีการใช้เงินค่าปรับ.

การผ่อนชำระค่าปรับ หมายถึง การชำระค่าปรับตามจำนวนที่ศาลกำหนดในคำพิพากษา โดยกำหนดให้ชำระค่าปรับเป็นงวดๆ ในจำนวนที่แน่นอน ทั้งนี้ อาจอยู่ภายใต้เงื่อนไขอย่างใดอย่างหนึ่งก็ได้ การผ่อนชำระค่าปรับ จึงเป็นผลมาจากการที่ศาลได้มีคำพิพากษาว่า ผู้นั้นกระทำความผิด และลงโทษปรับ ซึ่งโดยปกติผู้ต้องโทษปรับจำต้องนำค่าปรับตามคำพิพากษามาชำระต่อศาลในทันที เพราะโทษปรับเป็นโทษอาญาจึงต้องบังคับในทันที แต่การลงโทษปรับเป็นการที่กฎหมายมุ่งบังคับเอากับทรัพย์สินอันเป็นตัวแทนของผู้กระทำความผิดฐานะทางการเงินของผู้กระทำความผิด แต่ละรายจึงอาจไม่เท่าเทียมกัน ผู้ต้องโทษปรับบางรายมีความสามารถที่จะชำระค่าปรับได้ แต่บางรายที่ฐานะทางการเงินไม่ดี ก็ไม่สามารถที่จะชำระค่าปรับได้ในทันที ซึ่งอาจเป็นผลให้ต้องถูกกักขัง หรือถูกยึดทรัพย์แทนค่าปรับในที่สุด ซึ่งหากเป็นเช่นนี้ก็เท่ากับว่าเจตนารมณ์ของกฎหมายหรือของศาลที่มุ่งประสงค์ที่จะลงโทษปรับต่อผู้ต้องโทษก็จะไม่บรรลุผล ทั้งนี้ เพราะในเบื้องต้นนั้นได้ผ่านการพิจารณาแล้วเห็นว่าควรใช้โทษปรับกับผู้กระทำความผิด แต่หากในที่สุดต้องมาใช้โทษอื่นแทน จึงเห็นว่าเป็นการไม่สอดคล้องกับเจตนารมณ์ในการกำหนดโทษ ดังนั้น วิธีการผ่อนชำระค่าปรับ โดยศาลกำหนดให้ชำระเป็นงวดๆ ในระยะเวลาที่กำหนด จึงเป็นวิธีการหนึ่งที่ทำให้ยังสามารถลงโทษปรับไว้ได้ และทำให้การบังคับโทษปรับมีประสิทธิภาพมากขึ้น

เกี่ยวกับการบังคับโทษปรับกรณี que ผู้ต้องโทษไม่มีเงินมาชำระค่าปรับในวันที่ศาลมีคำพิพากษาและต้องถูกกักขังแทนค่าปรับตามมาตรา 29 นั้น ได้มีการศึกษาเรื่องการใช้มาตรการอื่นก่อนการลงโทษกักขังแทนค่าปรับ²⁷ เพื่อหลีกเลี่ยงโทษจำคุกระยะสั้นของกรกฎ ทองชะโชค ซึ่งในการทวิจยในเรื่องนี้ได้มีการกล่าวถึงการใช้วิธีการผ่อนชำระค่าปรับแทนการบังคับโทษจำคุกหรือการกักขังแทนโทษจำคุกด้วย จึงน่าจะถือได้ว่าวิธีการผ่อนชำระค่าปรับควรจะเป็นมาตรการทางเลือกหนึ่งให้แก่ผู้ต้องโทษปรับที่ไม่เงินมาชำระค่าปรับในวันที่ศาลพิพากษา ในทางกฎหมายของไทยจึงควรศึกษาถึงมาตรการดังกล่าวนี้เพื่อนำมาบังคับใช้ในการบังคับคดีที่มีโทษปรับให้มีประสิทธิภาพ

3.1.3.1 กรณีบุคคลธรรมดา

การผ่อนชำระค่าปรับในกรณีที่ผู้ต้องโทษเป็นบุคคลธรรมดาและจะต้องผ่อนชำระค่าปรับตามคำพิพากษาเนื่องจากการกระทำความผิดด้วยตัวเองกล่าวคือเป็นผู้ที่มีสภาพบุคคลสามารถที่จะรับโทษทางอาญาได้ตามวัตถุประสงค์ของการลงโทษซึ่งได้แบ่งออกเป็น 2 กรณีคือ

²⁷ กรกฎ ทองชะโชค. (2547). การใช้มาตรการอื่นก่อนการลงโทษกักขังแทนค่าปรับ.

(1) กรณีผู้ต้องโทษปรับขอผ่อนชำระค่าปรับ เป็นกรณีที่ผู้ต้องโทษเห็นว่าตนเองไม่สามารถที่จะชำระค่าปรับตามจำนวนที่ศาลกำหนดไว้ในคำพิพากษาได้ทัน ผู้ต้องโทษปรับก็ต้องยื่นคำร้องเข้ามาภายหลังที่ศาลพิพากษาแล้ว เพื่อให้ศาลได้ทำการไต่สวนแสวงหาความจริง เหตุผลที่จำเลยไม่สามารถที่จะชำระค่าปรับได้ทันในกำหนด โดยการไต่สวนผู้ต้องโทษปรับอาจแสดงรายงานฐานะทางการเงิน เช่น หลักฐานการเป็นหนี้ซึ่งผู้ต้องโทษรับภาระอยู่ หรือหลักฐานอื่นใดที่เห็นว่าจำเป็นหากศาลพิจารณาแล้วเห็นว่าจำเลยควรที่จะได้รับอนุญาตให้ผ่อนชำระค่าปรับ หากศาลพิจารณาแล้วเห็นว่าจำเลยไม่ควรที่จะได้รับอนุญาตให้ผ่อนชำระค่าปรับศาลก็จะยกคำร้องและสั่งให้ผู้ต้องโทษปรับนำค่าปรับมาชำระต่อศาลในเวลาที่กำหนดหรือหากจำเลยผิดนัดชำระค่าปรับ ก็จะดำเนินการตามกฎหมาย แต่ถ้าหากศาลพิจารณาแล้วเห็นว่าจำเลยควรที่จะได้รับอนุญาตให้ผ่อนชำระค่าปรับ ศาลก็จะสั่งให้จำเลยนำค่าปรับมาชำระต่อศาลโดยกำหนดเป็นงวดภายในระยะเวลาที่กำหนด อย่างไรก็ดี หากเมื่อผู้ต้องโทษปรับผิดนัดผ่อนชำระค่าปรับและศาลเรียกมาไต่สวนได้ความว่าผู้ต้องโทษปรับตกเป็นผู้อายในเวลาที่ต่อมาศาลอาจยกเลิกค่าปรับงวดต่อไปที่เหลือก็ได้

เมื่อจำเลยไม่ชำระค่าปรับ จำเลยอาจถูกกักขังแทนค่าปรับได้ และจะใช้วิธีจำคุกแทนค่าปรับดังในสมัยที่ใช้กฎหมายลักษณะอาญาไม่ได้ ตามพระราชบัญญัติให้ใช้ประมวลกฎหมายอาญา พ.ศ. 2499 มาตรา 6 บัญญัติว่า “เมื่อประมวลกฎหมายอาญาได้ใช้บังคับแล้ว ในการจำคุกแทนค่าปรับตามกฎหมายใด ไม่ว่ากฎหมายนั้นจะบัญญัติไว้ประการใด ให้นำประมวลกฎหมายอาญามาใช้บังคับ แต่สำหรับความผิดที่ได้กระทำก่อนวันที่ประมวลกฎหมายอาญาใช้บังคับมิให้กักขังเกินกว่าหนึ่งปีสำหรับโทษปรับกระหนเดียว และสองปีสำหรับโทษปรับหลายกระหน” บทบัญญัตินี้ก่อให้เกิดผล 2 ประการคือ

(1) การจำคุกแทนค่าปรับไม่ว่ามีผู้ถูกปรับตามกฎหมายใดทั้งสิ้น เป็นต้องเปลี่ยนเป็นการกักขังแทน นับแต่วันที่ 1 มกราคม พ.ศ. 2500 เป็นต้นไป

(2) ความผิดที่กระทำก่อนประมวลกฎหมายอาญาใช้บังคับ จะต้องใช้กฎหมายที่เป็นคุณแก่ผู้กระทำความผิด คือเมื่อเปลี่ยนมาเป็นกักขังแล้วจะกักขังเกินกว่า 1 ปี สำหรับความผิดกระหนเดียวหรือ 2 ปี สำหรับโทษปรับในความผิดหลายกระหนไม่ได้

ในสมัยที่ใช้ประมวลกฎหมายลักษณะอาญา บัญญัติใน มาตรา 18 วรรคแรกบัญญัติว่า “ผู้ใดต้องคำพิพากษาให้ปรับ และมีใช้ค่าปรับภายใน 15 วันนับแต่วันคำพิพากษาถึงที่สุดนั้น ให้ยึดทรัพย์สมบัติมาใช้ค่าปรับ หรือมิฉะนั้นให้เอาตัวมันจำคุกแทนค่าปรับ” ซึ่งนักวิชาการและนักกฎหมายเห็นว่าการจำคุกแทนค่าปรับเป็นการไม่สมควร เพราะโทษปรับเป็นการบังคับเอาแก่ทรัพย์สิน แต่เมื่อไม่สามารถบังคับเอาแก่ทรัพย์สินได้กลับไปบังคับเอาแก่อิสรภาพของบุคคลแทน โดยเฉพาะผู้ต้องโทษปรับ ซึ่งเป็นคนจนหากไม่มีเงินต้องถูกจำคุกแทน และโทษปรับมีขึ้นเพื่อ

หลีกเลี่ยงการจำคุกในระยะสั้น เพื่อช่วยให้ผู้กระทำความผิดบางประเภทในเรือนจำ เพราะอาจถูกตราหน้าจากสังคม การเปลี่ยนจากโทษปรับไปสู่โทษจำคุกเห็นได้ว่าเป็นการทำลายจุดมุ่งหมายของโทษปรับโดยสิ้นเชิง

ปัจจุบันในประมวลกฎหมายอาญามาตรา 29 ซึ่งวางหลักว่า หากไม่ชำระค่าปรับก็จะบังคับเอาแก่ตัวผู้ต้องโทษปรับได้ คือต้องถูกกักขังแทนค่าปรับ ในการประชุมร่างประมวลกฎหมายอาญาระดับปัจจุบันได้มีผู้เสนอให้เปลี่ยนจากโทษจำคุกแทนค่าปรับมาเป็นกักขัง แต่การกักขังจะช่วยให้ทำงานไม่ได้ ซึ่งต่างกับโทษจำคุกเปิดโอกาสให้มีการใช้ให้ผู้ต้องโทษทำงานได้ ถ้าให้ผู้ถูกปรับที่ไม่มีเงินมารับโทษกักขังอาจเป็นเหตุให้คนกล้ากระทำความผิดมากขึ้น ประชานในที่ประชุมขณะนั้น คือ นาวาเอกหลวงธำรง นาวาสวัสดิ์ มีความเห็นว่า การเปลี่ยนโทษปรับเป็นโทษกักขังจะเป็นผลดีกับผู้ต้องโทษมากกว่าโทษจำคุก เช่น ในการกระทำความผิดครั้งต่อไปยังอาจรอการลงอาญาได้ ส่วนที่ห่วงเรื่องการให้ผู้กระทำความผิดทำงานนั้นให้ความเห็นว่า การทำงานน่าจะเป็นระเบียบราชทัณฑ์มากกว่า ที่จะขัง และใช้งานเฉพาะเช็ดห้อง ถูห้องอยู่ตั้ง 2 ปี โดยไม่ให้งานอย่างใดเลยไม่ได้ จะต้องแก้ไขให้ทำงานได้ ในที่สุดที่ประชุมเห็นด้วยกับประธาน และมีความเห็นว่าวิธีปฏิบัติต่อผู้ต้องโทษกักขังควรเป็นไปตามพระราชบัญญัติราชทัณฑ์²⁸

โทษปรับเป็นโทษแห่งทรัพย์สิน ซึ่งศาลพิพากษาบังคับให้จำเลยนำเงินจำนวนหนึ่งมาเสียแก่รัฐตามกฎหมายลักษณะอาญาที่ยกเลิกไป ถ้าจำเลยไม่ชำระค่าปรับ ก็ต้องถูกจำคุกแทนโทษปรับจึงเป็นโทษไม่เสมอภาค ไม่ยุติธรรมในเรื่องฐานะ ฉะนั้นเมื่อร่างประมวลกฎหมายอาญาได้มีความเห็นว่า การจำคุกแทนค่าปรับเป็นการจำกัดเสรีภาพของบุคคลมากเกินไป และเห็นว่าการจำกัดเสรีภาพเช่นนี้จะต้องไม่เป็นการ “จำคุก” ตามความหมายของประมวลกฎหมายอาญา แต่ต้องเป็นเพียงการ “ขัง” หรือ “กักขัง” เพื่อจูงใจให้ผู้ต้องคำพิพากษาชำระเงินให้เร็วที่สุดเท่าที่เป็นไปได้เท่านั้น ด้วยเหตุนี้ประมวลกฎหมายอาญาจึงใช้ “กักขัง”²⁹ ซึ่งหมายความว่าโทษกักขังตาม มาตรา 18(3) จึงเป็นที่มาของประมวลกฎหมายอาญา มาตรา 29 ดังกล่าวในการกักขังแทนค่าปรับนั้น เดิมเคยถืออัตรา 5 บาทต่อหนึ่งวัน ต่อมาเมื่อมีการแก้ไขในปี พ.ศ. 2518 ได้เปลี่ยนตามอัตราค่าของเงิน

²⁸ รายงานการประชุมอนุกรรมการตรวจพิจารณาแก้ไขประมวลกฎหมายอาญา ครั้งที่ 11. ลงวันที่ 17 มิถุนายน 2482. หน้า 2.

²⁹ พิพัฒน์ จักรางกูร. (2519, มกราคม). “เปลี่ยนโทษกักขังเป็นโทษจำคุก.” *วารสารกฎหมาย*, 2(1). หน้า 50-51.

เป็น 20 บาทต่อหนึ่งวัน และในปี พ.ศ. 2530 ได้แก้ไข เป็น 70 บาทต่อหนึ่งวัน³⁰ ซึ่งในปัจจุบันได้กำหนดให้เป็นอัตรา 200 ต่อหนึ่งวัน

ในกรณีค่าปรับ เมื่อเปรียบเทียบเป็นจำนวนวันที่จะต้องกักขังแล้วเหลือเศษอยู่ เช่น ศาลปรับ 1,000 บาท ย่อมคิดเป็นอันปรับได้ 14 วัน และเหลือเศษ 20 บาท ที่ประชุมสัมมนาผู้พิพากษาหัวหน้าศาลครั้งที่ 2 พ.ศ. 2520 มีความเห็นยุติว่าควรปิดทิ้ง³¹ ดังนั้น ในปัจจุบันผู้เขียนมีความเห็นว่าหากต้องกักขังแทนค่าปรับและเหลือเศษไม่ถึง 200 บาทก็ควรปิดทิ้ง

อนึ่ง ในเรื่องเศษของจำนวนเงินค่าปรับไม่ควรจำนวนพอที่จะกักขังแทนได้นี้ ท่านอาจารย์จิติ ดิศฤทัย เคยให้ความเห็นไว้ว่า³² “กำหนดการกักขังแทนค่าปรับถืออัตรา 70 บาทต่อ 1 วัน เหตุนี้เศษของ 70 บาท ย่อมจะไม่คิดในเมื่อไม่มีกฎหมายให้ปิดเศษเป็น 70 บาท” ส่วนกำหนดเวลาในการกักขังไม่ว่ากรณีความผิดกระทงเดียวหรือหลายกระทงห้ามกักขังเกินกำหนดหนึ่งปี เว้นแต่ในกรณีที่ศาลพิพากษาให้ปรับตั้งแต่ 40,000 บาทขึ้นไป ศาลจะสั่งให้กักขังแทนค่าปรับเป็นระยะเวลาเกินกว่าหนึ่งปี แต่ไม่เกินสองปีก็ได้ ในการคำนวณระชาเวลานั้นให้นับวันเริ่มกักขังแทนค่าปรับรวมเข้าด้วย คือพอเริ่มกักขังก็นับเป็นหนึ่งวัน โดยไม่ต้องคำนึงถึงเศษชั่วโมง เช่น ศาลพิพากษาปรับจำเลยเมื่อเวลา 15.30 นาฬิกาของวันที่ 1 ธันวาคมก็ให้เริ่มกักขังแทน วันละ 70 บาท ตั้งแต่วันที่ 1 ธันวาคมเป็นต้นไป ในกรณีที่ผู้ต้องโทษปรับถูกคุมขังอยู่ก่อนมีคำพิพากษาก็ให้หักจำนวนวันที่คุมขังนั้นออกจากจำนวนเงินค่าปรับ โดยถืออัตรา 70 บาทต่อหนึ่งวัน แต่ถ้าผู้ต้องหาต้องคำพิพากษาให้ลงโทษทั้งจำคุกและปรับก็ให้หักจำนวนวันที่ถูกคุมขังออกจากโทษจำคุกเหลือเท่าใดจึงเอามาหักกับเงินค่าปรับ เมื่อผู้ต้องโทษปรับถูกกักขังแทนค่าปรับจนครบกำหนดแล้วก็ให้ปล่อยตัวในวันถัดจากวันที่กำหนด อย่างไรก็ดี เนื่องจากกฎหมายไม่ได้มีความประสงค์ในเรื่องกักขังเป็นหลัก การกักขังเกิดขึ้นเนื่องจากการไม่ชำระค่าปรับเท่านั้น ฉะนั้นถ้ากักขังไปได้เท่าใดผู้กระทำความผิดมาชำระเท่าจำนวนที่เหลืออยู่ก็ให้ปล่อยตัวไปทันที กรณีถ้าอยู่ในระหว่างเวลา 30 วันนับแต่วันที่ศาลมีคำพิพากษา แม้ผู้ต้องโทษยังไม่ชำระค่าปรับก็ได้ แต่หากศาลเห็นควรสงสัยว่าผู้ต้องหาจะหลีกเลี่ยงไม่ชำระค่าปรับ ศาลจะสั่งเรียกประกัน หรือจะสั่งให้เรียกกักขังผู้ต้องหาไปพลางก่อนก็ได้ การกักขังแทนค่าปรับเช่นนี้ก็ต้องคิดเทียบแล้วหักออกจากจำนวนค่าปรับในอัตรา 70 บาทต่อหนึ่งวันเช่นกัน วิธีที่ผู้ต้องโทษจะหลีกเลี่ยงไม่ต้องถูกกักขังทั้งๆ ที่มีเหตุอันควรสงสัยว่าจะหลีกเลี่ยง คือ การที่ผู้ต้องโทษปรับนำเงินค่าปรับมาชำระ หรือให้ประกันแก่ศาลตามที่ศาลเรียก

³⁰ จริฎ ภัคดิธนากุล. (2531, มกราคม-มิถุนายน). “อันเนื่องมาแต่การเปลี่ยนอัตราการกักขังแทนค่าปรับจากวันละ 20 บาทเป็นวันละ 70 บาท.” *วารสารนิติศาสตร์ศรีปทุม*, 3(1). หน้า 105-107.

³¹ สุทธิ อินทุเศรษฐ. (2540). “ปิดเศษ.” *วารสารศาลพาห*, 24(6). หน้า 46-47.

³² จิตติ ดิศฤทัย. (2555). *คำอธิบายประมวลกฎหมายอาญา ภาค 1* (พิมพ์ครั้งที่ 11). หน้า 1119.

(2) กรณีศาลเป็นผู้ใช้ดุลพินิจให้ผ่อนชำระค่าปรับ กรณีที่ศาลเป็นผู้ใช้ดุลพินิจเองโดยให้ผู้ต้องโทษปรับที่มีฐานะยากจนหรือฐานะทางเศรษฐกิจไม่ค่อยดีให้ผ่อนชำระค่าปรับได้ โดยอาจเห็นจากรายการแสดงฐานะทางการเงินของผู้ต้องโทษปรับที่แสดงต่อศาล หรือจากการสืบพยานหลักฐานต่างๆ ของพนักงานอัยการ หรือพนักงานคุมประพฤติ หรือศาลอาจจะได้รับความจากการสอบถามจากผู้กระทำความผิดเองในระหว่างพิจารณาคดีก่อนทำคำพิพากษา หรือจำเลยอาจจะคัดค้านว่ารายได้ที่แท้จริงของจำเลยเป็นเช่นไร หากศาลเห็นว่าจำเลยควรที่จะได้รับโทษปรับสำหรับการกระทำความผิดนั้น ศาลก็จะพิพากษาลงโทษปรับจำเลย แล้วกำหนดไว้ในคำพิพากษาโดยให้จำเลยนำค่าปรับมาชำระต่อศาลเป็นงวดๆ จำนวนงวดละเท่าใดภายในเวลาที่ศาลกำหนด หากจำเลยฝ่าฝืนไม่ปฏิบัติตามคำพิพากษาศาลก็อาจเรียกมาสอบถามหรือให้จำเลยชำระค่าปรับทันทีได้ หรืออาจจะใช้มาตรการอื่นต่อไป

เมื่อศาลพิพากษาให้ลงโทษปรับวิธีที่ศาลปฏิบัติคือ ศาลจะสั่งไว้ในคำพิพากษาว่า “ถ้าจำเลยไม่นำเงินมาชำระให้จัดการตามประมวลกฎหมายอาญา มาตรา 29, 30” เท่านั้น ซึ่งไม่ได้แจ้งรายละเอียดไว้ในคำพิพากษาคงเป็นหน้าที่ของผู้ปฏิบัติ ดังนั้นทางปฏิบัติเมื่อศาลมีคำพิพากษาให้ปรับและผู้นั้นไม่ชำระค่าปรับ ก็จะใช้วิธีกักขังแทนค่าปรับจนกว่าจะหมดหรือไม่เกินสองปี ตามประมวลกฎหมายอาญา มาตรา 30³³ และการที่ศาลสั่งเช่นนี้เป็นเพราะศาลไม่อาจทราบว่จำเลยจะมีเงินมาชำระค่าปรับหรือไม่ และมาตรา 29, 30 นี้เป็นการบังคับคดีไม่จำเป็นที่ศาลจะต้องกล่าวไว้ในคำพิพากษา การกล่าวไว้ในคำพิพากษาว่าให้จัดการตามมาตรา 29, 30 หากทำให้เกิดผลอะไรขึ้นไม่แม้กำหนดกักขังเป็นระยะเท่าใด ศาลย่อมสั่งในชั้นบังคับคดีได้ เพราะหากศาลสั่งไม่ถูกต้องอาจถูกร้องเรียนในภายหลังและถ้าศาลกล่าวในคำพิพากษาโดยกล่าวลงผิดลำดับไป เช่น ให้กักขังไปเลยย่อมเป็นการผิดต่อมาตรา 29³⁴

ตามประมวลกฎหมายอาญา มาตรา 28 บัญญัติว่า “ผู้ใดต้องโทษปรับ ผู้นั้นจะต้องชำระเงินตามจำนวนที่กำหนดไว้ในคำพิพากษาศาล” และมาตรา 29 บัญญัติว่า “ผู้ใดต้องโทษปรับและไม่ชำระค่าปรับภายในสามสิบวันนับแต่วันที่ศาลพิพากษา ผู้นั้นจะต้องถูกยึดทรัพย์สินใช้ค่าปรับหรือมิฉะนั้นจะต้องถูกกักขังแทนค่าปรับ.....” และมาตรา 30/1 บัญญัติว่า “ในกรณีที่ศาลพิพากษาปรับไม่เกินแปดหมื่นบาท ผู้ต้องโทษปรับซึ่งมิใช่นิติบุคคลและไม่มีเงินชำระค่าปรับอาจยื่นคำร้องต่อศาลชั้นต้นที่พิพากษาคดีเพื่อขอทำงานบริการสังคมหรือทำงานสาธารณประโยชน์แทนค่าปรับ

³³ จรูญ เจริญน้ำ. (2538, พทศจิกายน). “ฎีกาวิเคราะห์: ลักษณะการกักขังแทนค่าปรับไปพลางก่อนเป็นอย่างไร.” *อัยการ*, 18(213). หน้า 40-46.

³⁴ จิตติ ดิงศกัทธิย์. เล่มเดิม. หน้า 117.

....” จากบทบัญญัติของกฎหมายดังกล่าวอาจกล่าวได้ว่าสภาพบังคับของโทษปรับมี 4 รูปแบบ คือ การชำระเงินค่าปรับ การยึดทรัพย์สินใช้ค่าปรับ การกักขังแทนค่าปรับ และการทำงานบริการสังคม หรือทำงานสาธารณประโยชน์แทนค่าปรับ ซึ่งจะได้กล่าวโดยละเอียดดังนี้

เมื่อศาลมีคำพิพากษาให้ผู้ใดต้องโทษปรับแล้ว ผู้นั้นมีหน้าที่ต้องนำเงินตามจำนวนที่ศาลกำหนดมาชำระ หมายความว่า สิ่งที่จะนำมาชำระค่าปรับได้จะต้องเป็นเงินเท่านั้น ซึ่งตามกฎหมายไทยจำนวนเงินที่นำมาชำระเป็นค่าปรับ ศาลอาจกำหนดภายในอัตราหรือระหว่างโทษที่กฎหมายกำหนด และเงินค่าปรับที่นำมาชำระต้องเป็นเงินตราสกุลประเทศไทยคือเงินบาท จะนำเงินตราต่างประเทศมาชำระค่าปรับตามคำพิพากษาของศาลไทยไม่ได้³⁵ โดยปกติผู้ที่มิหน้าที่เก็บค่าปรับหรือรับชำระค่าปรับก็คือศาล (ทางปฏิบัติคือ เมื่อศาลอ่านคำพิพากษาเสร็จแล้ว เจ้าหน้าที่ศาลจะพาจำเลยหรือญาติของจำเลยไปชำระค่าปรับ เมื่อชำระแล้วเจ้าหน้าที่ศาลจะนำใบเสร็จเข้าสำนวนเพื่อให้ศาลส่งนำส่งเงินต่อไป) แต่ถ้าเป็นกรณีที่มีกฎหมายให้อำนาจพนักงานอื่นในการเป็นผู้กำหนดค่าปรับและรับชำระค่าปรับนอกจากศาลได้ เช่น การเปรียบเทียบปรับตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา พนักงานสอบสวนจะเป็นผู้กำหนดค่าปรับและรับชำระค่าปรับได้ และเมื่อผู้ต้องหาได้ชำระค่าปรับแล้วก็จะได้รับใบเสร็จรับเงินและคดีอาญาเป็นอันเลิกกัน

จะเห็นได้ว่าการชำระเงินค่าปรับมีข้อดีคือ เป็นการบังคับที่ตรงกับความมุ่งหมายในการลงโทษปรับที่สุด เพราะเป็นการบังคับเอากับทรัพย์สินของผู้กระทำความผิดอย่างแท้จริง ทำให้ผู้กระทำความผิดต้องสูญเสียทรัพย์สินให้กับรัฐเป็นการชดใช้ในสิ่งที่ผู้กระทำความผิดได้ก่อให้เกิดสังคมและเป็นการบังคับที่ง่ายและสะดวกที่สุด เพราะไม่ต้องมีขั้นตอนหรือผู้เกี่ยวข้องในการบังคับโทษปรับมากมายและไม่เกิดปัญหาเลยถ้าผู้กระทำความผิดฐานะทางเศรษฐกิจดี แต่การบังคับโทษปรับโดยการชำระเงินมีข้อเสียคือ ถ้าผู้ต้องโทษปรับมีฐานะยากจนไม่มีเงินเสียค่าปรับ ศาลจะสั่งกักขังแทนค่าปรับซึ่งเป็นการบังคับเอากับเสรีภาพของผู้กระทำความผิดแทน ทำให้มองว่าการลงโทษดังกล่าวเป็นการปฏิบัติที่ไม่เท่าเทียมกันระหว่างผู้กระทำความผิดที่มีฐานะทางเศรษฐกิจดีกับผู้กระทำความผิดที่ยากจน ประกอบกับทางปฏิบัติของศาลในการกำหนดค่าปรับนั้น ศาลไม่มีกระบวนการแจ้งให้จำเลยทราบว่คร่าวๆ ว่าจะต้องถูกบังคับค่าปรับเป็นเงินเท่าใดก่อน จำเลยจะทราบว่าตนต้องชำระค่าปรับเป็นจำนวนเท่าใด ในวันที่ศาลอ่านคำพิพากษา จึงทำให้ไม่สามารถจัดหาเงินหรือประกันมาชำระต่อศาลได้ ประกอบกับในการพิจารณาคดีศาลจะไม่ดำเนินการค้นหาความจริงเกี่ยวกับผู้กระทำความผิดแต่ละรายเรื่องความสามารถในการชำระเงิน จึงทำให้ศาลไม่อาจทราบได้ว่าจำเลยจะมีความสามารถในการชำระค่าปรับได้หรือไม่ เพื่อให้ศาลจะได้กำหนดมาตรการการ

³⁵ สมพร พรหมพิตร. เล่มเดิม. หน้า 458.

ลงโทษที่เหมาะสมกับจำเลยแต่ละรายได้ และเมื่อจำเลยไม่สามารถชำระเงินในวันที่ศาลมีคำพิพากษา ศาลจึงสั่งกักขังแทนค่าปรับไปทันทีทั้งที่ตามมาตรา 29 กำหนดระยะเวลาให้จำเลยมีระยะเวลาในการหาเงินมาชำระค่าปรับภายใน 30 วันนับแต่วันที่ศาลพิพากษาก็ตาม

3.1.3.2 กรณีนิติบุคคล

นิติบุคคล คือ สิ่งที่กฎหมายสมมติว่าเป็นบุคคลเพื่อให้มีสิทธิและหน้าที่ต่างๆ ได้เหมือนบุคคลธรรมดา เว้นแต่สิทธิและหน้าที่ซึ่งว่าโดยสภาพจะพึงมีพึงเป็นได้เฉพาะแก่บุคคลธรรมดาเท่านั้น หลักเรื่องนี้เป็นหลักในกฎหมายแพ่ง ซึ่งยอมใช้ได้ในการฉกฉวยนิติบุคคลทั้งปวง แม้แต่นิติบุคคลที่จัดตั้งขึ้นเป็นพิเศษตามกฎหมายอื่น นอกจากความสามารถในการทำนิติกรรมสัญญาทางแพ่งแล้ว เป็นที่ยอมรับว่านิติบุคคลก็อาจทำละเมิดได้ ในส่วนของการกระทำความผิดอาญานั้น มีปัญหาในทางทฤษฎีอยู่บ้าง นิติบุคคลกระทำความผิดทางอาญาได้หรือไม่ เช่น บริษัท ก. จะบุกรุกอสังหาริมทรัพย์ของ นาย ข. ได้หรือไม่ หรือบริษัท ค. จะฉ้อโกงประชาชนได้หรือไม่ ปัญหาข้อนี้ อาจต้องพิจารณาอย่างจริงจังยิ่งขึ้นในกรณีความผิดพิเศษ หรือความผิดโดยเทคนิค (Mala Prohibita) อันอาจต่างจากความผิดในตัวเอง (Mala In Se) ดังความผิดหลายหลักฐานในประมวลกฎหมายอาญา เช่น ความผิดฐานไม่แจ้งปริมาณสินค้าที่เก็บรักษา ความผิดฐานโฆษณาสินค้า ฝ่าฝืนคำสั่งของเจ้าหน้าที่ในต่างประเทศมีทฤษฎีที่ถือกันอยู่เหมือนกันว่า ความรับผิดทางอาญาจะต้องมีการกระทำและมีองค์ประกอบภายในส่วนจิตใจ นิติบุคคลไม่อาจมีการกระทำโดยตัวเองได้ และไม่อาจแสดงเจตนาหรือกระทำโดยประมาทโดยนิติบุคคลนั่นเองได้ นิติบุคคลจึงไม่มีความผิดทางอาญาเมื่อไม่มีความผิดจึงไม่อาจรับโทษทางอาญาได้³⁶ แต่ในอีกหลายประเทศ ถือว่านิติบุคคลเป็นสิ่งที่กฎหมายสมมติขึ้น เมื่อสมมติขึ้นแล้วก็ต้องสมมติต่อไปว่ามีผู้แสดงเจตนาแทนนิติบุคคลได้ และมีการกระทำแทนนิติบุคคลได้ ถ้าไม่ถือเช่นนั้น หมายความว่าแต่ความผิดในทางอาญา แม้ความผิดทางแพ่งก็มีไม่ได้ ในที่สุดแล้วการสมมติให้เป็นบุคคลก็ไม่เกิดประโยชน์อันใดหรือจากแนวความเห็นในทางตำราหลายฝ่าย นิติบุคคลไม่จำเป็นต้องมีความรับผิดทางอาญาเป็นการทั่วไปตามประมวลกฎหมายอาญา แต่นิติบุคคลจะต้องมีความรับผิดทางอาญาก็ต่อเมื่อได้มีกฎหมายบัญญัติไว้โดยเฉพาะให้นิติบุคคลต้องมีความรับผิดเท่านั้น³⁷

ดังนั้นนิติบุคคลย่อมจะรับโทษทางอาญาได้ แต่ไม่อาจต้องโทษจำคุกไม่ได้โดยสภาพ แต่ปัญหาอีกข้อหนึ่งก็คือ นิติบุคคลจะทำผิดอาญาได้อย่างไรในเมื่อนิติบุคคลไม่มีตัวตน ไม่มีชีวิตจิตใจ จะมีการกระทำและมีเจตนาซึ่งมีสาระสำคัญแห่งความรับผิดทางอาญาได้อย่างไร ประมวล

³⁶ คณิศ ฅ นกร. (2556). *ประมวลกฎหมายและพื้นฐานความเข้าใจ*. หน้า 250.

³⁷ สุรศักดิ์ ลิขสิทธิ์วัฒนกุล. (2553). *ความรับผิดทางอาญาของนิติบุคคล*. หน้า 74.

กฎหมายแพ่งและพาณิชย์ มาตรา 70 ก็บัญญัติว่า ความประสงค์ของนิติบุคคลแสดงปรากฏจากผู้แทนทั้งหลาย ซึ่งตามกฎหมายแพ่งนั้นน่าจะหมายความว่า การแสดงเจตนาในทางแพ่ง มิใช่เจตนาทางอาญาตามมาตรา 76 ที่บัญญัติไว้ชัดแจ้งว่า การกระทำของผู้แทนทั้งหลายอาจทำให้นิติบุคคลต้องรับผิดชอบในการใช้ค่าสินไหมทดแทน ไม่เกี่ยวข้องไปถึงเรื่องโทษอาญา ฉะนั้น ถ้าความผิดอาญาใดต้องอาศัยเจตนาเป็นหลักเกณฑ์แห่งความผิดตามประมวลกฎหมายอาญา มาตรา 59 หรือกฎหมายลักษณะอาญา มาตรา 43 แล้ว ก็ย่อมไม่ทางที่จะเอาผิดแก่นิติบุคคลซึ่งไม่มีจิตใจ และไม่อาจมีเจตนากระทำการอันเป็นความผิดกฎหมายได้ เพราะไม่อาจกระทำโดยรู้สำนึกในการที่กระทำ และประสงค์ต่อผลหรือเล็งเห็นผลได้ เว้นแต่ในบางกรณีกฎหมายบัญญัติไว้โดยเฉพาะ เช่น ความผิดที่เกิดเพราะโฆษณาในเอกสาร หนังสือพิมพ์ ตามฎีกาที่ 265/2473 หรือความผิดที่บัญญัติถึงตัวผู้รับผิดชอบโดยเฉพาะ เช่น ผู้ถือประธานบัตรตามพระราชบัญญัติเหมืองแร่ตามฎีกาที่ 841/2469 และฎีกาที่ 185/2489 ซึ่งดูเหมือนจะเป็นความผิดที่แม้จะเกิดขึ้นเพราะไม่มีเจตนา ผู้ที่มีความรับผิดชอบตามกฎหมายระบุไว้ก็ต้องมีความผิด ในทางปฏิบัติเป็นที่ยอมรับในกฎหมายไทยแล้วว่านิติบุคคลทำความผิดได้ กฎหมายบางฉบับถึงกับระบุชัดเจนว่า ถ้านิติบุคคลนั้นๆ ทำความผิดให้ปฏิบัติอย่างไร และถ้ากรรมการรู้เห็นด้วยให้ปฏิบัติอย่างไร และถ้ากรรมการรู้เห็นด้วยให้ปฏิบัติอย่างไร เมื่อเป็นเช่นนั้นนิติบุคคลก็ต้องรับผิดชอบทางอาญาได้ แต่ในบรรดาโทษทางอาญาทั้ง 5 สถานนั้น เมื่อถึงเวลาจะลงโทษจริงย่อมไม่อาจลงต่อผู้แทนของนิติบุคคลได้ เว้นแต่บุคคลนั้นเองจะมีความรับผิดชอบเป็นส่วนตัวต่างหาก การลงโทษอาญาแก่นิติบุคคลต้องลงโทษเท่าที่จะลงได้ ตามสภาพที่เป็นจริงและความเป็นธรรม กล่าวคือ จะลงโทษประหารชีวิตนิติบุคคลไม่ได้ แม้จำคุกและกักขังก็ทำไม่ได้เช่นกัน เพราะโทษทั้ง 3 สถานนี้ใช้แก่ชีวิตร่างกายและเสรีภาพ ซึ่งว่าโดยสภาพแล้วย่อมใช้นิติบุคคลไม่ได้ เว้นแต่จะกำหนดโทษอื่นขึ้นมาใหม่มีลักษณะใกล้เคียงกัน เช่น การให้ล้มเลิกกิจการ หรือการให้หยุดทำการชั่วคราวอันจะมีผลคล้ายการประหารชีวิต หรือจำคุก แต่มาตรการดังกล่าวก็ถือกันว่าเป็นมาตรการทางแพ่ง คดีมีแต่โทษปรับและริบทรัพย์สิน ซึ่งใช้บังคับแก่ทรัพย์สินของนิติบุคคลที่พอจะลงได้จริง เพราะนิติบุคคลย่อมมีทรัพย์สินซึ่งเมื่อว่าโดยสภาพและความเป็นธรรมแล้วย่อมใช้บังคับนิติบุคคลได้ หลักปฏิบัติที่ตรงกันในประเทศทั้งหลายซึ่งยอมรับว่านิติบุคคลมีความผิดทางอาญา ก็คือ นิติบุคคลอาจถูกปรับและริบทรัพย์สินได้ แม้กฎหมายจะไม่ได้แยกวิธีปฏิบัติระหว่างบุคคลธรรมดา กับนิติบุคคลไว้ ปัญหาอาจจะเกิดขึ้นบางครั้งเมื่อนิติบุคคลถูกฟ้องว่ากระทำความผิดซึ่งมีแต่โทษจำคุก โดยไม่มีปัญหาโทษปรับ เพราะในกรณีนี้ แม้จะได้ความว่านิติบุคคลมีความผิดก็

ไม่อาจลงโทษจำคุกนิติบุคคลได้ ตัวอย่างคำพิพากษาศาลฎีกาที่ศาลใช้วิธีลงโทษปรับนิติบุคคล เพราะสภาพแห่งกฎหมายเปิดช่องให้ทำได้ เช่น 265/2473, 185/2489, 1144/2493 และ 217/2500 เป็นต้น³⁸

เมื่อนิติบุคคลไม่ชำระค่าปรับ ปัญหาที่เกิดขึ้นอีกว่าจะต้องทำอะไร ที่จริงข้อนี้คือควร จะปฏิบัติอย่างเดียวกับบุคคลธรรมดาตาม มาตรา 29 คือ ให้ยึดทรัพย์สินใช้แทนค่าปรับหรือมิฉะนั้น ให้กักขังแทนค่าปรับ การยึดทรัพย์สินใช้แทนค่าปรับย่อมทำได้โดยไม่มีปัญหา แต่การกักขังแทนค่าปรับย่อมไม่สามารถกระทำได้เช่นเดิม ทางปฏิบัติสามารถกระทำได้อย่างเดียวคือ การยึดทรัพย์ใช้แทนค่าปรับ ซึ่งศาลก็พยายามหลีกเลี่ยงโทษจำคุกกับนิติบุคคล เช่น ตามคำพิพากษาศาลฎีกาที่ 1328/2503 คดีนี้โจทก์ฟ้องบริษัทจำเลยที่ 1 และ 2 ตามลำดับว่าทำผิดพระราชบัญญัติควบคุมการส่งออกปิ่นออกและนำเข้าในราชอาณาจักร ซึ่งสินค้าบางอย่างศาลชั้นต้นพิพากษายกฟ้อง ศาลอุทธรณ์และศาลฎีกาพิพากษาว่าจำเลยทั้งสองทำผิดโทษปรับคนละห้าเท่าของราคาสินค้าและจำคุกกรรมการจำเลยที่ 2 ไว้ 15 วัน โทษจำคุกให้ยกเสีย ตามประมวลกฎหมายอาญา มาตรา 55 ส่วนบริษัทนิติบุคคลคงปรับสถานเดียว ไม่ได้ลงโทษจำคุกด้วย แสดงให้เห็นว่าโทษจำคุกโดยสภาพแล้วไม่อาจลงแก่นิติบุคคลได้ ตัวอย่างคำพิพากษาศาลฎีกาที่ 1579/2521 ที่ศาลเคยตัดสินเกี่ยวกับกรณีของนิติบุคคลที่ศาลมีคำพิพากษาให้ผ่อนชำระค่าปรับได้

คำพิพากษาศาลฎีกาที่ 1579/2521 “นิติบุคคลถูกกักขังแทนค่าปรับไม่ได้ การขอผ่อนชำระค่าปรับถือว่าจำเลยไม่ชำระค่าปรับไม่ได้ ศาลผ่อนผันให้จำเลยชำระค่าปรับชำระเร็วเพียงใดแล้วแต่ดุลพินิจตามความยุติธรรมและเหมาะสมการยึดทรัพย์อาจทำได้ภายใน 5 ปีตาม มาตรา 99 ไม่เป็นการขยายเวลาตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่ง มาตรา 23 ซึ่งใช้สำหรับกฎหมายวิธีพิจารณา นำมาใช้กับกฎหมายสารบัญญัติไม่ได้ ศาลกำหนดให้จำเลยผ่อนชำระค่าปรับเป็นงวดๆ แต่เมื่อครบงวดปีที่ 4 ให้จำเลยหาธนาคารมาค้ำประกันโดยให้จำเลยทำทัณฑ์บนไว้” และมีคำพิพากษาศาลฎีกาที่ 2995/2545³⁹ วินิจฉัยว่า เงินที่จำเลยทั้งสามลักเอาจากตู้โทรศัพท์สาธารณะไม่ใช่ทรัพย์สินที่ใช้หรือมีไว้เพื่อสาธารณะประโยชน์ตาม ป.อ. มาตรา 335 (10) ที่ศาลล่างทั้งสองปรับบทลงโทษตามมาตราดังกล่าวจึงไม่ถูกต้อง และที่พิพากษาปรับจำเลยทั้งสามคนละ 50 บาท โดยไม่ได้พิพากษาว่าจำเลยทั้งสามไม่ชำระค่าปรับจะจัดการอย่างไรต่อไป สมควรแก้ไขว่าหากจำเลยทั้งสามไม่ชำระค่าปรับให้จัดการตาม ป.อ. มาตรา 29 ด้วย

³⁸ ประสิทธิ์ โฆวิไลกุล. (2520). “ความรับผิดชอบทางอาญาของนิติบุคคล.” *วารสารกฎหมายจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย*, 3, หน้า 124-147.

³⁹ แหล่งเดิม. หน้า 50.

คำพิพากษาทั้งสองดังกล่าว ศาลฎีกาได้ให้ความเห็นว่า ตามประมวลกฎหมายอาญา มาตรา 29 วรรคแรกบัญญัติว่า “ผู้ใดต้องโทษปรับและไม่ชำระค่าปรับภายในสามสิบวันนับแต่วันที่ศาลพิพากษา ผู้นั้นจะต้องถูกยึดทรัพย์สินใช้ค่าปรับ หรือมิฉะนั้นจะต้องถูกกักขังแทนค่าปรับ แต่ถ้าศาลเห็นเหตุอันควรสงสัยว่าผู้นั้นจะหลีกเลี่ยงไม่ชำระค่าปรับ ศาลจะสั่งเรียกประกันหรือจะสั่งให้กักขังผู้นั้นแทนค่าปรับไปพลางก่อนก็ได้”

คดีนี้จำเลยเป็นนิติบุคคลจะกักขังจำเลยแทนค่าปรับไม่ได้ ศาลได้แต่ยึดทรัพย์สินของจำเลยใช้ค่าปรับแต่ประการเดียว การที่จำเลยผ่อนชำระค่าปรับถือว่าจำเลยไม่ชำระค่าปรับนั้นไม่ได้ เพราะในกรณีที่จำเลยมีทรัพย์สิน ถ้าให้โอกาสจำเลยมีเวลาหาเงินมาชำระค่าปรับได้ ก็ไม่จำเป็นต้องยึดทรัพย์สินของจำเลย (เพราะหากยึดทรัพย์สินมาแล้วต่อมาผู้ต้องโทษมีเงินมาชำระค่าปรับได้ศาลก็จะสั่งปล่อยทรัพย์สินที่ยึดมาตราการนี้เป็นมาตรการที่ยืดหยุ่นคือ ยึดเพื่อบีบให้ชำระเงินค่าปรับ)⁴⁰ การที่ศาลจะผ่อนผันให้จำเลยชำระค่าปรับช้าเร็วเพียงใด เป็นการใช้อดุลพินิจกำหนดให้ตามความยุติธรรมและเหมาะสมในการให้รอการบังคับไว้ยังไม่ยึดทรัพย์สินจำเลย เพราะประมวลกฎหมายอาญา มาตรา 29 ใช้คำว่า “ผู้นั้นต้องถูกยึดทรัพย์สินใช้ค่าปรับ” มิได้ใช้คำว่า “ให้ยึดทรัพย์สินจำเลยใช้ค่าปรับ” ซึ่งศาลอาจดำเนินการยึดทรัพย์สินได้ภายในกำหนด 5 ปี ตามประมวลกฎหมายอาญา มาตรา 99 ตามพฤติการณ์คดีทั้งนี้ไม่ใช่เป็นการขยายระยะเวลาบังคับคดี จะนำประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่ง มาตรา 23 ซึ่งใช้เฉพาะในกฎหมายวิธีสบัญญัติมาใช้ประมวลกฎหมายอาญา อันเป็นกฎหมายสารบัญญัติไม่ได้ คดีนี้เห็นได้ว่าถ้าบังคับคดียึดทรัพย์สินของจำเลยมาขายทอดตลาดเอาเงินชำระค่าปรับทันทีมีแต่จะเกิดความเสียหาย เพราะค่าปรับมีจำนวนถึง 65,744,852 บาท 24 สตางค์ โดยจำนวนภาษีอันแท้จริงที่จำเลยจะต้องเสียหายไม่ถูกปรับมีเพียง 3,892,972 บาท 25 สตางค์ และจำเลยมีทรัพย์สินประมาณ 584 ล้านบาท แต่ในวันที่ 31 ธันวาคม 2519 บริษัทจำเลยมีความผูกพันที่จะต้องชำระหนี้ถึง 1,206.5 ล้านบาท ทรัพย์สินของจำเลยก็ติดสัญญาจำนอง บริษัทจำเลยจะตกอยู่ในฐานะล้มละลายต้องล้มเลิกกิจการ ซึ่งจะทำให้ความเสียหายเป็นอย่างมากต่อผู้ถือหุ้นซึ่งมีจำนวน 3,557 ราย ระบบการเงินภายในประเทศจะสะเทือนเนื่องจากความเสียหายจะตามถึงเจ้าหนี้ต่างๆ การประกอบกิจการอุตสาหกรรมของบริษัทจำเลยที่จะช่วยประหยัดเงินตราต่างประเทศจะหมดไป และจะกระทบกระเทือนถึงระบบเศรษฐกิจทั่วไป ตลอดจนบรรยากาศในการลงทุน พนักงานของบริษัทจำเลยและครอบครัวประมาณ 3,000 คน จะว่างงาน ดังนั้น ที่ที่ศาลอุทธรณ์ขยายเวลาผ่อนชำระค่าปรับให้จำเลยออกไปนั้น จึงเป็นการใช้อดุลพินิจที่เหมาะสมกับข้อเท็จจริงและพฤติการณ์แห่งคดีแล้ว ศาลฎีกาเห็นพ้องด้วยในผลแห่งคำวินิจฉัยแต่เงื่อนไขที่ศาลอุทธรณ์กำหนดให้จำเลยทำ

⁴⁰ สมพร พรหมพิลาธร. (2553). การบังคับคดีอาญา (พิมพ์ครั้งที่ 2). หน้า 49.

พัฒนาบนไว้นั้น ยังไม่เป็นหลักประกันอันมั่นคงในการที่จำเลยจะชำระค่าปรับต่อศาล ปรากฏว่าที่ศาลอุทธรณ์ให้จำเลยผ่อนชำระค่าปรับงวดแรก โดยให้นำเงินจำนวน 10,000,000 บาท มาชำระก่อน ภายในวันที่ 30 เมษายน 2521 นั้น จำเลยได้ปฏิบัติตามคำพิพากษาศาลอุทธรณ์แล้ว คงเหลือเงินค่าปรับที่จำเลยจะต้องชำระอีก 55,744,852 บาท 24 สตางค์ จึงเห็นสมควรแก้ไขเพิ่มเติมเงื่อนไขกำหนดให้จำเลยชำระค่าปรับที่เหลือเสียใหม่

โดยพิพากษาแก้เป็นว่า ให้จำเลยผ่อนชำระค่าปรับที่เหลือ 55,744,852 บาท 24 สตางค์ ได้ โดยให้จำเลยผ่อนชำระงวดละไม่ต่ำกว่า 6,000,000 บาท โดยชำระงวดแรกภายในวันที่ 10 มกราคม 2522 และงวดต่อไป ภายในวันที่ 10 มกราคม ของทุกปีถัดไปจนถึงเมื่อคำพิพากษาในคดีก่อนถึงที่สุด (วันที่ 11 กรกฎาคม 2520) ได้ครบสี่ปีหกเดือนแล้วนับแต่นั้นภายในกำหนด 1 เดือน จำเลยจะต้องนำธนาคารมาเป็นผู้ค้ำประกันการชำระค่าปรับที่ค้างชำระ โดยมีเงื่อนไขว่าบริษัทจำเลยไม่ชำระหรือบริษัทจำเลยเลิกกิจการไม่ว่าด้วยเหตุใดๆ ธนาคารผู้ค้ำประกันจะต้องชำระค่าปรับทั้งหมดที่ค้างชำระแทนจำเลยทันที โดยจะปฏิเสธความรับผิดชอบใดๆ ไม่ได้ทั้งสิ้น และสละสิทธิไม่ยกข้อต่อสู้ใดๆ ของจำเลยมาอ้างเพื่อให้พ้นความรับผิดชอบจากการที่จะต้องถูกบังคับคดีหากจำเลยผิดนัดชำระค่าปรับงวดใดงวดหนึ่ง หรือไม่นำธนาคารมาค้ำประกันการชำระค่าปรับภายในกำหนดเวลาดังกล่าวข้างต้น ก็ให้บังคับคดีทันที นอกจากนี้แก้ไขให้เป็นไป ตามคำพิพากษาศาลอุทธรณ์โดยให้จำเลยทำทัณฑ์บนต่อศาลชั้นต้นเสียใหม่ให้เป็นไปตามเงื่อนไขที่ศาลฎีกาได้แก้ไขเพิ่มเติมดังกล่าว ภายในกำหนด 30 วัน นับแต่วันอ่านคำพิพากษานี้ ถ้าจำเลยไม่ปฏิบัติตามก็ให้บังคับได้ทันทีเช่นกัน ให้ศาลชั้นต้นดำเนินการในเรื่องนี้ต่อไป

จากคำพิพากษาศาลฎีกาดังกล่าว ผู้เขียนเห็นว่าศาลได้วินิจฉัยโดยใช้ดุลพินิจตามความเหมาะสมของผู้กระทำความผิดเป็นรายๆ ไป โดยคำนึงถึงการได้รับชำระค่าปรับและผลแห่งความเสียหายที่จะเกิดขึ้นเป็นสำคัญ ไม่ว่าจะเป็นความเสียหายต่อผู้ถือหุ้น ซึ่งมีจำนวน 3,557 ราย ความเสียหายต่อระบบการเงินภายในประเทศ ความเสียหายต่อถึงเจ้าหน้าที่ ความเสียหายต่อพนักงานบริษัทจำเลยและครอบครัวประมาณ และผลกระทบต่อระบบเศรษฐกิจทั่วไป ตลอดจนบรรยากาศในการลงทุน ผู้เขียนจึงเห็นว่า การผ่อนชำระค่าปรับเป็นมาตรการที่จะช่วยเสริมการลงโทษปรับให้มีประสิทธิภาพมากขึ้น นั่นคือ การได้รับชำระค่าปรับครบถ้วนตามคำพิพากษา นอกเหนือไปจากการกักขังแทนค่าปรับ และการยึดทรัพย์สินแทนค่าปรับ

แต่อย่างไรก็ตาม มีข้อพิจารณาว่าการนำวิธีการผ่อนชำระค่าปรับมาใช้ จะทำให้ลักษณะความเป็นโทษทางอาญาเสีย หรือขัดกับวัตถุประสงค์ของการลงโทษหรือไม่ เนื่องจากกฎหมายมุ่งบังคับใช้โทษทางอาญาก็เพื่อให้ผู้กระทำความผิดเกิดความเกรงกลัวและเจตนาปรารถนารมณ์ของโทษปรับก็คือ การบังคับกับทรัพย์สิน โดยการทดแทนให้แก่รัฐ เนื่องจากการกระทำที่ทำให้เกิดความเสียหาย

ซึ่งผู้เขียนมีความเห็นว่าการลงโทษปรับผู้กระทำความผิด เป็นการบังคับที่มีลักษณะเป็นผลร้ายที่ผู้กระทำความผิดได้รับ เนื่องจากการฝ่าฝืนกฎหมายอาญาอยู่แล้ว การผ่อนชำระค่าปรับไม่ได้ทำให้ลักษณะดังกล่าวเสียไปแต่อย่างใด เพียงแต่เป็นวิธีการหนึ่งที่ทำให้การบังคับโทษปรับบรรลุตรงตามวัตถุประสงค์ หมายถึง ผู้ที่ถูกศาลพิพากษาลงโทษปรับ ก็ต้องเสียค่าปรับ มิใช่โดนยึดทรัพย์สินแทนค่าปรับ หรือถูกกักขังแทนค่าปรับ อันเป็นวิธีบังคับโทษปรับที่ไม่ต้องตรงตามประสงค์ แต่หากนำวิธีการผ่อนชำระค่าปรับมาใช้ จะทำให้ผู้ที่ถูกศาลพิพากษาลงโทษปรับสามารถที่จะชำระค่าปรับต่อศาลได้ครบถ้วน

อีกทั้งหากพิจารณาในอีกมุมหนึ่งจะพบว่า หากศาลไม่เปิดโอกาสให้ผู้กระทำความผิดได้ผ่อนชำระค่าปรับแล้ว ศาลย่อมจำเป็นที่ต้องนำวิธีการกักขังแทนค่าปรับมาใช้กับจำเลยที่ไม่นำเงินค่าปรับมาชำระต่อศาลภายในเวลาที่กำหนด ซึ่งเป็นที่ทราบกันคืออยู่แล้วว่าการกักขังแทนค่าปรับนั้น โดยสภาพแล้วไม่แตกต่างไปจากโทษจำคุกเท่าไรนัก และถือเป็นการจำคุกกระยะสั้นที่นานาประเทศ รวมทั้งประเทศไทยต่างมีนโยบายที่จะหลีกเลี่ยง

วิธีการในการบังคับโทษปรับของประเทศอังกฤษและสหรัฐอเมริกาที่ศาลใช้ดุลพินิจโดยอนุญาตให้ผู้ต้องโทษปรับผ่อนชำระค่าปรับได้ โดยกำหนดให้ชำระค่าปรับเป็นงวดๆ ในจำนวนแน่นอน ตามวันเวลาที่อาจอยู่ภายใต้เงื่อนไขอย่างใดๆ ก็ได้ โดยมีต้องชำระค่าปรับในทันทีเป็นมาตรการที่ผู้เขียนเห็นว่าควรนำมากำหนดให้ชัดเจนเป็นมาตรการเสริมโทษปรับในประเทศไทย เนื่องจากประเทศไทยยังไม่มีกฎหมายกำหนดไว้แน่นอนให้ผ่อนชำระค่าปรับได้หากผู้ต้องโทษปรับไม่มีทรัพย์สินอันจะถูกบังคับยึดทรัพย์สินแทนค่าปรับได้ ผู้ต้องโทษปรับก็จะถูกกักขังแทนค่าปรับ ซึ่งไม่สอดคล้องกับเจตนารมณ์หรือความมุ่งหมายของคำพิพากษาของศาล

ดังนั้น จึงควรนำวิธีการในการผ่อนชำระค่าปรับตามกฎหมายของประเทศอังกฤษและประเทศสหรัฐอเมริกา มาปรับใช้ในประเทศไทย เพื่อแก้ไขข้อบกพร่องดังกล่าวและเพื่อหลีกเลี่ยงการลงโทษกักขังแทนค่าปรับ เพราะทำให้คนจนที่ไม่มีความสามารถจะเสียค่าปรับต้องสูญเสียเสรีภาพทั้งที่เป็นโทษเดิมแห่งความผิดนั้นมิได้หนักหนาถึงขั้นต้องถูกกักขัง และยังเกิดขึ้นสืบเนื่องจากนโยบายทางอาญาของรัฐที่มุ่งเน้นการลงโทษปรับ โดยไม่มีมาตรการลักษณะอื่นที่มาทดแทนกรณีที่ไม่สามารถบังคับโทษปรับได้ ทำให้สถานที่กักขังเต็มไปด้วยคนที่มีฐานะทางเศรษฐกิจไม่ดีขึ้นขณะที่ผู้กระทำผิดรายใหญ่ที่มีฐานะ อิทธิพลกลับหลุดรอดไปได้

จากการศึกษาพบว่า การนำวิธีการผ่อนชำระค่าปรับมาใช้ในประเทศไทย ก่อให้เกิดผลดีต่างๆ ตามมาหลายประการด้วยกัน กล่าวคือ นอกจากจะสามารถตอบสนองวัตถุประสงค์ในการลงโทษได้เป็นอย่างดีแล้ว ยังเป็นการแก้ไขปัญหาเรื่องการไม่ชำระค่าปรับได้อีกด้วย ทำให้รัฐมี

งบประมาณเพิ่มขึ้นจากค่าปรับที่เรียกเก็บ และทำให้รัฐไม่ต้องแบกรับค่าใช้จ่ายที่เกิดขึ้นจากการดูแลผู้ถูกกักขังแทนค่าปรับ อันนำมาซึ่งผลดีต่อเศรษฐกิจของประเทศ

3.1.4 การพิจารณาเจตนารมณ์ในการบัญญัติและการใช้กฎหมายอาญา มาตรา 29

ข้อบังคับที่กฎหมายแสดงเจตนาออกมาในลักษณะลายลักษณ์อักษรนั้นในบางเรื่องจะพิจารณาตามตัวอักษรทุกคำไม่ได้ เนื่องจากเจตนาของกฎหมายไม่ได้แสดงออกมาในลักษณะที่เป็น การกระทำที่จะชี้ความหมายได้ชัดเจน จึงจำเป็นต้องมีการหาความหมายว่าในแต่ละข้อบัญญัติมีความประสงค์เป็นเช่นไร ซึ่งถือว่าเป็นการค้นหาเหตุผลในกฎหมายหรือเรียกอีกอย่างหนึ่งว่า “เจตนารมณ์ของกฎหมาย” (The spirit of the law) หรือ “วัตถุประสงค์ของกฎหมาย” (The objective of the law) การพิจารณาบทบัญญัติของกฎหมายที่วัตถุประสงค์และเจตนารมณ์เพื่อให้รู้ความมุ่งหมายที่แท้จริง เนื่องจากตีความกฎหมายอาญานั้นจะต้องตีความโดยเคร่งครัด การตีความโดยเคร่งครัด หมายความว่า เมื่อรัฐได้ออกบทบัญญัติที่ชัดเจนระบุว่าการกระทำหรือการไม่กระทำอย่างใดเป็นความผิดทางอาญาแล้วก็คือว่า เฉพาะกรณีนั้นๆ เท่านั้นที่เป็นความผิด จะไปรวมถึงกรณีอื่นๆ ด้วยไม่ได้ ซึ่งหลักการตีความกฎหมายโดยเคร่งครัดนี้หมายความว่า “จะนำบทกฎหมายใกล้เคียงมาใช้ไปเป็นผลร้ายมิได้” คำดังกล่าวของศาสตราจารย์เอกูต์ ให้หลักไว้ว่า “บทบัญญัติของกฎหมายอาญาซึ่งกำหนดความผิด หรือบัญญัติโทษไว้จะต้องบังคับใช้ตามตัวอักษรจะลงโทษบุคคล เพราะได้กระทำการอันคล้ายคลึงกันกับที่ได้มีกฎหมายบัญญัติไว้นั้นมิได้” ส่วนในกรณีที่ไม่มีบทบัญญัติกฎหมายบัญญัติไว้โดยตรง ถ้าเป็นเรื่องคดีอาญาเมื่อไม่มีกฎหมายบัญญัติไว้ว่าเป็นความผิดและกำหนดโทษไว้จำเลยก็ไม่มีผิดตามประมวลกฎหมายอาญา มาตรา 2 ซึ่งในหัวข้อที่จะพิจารณาการบังคับใช้ประมวลกฎหมายอาญา มาตรา 29 ที่เกี่ยวกับการบังคับโทษปรับ การตีเจตนารมณ์ของ มาตรา 29 ในหัวข้อนี้จะทำให้เป็นความมุ่งหมายของกฎหมายและนำไปปรับใช้ในส่วนที่เกี่ยวข้องกับการพิจารณาพิพากษาคดีของศาลในกรณีที่ผู้ต้องหาจะต้องชำระค่าปรับต่อศาล ซึ่งหากมีการชำระค่าปรับต่อศาลตามคำพิพากษาแล้วนั้น ตรงจุดนี้จะทำให้เกิดการพิจารณาว่าสามารถจะนำมาตรการผ่อนชำระค่าปรับมาสอดคล้องแทรกในกระบวนการนี้ได้หรือไม่

การเรียกประกันตามประมวลกฎหมายอาญา มาตรา 29 นั้น เจตนารมณ์ของกฎหมายมุ่งประสงค์เพื่อเป็นหลักประกันให้จำเลยชำระค่าปรับ ซึ่งเป็นเรื่องของทรัพย์สินเงินทอง แต่การทำสัญญาปล่อยชั่วคราวตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา ลักษณะ 5 หมวด 3 เจตนารมณ์ของกฎหมายมุ่งประสงค์เพื่อเป็นหลักประกันว่าจะได้ตัวจำเลยมาศาลตามกำหนดนัดต่างๆ ซึ่งเป็นเรื่องเกี่ยวกับอริสภาพของบุคคล กรณีจึงเป็นคนละเรื่องกัน ดังนั้น การอนุญาตให้ปล่อยชั่วคราวเพื่อให้จำเลยหาเงินชำระค่าปรับ น่าจะเป็นเรื่องการนำกฎหมายมาปรับใช้แบบฝืดฝาดผิดตัว และก่อให้เกิดผลร้ายต่อจำเลย เพราะหากมีการผิดสัญญาไม่ชำระค่าปรับภายในกำหนด นอกจากศาลจะ

มีสิทธิบังคับให้จำเลยชำระค่าปรับตามคำพิพากษาแล้ว ยังมีสิทธิบังคับให้ชำระค่าปรับกรณีผิดสัญญาปล่อยชั่วคราวอีก ซึ่งน่าจะผิดเจตนารมณ์ของกฎหมายดังกล่าวข้างต้น การอนุญาตให้ปล่อยชั่วคราวน่าจะเป็กรณีศาลพิพากษาลงโทษจำคุกจำเลยจริงๆ เท่านั้น กรณีศาลพิพากษาให้ปรับหรือจำคุกและปรับ แต่โทษจำคุกให้รอการลงโทษไว้ หากจำเลยไม่มีเงินชำระค่าปรับในวันอ่านคำพิพากษาและศาลเห็นว่ามิเหตุอันควรสงสัยว่าจำเลยจะหลีกเลี่ยงไม่ชำระศาลก็ควรจะสั่งให้เรียกประกันหรือสั่งให้กักขังไปพลางก่อนหากแปลความโดยเคร่งครัดว่า จะบังคับคดีกับจำเลยตามประมวลกฎหมายอาญา มาตรา 29 ได้ต่อเมื่อถึงที่สุดแล้วเท่านั้น โดยตราใบที่คดียังไม่ถึงที่สุด ศาลย่อมไม่มีสิทธิยึดทรัพย์สินใช้ค่าปรับ กักขังแทนค่าปรับ รวมทั้งไม่มีสิทธิเรียกประกันด้วย ย่อมก่อให้เกิดปัญหาในทางปฏิบัติไม่น้อย เพราะหากระหว่างอุทธรณ์-ฎีกา จำเลยหลบหนี เสียชีวิต หรือพยายามชักย้ายถ่ายเททรัพย์สินเพื่อหลีกเลี่ยงการชำระค่าปรับ ก็คงเป็นเรื่องยุ่งยากที่จะบังคับในภายหลังได้ แม้แต่คดีแพ่งกฎหมายยังเปิดโอกาสให้จำเลยที่แพ้คดียื่นขอทุเลาการบังคับคดีระหว่างอุทธรณ์ไว้ก่อนได้ ตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่ง มาตรา 231 เพราะฉะนั้นในคดีอาญาซึ่งเป็นเรื่องที่เกี่ยวข้องกับสิทธิเสรีภาพของบุคคลซึ่งสำคัญมากกว่า จึงสมควรอย่างยิ่งที่จะให้โอกาสจำเลยโดยการชะลอการบังคับคดีไว้ก่อนหากจำเลยยื่นอุทธรณ์-ฎีกา แต่ทั้งนี้ กรณีดังกล่าวต้องถือว่าเป็นการเรียกประกันตามประมวลกฎหมายอาญา มาตรา 29 ไม่น่าจะใช้เป็นเรื่องของการขอปล่อยชั่วคราวตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญาดังเหตุและผลที่เขียนไว้ข้างต้น

เกี่ยวเนื่องกับปัญหาการชำระค่าปรับนี้ ยังมีปัญหาที่น่าสนใจอีกเรื่องหนึ่งคือเรื่องการยึดทรัพย์จำเลยให้ค่าปรับ ประมวลกฎหมายอาญา มาตรา 29 บัญญัติว่า “ผู้ใดต้องโทษปรับและไม่ชำระค่าปรับภายในสามสิบวันนับแต่วันที่ศาลพิพากษา ผู้นั้นจะต้องถูกยึดทรัพย์สินใช้ค่าปรับ หรือมิฉะนั้นจะต้องถูกกักขังแทนค่าปรับ” จากบทบัญญัติดังกล่าว มีปัญหาว่า เป็นสิทธิของจำเลยที่จะเลือกชำระค่าปรับหรือจะเลือกขอให้กักขังแทนค่าปรับก็ได้ หรือจะต้องบังคับคดีตามขั้นตอนโดยบังคับเอากับทรัพย์สินจำเลยก่อน หากไม่มีจึงใช้มาตรการการกักขังแทนค่าปรับ เกี่ยวกับเรื่องนี้มีคำพิพากษาศาลฎีกาที่ 429/2476 วินิจฉัยว่า เมื่อใดคำพิพากษาวางโทษปรับเป็นเงินย่อมเป็นความประสงค์ของกฎหมายที่จะบังคับให้เป็นไปตามคำพิพากษา การกักขังแทนเงินค่าปรับจะพึงทำได้ต่อเมื่อไม่มีทางจะได้เงินค่าปรับเท่านั้น และคำพิพากษาศาลฎีกาที่ 1375/2503 วินิจฉัยว่า เมื่อชำระเงินค่าปรับไปแล้วบางส่วน แล้วถูกกักขังในส่วนที่ยังค้างอยู่ ผู้ต้องโทษจะขอรับเงินค่าปรับคืนโดยให้กักขังแทนให้เต็มจำนวนค่าปรับย่อมทำไม่ได้ จากแนวคำพิพากษาศาลฎีกาดังกล่าว กรณีจึงต้องถือว่าไม่ใช่สิทธิเลือกของจำเลยโดยหากจำเลยไม่ชำระค่าปรับต้องบังคับค่าปรับเอากับทรัพย์สินของจำเลยก่อน เมื่อไม่มีทรัพย์สินที่จะให้ยึดแล้ว จึงจะกักขังจำเลยแทนค่าปรับ อย่างไรก็ตาม ที่กล่าวมาเป็นเพียงหลักการตามกฎหมาย แต่ในทางปฏิบัติต้องยอมรับความจริงว่าที่ผ่านมาเชื่อว่า ไม่น่าจะมี

ศาลไหนใช้มาตรการติดตามยึดทรัพย์สินของจำเลยเพื่อชำระค่าปรับหรือถ้ามีก็น่าจะน้อยมาก โดยหากจำเลยไม่ยอมชำระค่าปรับส่วนใหญ่ศาลมักจะใช้มาตรการกักขังจำเลยแทนค่าปรับทันที โดยไม่ทำการตรวจสอบก่อนว่าจำเลยมีทรัพย์สินให้ยึดหรือไม่อย่างไร เหตุผลน่าจะเป็นเพราะว่า ในการตรวจสอบติดตามเพื่อยึดทรัพย์สินจำเลยนั้น ในทางปฏิบัติขั้นตอนที่ยุ่งยากซับซ้อนและใช้เวลาค่อนข้างมาก อีกทั้งไม่มีระเบียบกฎหมายกำหนดแนวทางปฏิบัติไว้อย่างชัดเจน นอกจากนั้นเมื่อยึดทรัพย์สินมาแล้วก็ต้องมีขั้นตอนในเรื่องการขายอีก กว่าจะยึดและขายทรัพย์สินได้เงินมา คดีส่วนใหญ่จำเลยคงถูกขังครบกำหนดเพียงพอแก่ค่าปรับไปแล้ว

ประมวลกฎหมายอาญา มาตรา 23 บัญญัติให้อำนาจศาลลงโทษกักขังแทนโทษจำคุกได้ ซึ่งเจตนารมณ์ของกฎหมายคงเห็นว่า โทษจำคุกในเรือนจำรุนแรงเกินไป ให้กักขังไว้ในสถานที่อื่นที่มีใช้เรือนจำน่าจะเป็นการดีกว่า แต่หลักกฎหมายดังกล่าวบัญญัติไว้ตั้งแต่ปี พ.ศ. 2499 นับถึงปัจจุบันเป็นเวลาเกือบ 50 ปี ต้องยอมรับความจริงว่า จนถึงขณะนี้เรายังไม่มีสถานที่กักขังจำเลยที่มีสภาพดีกว่าเรือนจำเลย โดยส่วนใหญ่เกือบร้อยเปอร์เซ็นต์เราจะกักขังจำเลยไว้ที่สถานีตำรวจซึ่งผู้อ่านคงทราบดีว่า ห้องควบคุมของตำรวจมีสภาพอย่างไร แม้ปัจจุบันจะมีการแก้ไขประมวลกฎหมายอาญา มาตรา 24 ใหม่ ห้ามมิให้กักขังจำเลยไว้ที่สถานีตำรวจหรือสถานที่ควบคุมผู้ต้องหาของพนักงานสอบสวน แต่ก็มีข้อกำหนดเฉพาะกาลให้ใช้บังคับเมื่อพ้นกำหนด 3 ปีนับแต่วันถัดจากวันประกาศในราชกิจจานุเบกษา และเมื่อพ้นกำหนดเวลาตามบทเฉพาะกาลดังกล่าว จะมีสถานที่กักขังอันมีสภาพที่เหมาะสมและเพียงพอหรือไม่อย่างไร ล่าสุดนี้ มีการแก้ไขประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญาใหม่ตามมาตรา 134/1 บัญญัติเงื่อนไขหลักเกณฑ์ให้รัฐมีหน้าที่จัดหาทนายความให้ผู้ต้องหาในชั้นสอบสวนกรณีคดีมีอัตราโทษจำคุกหรือคดีที่ผู้ต้องหาไม่เกินสิบแปดปี และในมาตรา 173 บัญญัติบังคับให้ศาลต้องมีหน้าที่จัดหาทนายความให้จำเลยที่มีอายุไม่เกินสิบแปดปี แม้จำเลยจะไม่ต้องการก็ตาม จากหลักกฎหมายดังกล่าว หากมองในแง่ของหลักการแล้วต้องยอมรับว่าเป็นหลักกฎหมายที่เป็นหลักประกันการคุ้มครองสิทธิ เสรีภาพของประชาชนได้เป็นอย่างดี

กรณีที่เป็นการปรับโดยศาลตามมาตรา 29 และ มาตรา 30 นั้น กฎหมายจะกำหนดโทษให้ศาลเป็นผู้บังคับใช้โทษตามประมวลกฎหมายอาญาหรือพระราชบัญญัติต่างๆ ที่มีโทษทางอาญา ซึ่งการกำหนดโทษในกฎหมายนี้จะต้องคำนึงถึงหลักเกณฑ์ต่างๆ ในการกำหนดโทษ เช่น ลักษณะของผู้กระทำความผิด ได้แก่ การพิจารณาถึงตัวบุคคลผู้กระทำความผิด จิตใจของผู้กระทำความผิดว่าเจตนาหรือประมาท สภาพแวดล้อมบุคลิกภาพของผู้กระทำความผิด ลักษณะของผู้กระทำถูกทำร้าย เช่น เป็นเด็กหรือผู้ใหญ่ เป็นชายหรือหญิง ตลอดจนถึงความเสียหายของผู้ถูกทำร้ายมีมากน้อยประการใด หรือการพิจารณาถึงผลประโยชน์ของรัฐหรือสาธารณชน เช่น การทำความผิดต่อส่วนรวม การกำหนดอัตราโทษปรับอาจมีหลักเกณฑ์ที่รุนแรง ทั้งนี้เพื่อคุ้มครองผลประโยชน์ของส่วนรวม

นอกจากจะมีโทษปรับตามประมวลกฎหมายอาญาแล้ว ยังมีโทษปรับทางอาญา ตามพระราชบัญญัติต่างๆ ที่ได้กำหนดบทลงโทษปรับเป็นจำนวนเท่าของผลประโยชน์ที่ผู้กระทำความผิดได้รับ ปรับรายวัน และการปรับไม่เกินจำนวนสูงสุดตามที่กฎหมายกำหนด

ในประเทศไทยศาลใช้รูปแบบการกำหนดโทษปรับแบบตายตัว (Fixed Sum System) โดยศาลเป็นผู้ใช้ดุลพินิจในการกำหนดอัตราค่าปรับโดยคำนึงถึงความร้ายแรงของการกระทำความผิดสำหรับในทางปฏิบัตินั้น ศาลยุติธรรมพยายามที่จะแก้ไขปัญหาในเรื่องความแตกต่างในการกำหนดโทษให้เป็นเอกภาพโดยการกำหนดบัญชีระดับอัตราโทษหรือที่เรียกว่า “ยี่ด็อก”⁴¹ มาประกอบกับดุลพินิจในการกำหนดอัตราโทษ ซึ่งโทษปรับที่ลงแก่ผู้กระทำความผิดนี้อาจเป็นโทษปรับที่ระบุไว้โดยเฉพาะหรือเป็นโทษผนวกก็ได้ จึงทำให้การกำหนดค่าปรับเกิดปัญหาในเรื่องความไม่เสมอภาค เนื่องจากถ้าจำนวนเงินค่าปรับเท่ากัน แต่ผู้ที่ถูกปรับมีฐานะทางเศรษฐกิจต่างกัน ทำให้คนยากจนถูกปรับแล้วจะเดือดร้อนมากกว่าคนร่ำรวย นายโศต สุตานันท์ เห็นว่า จากบทบัญญัติของประมวลกฎหมายอาญา มาตรา 29 เมื่อศาลพิพากษาให้จำเลยชำระค่าปรับแล้ว หากจำเลยไม่มีเงินชำระค่าปรับในวันอ่านคำพิพากษา ศาลน่าจะมีอำนาจใช้ดุลพินิจสั่งดังต่อไปนี้เท่านั้น⁴²

(1) สั่งเรียกประกัน ซึ่งคำว่าเรียกประกัน น่าจะหมายถึง ทั้งการเรียกให้นำหลักทรัพย์มาวางเป็นประกัน หรือการให้บุคคลทำสัญญาประกัน โดยหากจำเลยไม่ชำระค่าปรับภายในกำหนดศาลย่อมมีสิทธิบังคับเอาหลักทรัพย์ที่วางเป็นประกันหรือผู้ประกันจะต้องชำระค่าปรับแทนจำเลย

1) หากศาลเห็นว่า ไม่มีเหตุอันควรสงสัยว่าจำเลยจะหลีกเลี่ยงไม่ชำระค่าปรับ ศาลต้องปล่อยจำเลยไปเพื่อให้โอกาสจำเลยไปหาเงินมาชำระค่าปรับภายใน 30 วัน เพราะเป็นสิทธิของจำเลยที่กฎหมายบัญญัติไว้อย่างชัดเจน หากครบกำหนดแล้วจำเลยไม่ชำระค่าปรับก็ต้องดำเนินการติดตามยึดทรัพย์สินจำเลย เพื่อนำมาชำระค่าปรับ หรือมิฉะนั้นก็ต้องจัดการให้ได้ตัวจำเลยมาเพื่อกักขังแทนค่าปรับต่อไป

2) หากศาลเห็นว่า มีเหตุอันควรสงสัยว่าจำเลยจะหลีกเลี่ยงไม่ชำระค่าปรับ ศาลย่อมมีอำนาจสั่งได้ 2 ประการ คือ

⁴¹ อุทิศ สุภาพ. (2549, พฤษภาคม-สิงหาคม). “การใช้ดุลพินิจในการกำหนดโทษของศาลยุติธรรม.” *ศาลพาหน*, 2(53). หน้า 62.

⁴² โศต สุตานันท์. (2548). “การขอปล่อยชั่วคราวเพื่อหาเงินชำระค่าปรับ.” *ศาลพาหน*, 61(3). หน้า 60.

(1) สิ่งเรียกประกัน ซึ่งคำว่าเรียกประกัน น่าจะหมายถึง ทั้งการเรียกให้นำ หลักทรัพย์มาวางเป็นประกัน หรือการให้บุคคลทำสัญญาประกัน โดยหากจำเลยไม่ชำระค่าปรับ ภายในกำหนด ศาลย่อมมีสิทธิบังคับเอาหลักทรัพย์ที่วางเป็นประกันหรือผู้ประกันจะต้องชำระ ค่าปรับแทนจำเลย

(2) สิ่งกักขังแทนค่าปรับ ไปพลางก่อนจนกว่าจำเลยจะนำเงินค่าปรับมาชำระ ครบทั้งหมด หรือจำเลยถูกขังเป็นเวลาเพียงพอแก่ค่าปรับแล้ว

จากความเห็นดังกล่าวข้างต้นจะเห็นได้ว่า ปัญหาที่เกิดขึ้นจากการบังคับโทษปรับของ ศาล คือ ในการกำหนดค่าปรับของศาลนั้นศาลจะไม่ค้นหาความจริงของจำเลยในแง่ความสามารถ ในการชำระค่าปรับได้หรือไม่ และศาลไม่มีการแจ้งให้จำเลยได้ทราบอย่างคร่าวๆ ก่อนว่าจะต้องถูก ปรับเป็นจำนวนเท่าใด เพื่อจะได้เตรียมหาเงินมาชำระในวันที่ศาลพิพากษาได้ จึงทำให้ในวันที่ศาล อ่านคำพิพากษา ถ้าจำเลยไม่สามารถชำระค่าปรับได้ศาลจะสั่งกักขังแทนค่าปรับทันที แม้ว่าจำเลย จะไม่มีเหตุอันควรสงสัยว่าจะหลีกเลี่ยงไม่ชำระค่าปรับก็ตาม ศาลก็ไม่ปล่อยตัวจำเลยให้ไปหาเงิน มาชำระค่าปรับภายในกำหนด 30 วันนับแต่วันที่ศาลพิพากษา เนื่องจากเกรงว่าถ้าปล่อยตัวจำเลย แล้วอาจมีการหลบหนีและเป็นการยากในการจับตัวมารับโทษภายหลัง นอกจากนี้ศาลก็ไม่ใช้ มาตรการ

ยึดทรัพย์สินใช้ค่าปรับด้วย เพราะมีขั้นตอนยุ่งยาก และไม่มีหน่วยงานใดในการนำยึด ทรัพย์สิน แม้ว่าการบังคับค่าปรับนี้ ศาลจะเป็นเจ้าพนักงานบังคับคดีอาญา แต่เนื่องจากอำนาจ ตุลาการเป็น

อำนาจในการพิจารณาพิพากษาอรรถคดี ส่วนการบังคับคดีอาญา ไม่ได้เกี่ยวกับการใช้ อำนาจตุลาการโดยตรง จนเหตุผลดังกล่าวมาศาลจึงสั่งกักขังแทนค่าปรับทันที และอาจเนื่องมาจาก ทำให้มีการเปลี่ยน โทษปรับเป็นการจำคุก (กักขัง) นั้น ก็เพื่อป้องกันมิให้คำพิพากษาของศาล เป็นหมัน

ดังนั้นในการกำหนดค่าปรับศาลจึงต้องคำนึงถึงฐานะทางเศรษฐกิจของผู้กระทำ ความผิด กล่าวคือ ค่าปรับจะต้องได้สัดส่วนกับฐานะทางเศรษฐกิจของผู้กระทำความผิด โดยจะต้อง คำนึงถึงรายได้และภาระของผู้กระทำความผิดที่ต้องรับผิดชอบครอบครัวด้วย จึงเป็นหน้าที่ของศาล ที่จะพิจารณาล่วงหน้าว่าจำเลยมีเงินค่าปรับหรือไม่ และควรจะวางโทษปรับให้แรงพอสมควรที่การ กักขังแทนค่าปรับจะทำให้จำเลยรู้สึกว่าการกักขังอยู่ในเรือนจำเป็นโทษที่ร้ายแรง ถ้าเป็นความผิดที่มีอัตราโทษจำคุกด้วยและศาลแน่ใจว่าจำเลยไม่มีค่าปรับจะเสียและ ไม่มีญาติพี่น้องมาเสียค่าปรับ แทน การที่ศาลจะลงโทษจำคุกและรอการลงอาญาแก่จำเลย ย่อมจะดีกว่าที่จะให้จำเลยต้องถูกกักขัง แทนค่าปรับ ซึ่งจะทำให้จำเลยได้ชื่อว่าเป็นคนจู้จุกจี้ตระวางและกลับกลายเป็นผู้มีนิสัยเป็นผู้ร้าย

เพราะการที่ศาลวางโทษปรับสถานเดียวนั้น แต่การที่ศาลรอการลงอาญาแก่จำเลยนี้เป็นการให้โอกาสแก่จำเลยที่จะกลับตัว ตรงกันข้ามถ้าศาลปรับจำเลยศาลก็รอการลงอาญาไม่ได้ เพราะรอการลงอาญาทำได้แต่โทษจำคุกและการปรับทำให้จำเลยเข้าคุก (ถูกกักขัง) ทางอ้อม

จากที่กล่าวมาข้างต้นเห็นได้ว่า การบังคับโทษปรับ ตามประมวลกฎหมายอาญามาตรา 29 และมาตรา 30 นั้น มีการกำหนดขั้นตอนและวิธีการเพื่อให้ได้มาซึ่งค่าปรับไว้ แต่การใช้กฎหมายและการตีความกฎหมายทำให้บทบัญญัติของกฎหมายไม่ได้รับการปฏิบัติอย่างถูกต้อง ทำให้การปฏิบัติในการบังคับเอาค่าปรับไม่สอดคล้องกับเจตนารมณ์ของโทษปรับที่ต้องบังคับเอากับทรัพย์สินของผู้กระทำความผิด และต้องการหลีกเลี่ยงการจำคุกระยะสั้นซึ่งไม่เป็นผลดีทั้งต่อตัวจำเลยเองและรัฐด้วย

3.2 หลักเกณฑ์และแนวทางการผ่อนชำระค่าปรับในต่างประเทศ

การลงโทษผู้กระทำความผิดในทั่วทุกประเทศได้ให้ความสำคัญในเรื่องนี้เป็นอย่างมาก สาเหตุเนื่องจากมีวัตถุประสงค์ในการลงโทษเป็นอย่างเดียวกันทั่วโลก คือต้องการปรับปรุงแก้ไขผู้กระทำความผิดทั้งให้โอกาสผู้กระทำความผิดได้ปรับปรุงแก้ไขและกลับตัวเข้าสู่สังคมอีกครั้ง โดยทั่วทุกประเทศต้องการพหุสาทกลในข้อนี้แล้วกลับไปแก้ไขกฎหมายในประเทศของตนเพื่อให้สอดคล้องและรองรับหลักสากลในข้อนี้ การออกกฎหมายภายในของแต่ละประเทศเกี่ยวกับโทษที่จะลงผู้กระทำความผิดนั้นต่างคำนึงถึงสภาพทางสังคมในแต่ละประเทศที่แตกต่างกันเนื่องจากกระบวนการยุติธรรมของแต่ละประเทศนั้นมีระบบการพิจารณาที่แตกต่างกัน แต่โทษที่นิยมใช้กันมากคือ โทษจำคุกและโทษปรับ ในเรื่องนี้จะกล่าวถึงโทษปรับในประเทศสหรัฐอเมริกา ประเทศอังกฤษ และประเทศเยอรมนี ซึ่งเป็นประเทศมหาอำนาจและเป็นประเทศต้นร่างกฎหมายซึ่งน่าจะนำมาวิเคราะห์และเป็นแบบอย่างในการปรับปรุงแก้ไขกฎหมายในเรื่องการบังคับโทษปรับในเรื่องนี้ได้

3.2.1 การบังคับโทษปรับและการผ่อนชำระค่าปรับในประเทศสหรัฐอเมริกา

ประเทศสหรัฐอเมริกาต้องการมีมาตรการในการบังคับโทษให้สอดคล้องกับหลักการของนักอาชญาวิทยาที่สามารถตอบสนองวัตถุประสงค์ของการลงโทษที่เหมาะสมและเป็นมาตรการที่เสริมสร้างความยุติธรรมทางสังคมได้อย่างเท่าเทียม ซึ่งจะส่งผลดีต่อการแก้ไขอาชญากรอย่างยิ่ง กฎหมายอาญาแบบอย่าง (Model Penal Code) ซึ่งบัญญัติโดยสถาบันกฎหมายอเมริกา (The American Law Institute) ก็ได้กำหนดหลักเกณฑ์เกี่ยวกับการลงโทษปรับไว้ โดยการลงโทษปรับที่เหมาะสม ต้องพิจารณาถึงลักษณะการกระทำความผิด พฤติการณ์ในการกระทำผิดว่าร้ายแรง ขนาดไหน สภาพแวดล้อมรวมถึงประวัติและลักษณะนิสัย บุคลิกภาพของผู้กระทำผิดประกอบด้วย

เพื่อบ่งชี้ว่า การลงโทษปรับสามารถยับยั้งป้องกันไม่ให้ผู้กระทำความผิดได้มากระทำความผิดอีกได้ เพื่อสังคมได้อยู่อย่างสงบสุข โดยเฉพาะหากผู้กระทำความผิดมุ่งแสวงหาประโยชน์ทางการเงินประกอบการประกอบอาชญากรรม เช่น ในความผิดอาชญากรรมทางเศรษฐกิจซึ่งอาจทำให้มีผลกระทบต่อระบบการเงินของสถาบัน ศาลอาจใช้การลงโทษจำคุกหรือการคุมประพฤติประกอบด้วย แต่หากเป็นการกระทำความผิดซึ่งมิใช่โทษปรับ แต่ไม่เป็นการแสวงหาผลประโยชน์ทางการเงิน ศาลไม่พึงลงโทษจำคุกหรือการคุมประพฤติ ในขณะที่เดียวกันต้องคำนึงถึงการที่จำเลยต้องชดเชยค่าเสียหายแก่ผู้เสียหายหรือเหยื่ออาชญากรรมอีกบางส่วน และการกำหนดจำนวนเงินค่าปรับ และวิธีการชำระค่าปรับ ศาลจะต้องคำนึงถึงฐานะ และความเป็นอยู่ของจำเลยด้วย

1. การกำหนดโทษปรับ

การกำหนดโทษปรับของประเทศสหรัฐอเมริกาอยู่ภายใต้กฎหมาย คือ U.S. Code Title 18 ในส่วนของ Sentence โดยหลักทั่วไปในการบังคับใช้ตาม U.S. Code นั้น จะใช้บังคับกับผู้กระทำความผิดตามกฎหมายสหรัฐฯ เว้นแต่การกระทำความผิดที่อยู่ภายใต้กฎหมายว่าด้วยกระบวนการยุติธรรมทหาร (Uniform Code of Military Justice) และกรณีการกระทำของรัฐสภาที่ใช้บังคับเฉพาะแต่ใน District of Columbia ทั้งนี้ตามที่กฎหมายบัญญัติ⁴³

ตาม U.S. Code Title 18 ในส่วนของ Sentence ดังกล่าว ได้แยกการกำหนดโทษออกเป็นโทษที่กำหนดไว้สำหรับผู้กระทำความผิดที่เป็นบุคคล (18 U.S.C. 3551 (b)) และโทษที่กำหนดไว้สำหรับผู้กระทำความผิดที่เป็นองค์กร (18 U.S.C. 3551 (c)) ดังนี้

⁴³ 18 U.S.C. 3551 (a) In General.

Except as otherwise specifically provided, a defendant who has been found guilty of an offense described in any Federal statute, including sections 13 and 1153 of this title, other than an Act of Congress applicable exclusively in the District of Columbia or the Uniform Code of Military Justice, shall be sentenced in accordance with the provisions of this chapter so as to achieve the purposes set forth in subparagraphs (A) through (D) of section 3553 (a)(2) to the extent that they are applicable in light of all the circumstances of the case.

(1) โทษที่กำหนดไว้สำหรับผู้กระทำความผิดที่เป็นบุคคล ศาลสามารถกำหนดโทษได้
ดังนี้⁴⁴

ก. คุมประพฤติ

ข. ปรับ

ค. จำคุก

(2) โทษที่กำหนดไว้สำหรับผู้กระทำความผิดที่เป็นองค์กร ศาลสามารถกำหนดโทษได้
เพียงกรณีดังนี้⁴⁵

ก. คุมประพฤติ

ข. ปรับ

ทั้งนี้ ศาลอาจมีคำพิพากษาให้ชำระค่าปรับเพิ่มเติมจากคำพิพากษาลงโทษอย่างอื่นได้
ทุกกรณี

ในส่วนของการลงโทษปรับนั้น ศาลสามารถกำหนดโทษปรับได้ดังนี้

⁴⁴ 18 U.S.C. 3551 (b) Individuals.-

An individual found guilty of an offense shall be sentenced, in accordance with the provisions of section 3553, to-

- (1) a term of probation as authorized by subchapter B;
- (2) a fine as authorized by subchapter C; or
- (3) a term of imprisonment as authorized by subchapter D.

A sentence to pay a fine may be imposed in addition to any other sentence. A sanction authorized by section 3554, 3555, or 3556 may be imposed in addition to the sentence required by this subsection.

⁴⁵ 18 U.S.C. 3551(c) Organizations.-

An organization found guilty of an offense shall be sentenced, in accordance with the provisions of section 3553, to-

- (1) a term of probation as authorized by subchapter B; or
- (2) a fine as authorized by subchapter C.

A sentence to pay a fine may be imposed in addition to a sentence to probation. A sanction authorized by section 3554, 3555, or 3556 may be imposed in addition to the sentence required by this subsection.

1) ทรัพย์สินบุคคล⁴⁶

บุคคลซึ่งถูกตัดสินว่ากระทำความผิดอาจถูกศาลลงโทษให้ชำระค่าปรับได้ไม่เกินจำนวนดังต่อไปนี้

- (1) ไม่เกินจำนวนที่ระบุไว้ในกฎหมายสำหรับความผิดนั้น
- (2) ไม่เกินจำนวนที่กำหนดไว้สำหรับการปรับแบบทางเลือก⁴⁷
- (3) กรณีความผิดอาญาโทษรุนแรงมาก (felony) ไม่เกิน 250,000 ดอลลาร์สหรัฐ
- (4) กรณีความผิดอาญาโทษรุนแรงปานกลาง (misdemeanor) ที่ก่อให้เกิดการเสียชีวิตไม่เกิน 100,000 ดอลลาร์สหรัฐ
- (5) กรณีความผิด misdemeanor Class A ที่ไม่ก่อให้เกิดการเสียชีวิตไม่เกินกว่า 100,000 ดอลลาร์สหรัฐ
- (6) กรณีความผิด misdemeanor Class B หรือ C ที่ก่อให้เกิดการเสียชีวิต ไม่เกิน 5,000 ดอลลาร์สหรัฐ
- (7) กรณีความผิดอันเกิดจากการละเมิดไม่เกินกว่า 5,000 ดอลลาร์สหรัฐ

⁴⁶ 18 U.S.C. 3571(b) Fines for Individuals.-

Except as provided in subsection (e) of this section, an individual who has been found guilty of an offense may be fined not more than the greatest of-

- (1) the amount specified in the law setting forth the offense;
- (2) the applicable amount under subsection (d) of this section;
- (3) for a felony, not more than \$250,000;
- (4) for a misdemeanor resulting in death, not more than \$250,000;
- (5) for a Class A misdemeanor that does not result in death, not more than \$100,000;
- (6) for a Class B or C misdemeanor that does not result in death, not more than \$5,000; or
- (7) for an infraction, not more than \$5,000.

⁴⁷ หมายถึง กรณีหากจำเลยได้รับประโยชน์ทางการเงินจากการกระทำความผิด หรือหากความผิดนั้นก่อให้เกิดความเสียหายประโยชน์ทางการเงินต่อบุคคลใดที่มีโทษจำเลย จำเลยอาจถูกปรับไม่เกินกว่า 2 เท่าของจำนวนเงินที่ได้รับ หรือ 2 เท่าของจำนวนเงินที่ต้องสูญเสียไป.

การกำหนดโทษปรับดังกล่าว หากกฎหมายที่กำหนดความผิดมิได้ระบุอัตราค่าปรับไว้ หรือระบุอัตราค่าปรับไว้ต่ำกว่าบทบัญญัติตามกฎหมายนี้ ก็ให้ศาลบังคับชำระค่าปรับได้ไม่เกิน จำนวนที่ระบุไว้ในกฎหมายนั้น⁴⁸

จะเห็นว่า การกำหนดอัตราค่าปรับดังกล่าวมีลักษณะเป็นการกำหนดโทษปรับแบบ ตายตัว (Fixed Sum System) ซึ่งศาลจะลงโทษผู้กระทำความผิดในลักษณะเดียวกันด้วยระบบพิกัด อัตรา โดยศาลจะเป็นผู้พิจารณากำหนดค่าปรับที่จะบังคับเอากับจำเลย ระยะเวลาการชำระและ วิธีการชำระ ทั้งนี้ศาลจะต้องพิจารณาภายใต้ปัจจัยต่างๆ (18 U.S.C. 3572 (a)) ดังต่อไปนี้⁴⁹

⁴⁸ 18 U.S.C. 3571(e) Special Rule for Lower Fine Specified in Substantive Provision.

If a law setting forth an offense specifies no fine or a fine that is lower than the fine otherwise applicable under this section and such law, by specific reference, exempts the offense from the applicability of the fine otherwise applicable under this section, the defendant may not be fined more than the amount specified in the law setting forth the offense.

⁴⁹ 18 U.S.C. 3572(a) Factors To Be Considered.-

In determining whether to impose a fine, and the amount, time for payment, and method of payment of a fine, the court shall consider, in addition to the factors set forth in section 3553 (a)-

- (1) the defendant's income, earning capacity, and financial resources;
- (2) the burden that the fine will impose upon the defendant, any person who is financially dependent on the defendant, or any other person (including a government) that would be responsible for the welfare of any person financially dependent on the defendant, relative to the burden that alternative punishments would impose;
- (3) any pecuniary loss inflicted upon others as a result of the offense;
- (4) whether restitution is ordered or made and the amount of such restitution;
- (5) the need to deprive the defendant of illegally obtained gains from the offense;
- (6) the expected costs to the government of any imprisonment, supervised release, or probation component of the sentence;
- (7) whether the defendant can pass on to consumers or other persons the expense of the fine; and
- (8) if the defendant is an organization, the size of the organization and any measure taken by the organization to discipline any officer, director, employee, or agent of the organization responsible for the offense and to prevent a recurrence of such an offense.

- (1) รายได้ความสามารถในการหารายได้และแหล่งเงินได้ของจำเลย
 - (2) ภาระที่เกิดจากค่าปรับที่มีต่อจำเลย บุคคลซึ่งต้องพึ่งพาจำเลยด้านการเงิน หรือบุคคลอื่นใด (รวมทั้งรัฐ) ที่ต้องรับผิดชอบต่อสวัสดิการของบุคคลซึ่งต้องพึ่งพาจำเลยด้านการเงิน รวมทั้งภาระที่เกิดจากการลงโทษที่เป็นทางเลือกอื่น
 - (3) การสูญเสียทางการเงินที่เกิดจากผู้อื่นอันเนื่องมาจากความผิดนั้น
 - (4) มีการออกคำสั่งให้คืนทรัพย์สิน หรือมีการคืนทรัพย์สินหรือไม่ รวมทั้งจำนวนทรัพย์สินที่คืนด้วย
 - (5) ความจำเป็นในการยึดคืนทรัพย์สินที่จำเลยได้มาจากการกระทำความผิดนั้น
 - (6) ค่าใช้จ่ายที่คาดว่าจะรัฐจะต้องเสียไป (พิจารณาประกอบกับการลงโทษจำคุก การปล่อยตัวและการคุมประพฤติ)
 - (7) จำเลยสามารถผลักดันภาระเรื่องค่าใช้จ่ายให้แก่ผู้บริโภครหรือบุคคลอื่นใดได้หรือไม่
 - (8) หากจำเลยเป็นองค์กรต้องพิจารณาถึงขนาดขององค์กรและมาตรการที่ออกโดยองค์กรเพื่อลงโทษทางวินัยต่อเจ้าหน้าที่ กรรมการลูกจ้างหรือตัวแทนขององค์กรที่รับผิดชอบต่อความผิดนั้น เพื่อป้องกันมิให้เกิดความผิดนั้นขึ้นอีก
- นอกจากนั้น การลงโทษปรับศาลจะต้องกำหนดค่าปรับให้เหมาะสมโดยไม่ทำลายความสามารถในการคืนทรัพย์สินให้แก่ผู้เสียหายของจำเลย⁵⁰ และคำพิพากษาลงโทษปรับให้ถือว่าเป็นที่สุด⁵¹ โดยจำเลยผู้ต้องโทษจะต้องชำระค่าปรับภายใน 30 วันนับจากมีคำพิพากษาศาล⁵²

⁵⁰ 18 U.S.C. 3572 (b) Fine Not to Impair Ability to Make Restitution.

If, as a result of a conviction, the defendant has the obligation to make restitution to a victim of the offense, other than the United States, the court shall impose a fine or other monetary penalty only to the extent that such fine or penalty will not impair the ability of the defendant to make restitution.

⁵¹ 18 U.S.C. 3572(c) Effect of Finality of Judgment.

Notwithstanding the fact that a sentence to pay a fine can subsequently be-

- (1) modified or remitted under section 3573;
- (2) corrected under rule 35 of the Federal Rules of Criminal Procedure and section 3742; or
- (3) appealed and modified under section 3742;

a judgment that includes such a sentence is a final judgment for all other purposes.

⁵² 18 U.S.C. 3572 (h) Delinquency.

A fine or payment of restitution is delinquent if a payment is more than 30 days late.

2. การบังคับชำระค่าปรับและการผ่อนชำระค่าปรับ

สำหรับระยะเวลาและวิธีการชำระค่าปรับนั้น ได้บัญญัติไว้เป็นหลักทั่วไปดังนี้⁵³

(1) ผู้ที่ถูกพิพากษาลงโทษปรับ รวมทั้งการให้คืนทรัพย์ จะต้องชำระค่าปรับแก่ศาล ในทันที เว้นแต่เพื่อประโยชน์แห่งความยุติธรรม ศาลอาจกำหนดวันชำระหรือกำหนดให้ผ่อนชำระค่าปรับเป็นงวดได้ โดยหากศาลกำหนดให้ผ่อนชำระเป็นงวด จำนวนเงินในแต่ละงวดทุกเดือน จะต้องเท่ากันตามระยะเวลาที่ศาลกำหนด เว้นแต่ศาลจะเห็นเป็นอย่างอื่น

(2) ในกรณีมีคำสั่งให้คืนทรัพย์ (order of restitution) หากศาลได้มีคำพิพากษาหรือคำสั่งอนุญาตให้กระทำการอื่นก่อนการคืนทรัพย์โดยทันที ระยะเวลาในการคืนทรัพย์จะต้องถูกกำหนดโดยศาล แต่ต้องเป็นระยะเวลาที่สั้นที่สุดที่การคืนทรัพย์ทั้งหมดสามารถกระทำได้อย่างสมเหตุสมผล

(3) กรณีการผ่อนชำระค่าปรับเป็นงวดนั้น จะต้องมีการกำหนดให้จำเลยมีหน้าที่ต้องแจ้งให้ศาลทราบถึงความเปลี่ยนแปลงของสถานะทางการเงินของตน ซึ่งหากศาลได้รับการแจ้งดังกล่าวเพื่อประโยชน์แห่งความยุติธรรม ศาลอาจปรับเปลี่ยนตารางการผ่อนชำระค่าปรับ หรืออาจกำหนดให้ชำระค่าปรับเต็มจำนวนโดยทันทีก็ได้ ทั้งนี้ตามศาลเห็นสมควร

⁵³ 18 U.S.C. 3572 (d) Time, Method of Payment, and Related Items.—

(1) A person sentenced to pay a fine or other monetary penalty, including restitution, shall make such payment immediately, unless, in the interest of justice, the court provides for payment on a date certain or in installments. If the court provides for payment in installments, the installments shall be in equal monthly payments over the period provided by the court, unless the court establishes another schedule.

(2) If the judgment, or, in the case of a restitution order, the order, permits other than immediate payment, the length of time over which scheduled payments will be made shall be set by the court, but shall be the shortest time in which full payment can reasonably be made.

(3) A judgment for a fine which permits payments in installments shall include a requirement that the defendant will notify the court of any material change in the defendant's economic circumstances that might affect the defendant's ability to pay the fine. Upon receipt of such notice the court may, on its own motion or the motion of any party, adjust the payment schedule, or require immediate payment in full, as the interests of justice require.

และไม่ว่ากรณีใดหากคำพิพากษาลงโทษปรับได้ถูกระงับไว้ ศาลอาจพิจารณาออกคำสั่งให้จำเลยวางหลักประกันต่างๆ ดังนี้⁵⁴

- (1) กำหนดให้จำเลยฝากเงินค่าปรับที่ถึงกำหนดไว้ที่ฝ่ายทะเบียนของศาล หรือ
- (2) กำหนดให้จำเลยออกพันธบัตรหรือหลักประกันอื่น เพื่อเป็นประกันต่อการชำระค่าปรับ หรือ

- (3) ห้ามมิให้จำเลยใช้หรือจำหน่ายโอนทรัพย์สิน

นอกจากที่กล่าวมาข้างต้น การบังคับใช้โทษปรับในประเทศสหรัฐอเมริกายังได้มีวิธีการเยียวยาให้แก่จำเลยที่ไม่อาจชำระค่าปรับได้หลังจากที่ได้ใช้ความพยายามอย่างเต็มที่แล้ว โดยศาลอาจกระทำดังต่อไปนี้⁵⁵

- (1) ยกหนี้ให้ทั้งหมดหรือแต่บางส่วนของค่าปรับที่ยังมิได้ชำระต่อศาลรวมทั้งดอกเบี้ยและเบี้ยปรับ
- (2) เลื่อนการชำระค่าปรับออกไป
- (3) ขยายเวลาจากที่กำหนดหรือจากตารางผ่อนชำระที่ศาลกำหนดไว้ที่แรก

⁵⁴ 18 U.S.C. 3572 (g) Security for Stayed Fine.-

If a sentence imposing a fine is stayed, the court shall, absent exceptional circumstances (as determined by the court)-

- (1) require the defendant to deposit, in the registry of the district court, any amount of the fine that is due;
- (2) require the defendant to provide a bond or other security to ensure payment of the fine; or
- (3) restrain the defendant from transferring or dissipating assets.

⁵⁵ 18 U.S.C. 3573 Petition of the Government for modification or remission

Upon petition of the Government showing that reasonable efforts to collect a fine or assessment are not likely to be effective, the court may, in the interest of justice-

- (1) remit all or part of the unpaid portion of the fine or special assessment, including interest and penalties;
- (2) defer payment of the fine or special assessment to a date certain or pursuant to an installment schedule; or
- (3) extend a date certain or an installment schedule previously ordered.

A petition under this subsection shall be filed in the court in which sentence was originally imposed, unless the court transfers jurisdiction to another court. This section shall apply to all fines and assessments irrespective of the date of imposition.

หากเป็นกรณีที่จำเลยมีเจตนาไม่ชำระค่าปรับ ศาลจะมีคำสั่งให้ชำระค่าปรับเพิ่มเติมโดยกำหนดค่าปรับได้ไม่เกิน 2 เท่าของจำนวนค่าปรับที่ยังคงค้างชำระอยู่ หรือไม่เกิน 10,000 ดอลลาร์สหรัฐ หรือศาลอาจลงโทษจำคุกจำเลย แต่ทั้งนี้ไม่เกิน 1 ปี หรือทั้งปรับทั้งจำคุก⁵⁶

จากที่กล่าวมาข้างต้น จะเห็นได้ว่าประเทศสหรัฐอเมริกาหลักเกณฑ์ในการบังคับใช้โทษปรับตามที่กำหนดใน Model Penal Code ซึ่งบัญญัติโดยสถาบันกฎหมายอเมริกา (The American Law Institute) ซึ่งสามารถสรุปได้ดังนี้

1. การลงโทษปรับที่ไม่เหมาะสม จำเป็นต้องพิจารณาถึงสภาพแวดล้อมและพฤติการณ์ของอาชญากรรม ตลอดจนประวัติและลักษณะนิสัยของจำเลยประกอบด้วย เพื่อป้องกันมิว่าการลงโทษปรับมีประสิทธิผลเพียงพอต่อการป้องกันภัยที่จะต้องเกิดขึ้นในสังคมได้เพียงใด

2. การลงโทษปรับเพิ่มเติมโดยควบคู่ไปกับการลงโทษจำคุกหรือการคุมประพฤติ เป็นสิ่งที่ควรหลีกเลี่ยง เว้นแต่ในกรณีที่จำเลยมีเจตนามุ่งแสวงหาผลประโยชน์ทางการเงินจากการประกอบอาชญากรรมนั้น หรือเป็นกรณีที่ศาลมุ่งประสงค์จะใช้มาตรการดังกล่าวเพื่อปราบปรามหรือยับยั้งอาชญากรรมและแก้ไขที่ตัวผู้กระทำความผิดโดยตรง

3. การลงโทษปรับจะต้องคำนึงถึงหลักความสามารถในการชำระค่าปรับของจำเลย และโทษปรับนั้นจะต้องไม่เป็นการปิดกั้นจำเลยจากการใช้จ่ายค่าเสียหายแก่ผู้เสียหายหรือเหยื่ออาชญากรรม

4. การกำหนดจำนวนเงินค่าปรับและวิธีการชำระค่าปรับ ศาลจะต้องคำนึงถึงฐานะและความเป็นอยู่ของจำเลยประกอบด้วย

5. รัฐจะต้องให้ประโยชน์แก่จำเลยผู้ที่มีความตั้งใจจริงที่จะชำระค่าปรับ โดยการผ่อนปรนกฎระเบียบบางข้อและลงโทษผู้จงใจไม่ชำระค่าปรับอย่างเด็ดขาด

3.2.2 การบังคับโทษปรับและการผ่อนชำระค่าปรับในประเทศอังกฤษ

เดิมกฎหมายอังกฤษแบ่งประเภทความผิดออกเป็นสามประเภท คือ ความผิดอุกฉกรรจ์ (felony) ความผิด misdemeanors และ petty offences ต่อมาถูกยกเลิกไปและมาแบ่งเป็นประเภทความผิดโดยถือตามวิธีพิจารณาโดยแยกเป็นความผิดที่ต้องพิจารณาในศาล Crown Court⁵⁷ และมีคณะลูกขุนเป็นผู้พิจารณาปัญหาข้อเท็จจริงที่เรียกว่า offences triable only indictment กับความผิดที่

⁵⁶ 18 U.S.C. 3615 Whoever, having been sentenced to pay a fine, willfully fails to pay the fine, shall be fined not more than twice the amount of the unpaid balance of the fine or \$10,000, whichever is greater, imprisoned not more than one year, or both.

⁵⁷ สุนัย มโนมัยอุดม. (2555, กรกฎาคม). ระบบกฎหมายอังกฤษ (พิมพ์ครั้งที่ 5). หน้า 189.

พิจารณาโดยรวบรัด โดยศาล magistrate เรียกว่า offences triable summarily และประเภทที่สามารถพิจารณาโดยรวบรัดหรือโดย indictment ก็ได้ (offences triable either way) และมีการแบ่งความผิดอีกลักษณะหนึ่ง โดยแบ่งตาม Criminal Act 1967 โดยแยกเป็น ความผิดที่อาจจับได้โดยไม่มีหมายจับ arrestable offences และความผิดที่ไม่อาจจับได้โดยไม่มีหมายจับถ้าไม่ใช่ความผิดซึ่งหน้า (nonarrestable offences)

ในปัจจุบัน กฎหมายอังกฤษกำหนดความผิดไว้โดยกฎหมายลายลักษณ์อักษร (statutory offences) โดยมีกฎหมายบัญญัติว่าด้วยความผิดอาญาโดยเฉพาะ เช่น The Criminal Act 1967 the Criminal law Act 1977, the Abortion Act 1967, The Criminal and Disorder Act 1998, Offences Against the Person Act 1986, Theft Act 1968 และ Theft Act 1978, Sexual Offences Act 1956, 1967, 2003, Terrorism Act 2002, Terrorism Act 2006, Anti-Terrorism, Crime and Security Act 2001 เป็นต้น และความผิดที่กำหนดไว้ในกฎหมายพิเศษอีกหลายฉบับ เช่น Firearms Act 1968, Drug Trafficking Act 1994, Obscene Publications Act 1959, War Crime Act 1991, Football Offence Act 1991, Police and Criminal Evidence Act 1984 เป็นต้น ซึ่งความผิดตามที่บัญญัติไว้ในกฎหมายลายลักษณ์อักษรได้กำหนดโทษไว้ เพื่อให้ศาลกำหนดโทษบางฐานความผิดเป็นการกำหนดโทษไว้ตายตัว บางฐานความผิดกำหนดอัตราโทษขั้นสูง และบางความผิดกำหนดโทษที่ให้ศาลขึ้นคำไว้ แต่ส่วนใหญ่เป็นการกำหนดอัตราโทษขั้นสูง เพื่อเปิดโอกาสให้ศาลใช้ดุลพินิจในการกำหนดโทษ ที่เรียกว่า กระบวนการกำหนดโทษ (sentencing process) โดยศาลจะกำหนดโทษให้เหมาะสมกับความร้ายแรงของความผิดและสภาพของตัวผู้กระทำความผิด โดยคำนึงถึงเป้าหมายในการลงโทษเพื่อป้องกันสังคมให้ปลอดภัยและแก้ไขฟื้นฟูผู้กระทำความผิด ดังนั้น กฎหมายอังกฤษจึงได้บัญญัติหลักเกณฑ์การกำหนดโทษของศาล และอำนาจศาลที่จะกำหนดโทษในแต่ละประเภทความผิดไว้ เพื่อให้ศาลใช้เป็นหลักเกณฑ์การกำหนดโทษกฎหมายเหล่านี้ได้แก่ Crime (Sentences) Act 1997, Criminal Justice Act 1967, Criminal Justice Act 1991 และฉบับปัจจุบัน Criminal Justice Act 2003, Magistrates Court Act 1980, Power of Criminal Court (Sentencing) Act 2000, Children and Young Person Act 1933, 1969, Youth Justice and Criminal Evidence Act 1999 เป็นต้น

สำหรับการบังคับโทษปรับในประเทศอังกฤษนั้น ศาลสามารถลงโทษปรับกับการกระทำความผิดได้ทุกสถาน โดยระบบการลงโทษปรับของประเทศอังกฤษในปัจจุบันได้พัฒนามาใช้ระบบการปรับเป็นหน่วย (Units-fine system) ซึ่งบัญญัติใช้ครั้งแรกใน The Criminal Justice Act 1991 ซึ่งเป็นระบบที่มีรากฐานมาจากแนวความคิดที่ว่า ผู้ที่มีฐานะทางการเงินดีสมควรจะต้องจ่ายค่าปรับมากกว่าผู้ที่มีฐานะทางการเงินต่ำในความผิดอย่างเดียวกันและในระบบเดียวกัน โดยระบบ

ปรับเป็นหน่วยนี้ ศาลแยกความผิดออกเป็น 10 ระดับ โดยแต่ละระดับจะมีอัตราค่าปรับที่เพิ่มขึ้นแบบทวีคูณ โดยการคำนวณจากรายได้ที่ผู้กระทำความผิดต้องสูญเสียไปในแต่ละสัปดาห์⁵⁸

1. การกำหนดโทษปรับ

หลักการกำหนดโทษปรับของประเทศอังกฤษ ศาลจะคำนึงถึงรายได้ที่แท้จริงโดยพิจารณาถึงสภาพแวดล้อมแห่งข้อหาและประวัติของผู้กระทำความผิดประกอบกันด้วยและที่สำคัญที่สุดศาลจะต้องคำนึงถึงว่าผู้กระทำความผิดสามารถชำระค่าปรับได้หรือไม่ประกอบกันเสมอ จากหลักเกณฑ์ดังกล่าว ทำให้ผู้กระทำความผิดที่มีรายได้น้อยจะเสียค่าปรับในอัตราที่ต่ำลงตามส่วน และทำให้การบังคับชำระค่าปรับทำได้อย่างสมเหตุสมผลด้วย โดยศาลจะมีอำนาจในการเข้าถึงข้อมูลทางการเงินและข้อมูลทางบัญชี รวมทั้งรายได้ของผู้กระทำความผิดเพื่อความแม่นยำในการกำหนดค่าปรับและในการประมาณรายได้เพื่อกำหนดค่าปรับของผู้กระทำความผิดแต่ละราย ศาลต้องพิจารณาถึงความเป็นจริงของรายได้ในช่วงเวลาที่ผู้ต้องหาต้องจ่ายค่าปรับประกอบกันด้วย แต่ทั้งนี้ไม่ควรเกิน 12 เดือน

เมื่อศาลลงโทษปรับแล้ว โดยหลักผู้ต้องโทษปรับต้องนำเงินมาชำระต่อศาลโดยเงินสดหรือเช็ค โดยศาลจะกำหนดระยะเวลาให้ผู้กระทำความผิดมีโอกาสชำระค่าปรับภายในระยะเวลาอันสมควร หรืออาจสั่งให้ผู้กระทำความผิดผ่อนชำระค่าปรับเป็นงวดๆ ได้ โดยพิจารณาจากหลักความสามารถในการชำระค่าปรับของผู้กระทำความผิด และศาลมีอำนาจออกคำสั่งให้บังคับค่าปรับจากทรัพย์สินอื่น หรืออาจสั่งให้เจ้าหน้าที่ตำรวจ (ซึ่งต้องเป็นเพศเดียวกับผู้ต้องโทษปรับ) เพื่อค้นตัวผู้ต้องโทษปรับ และหากพบเงินในตัวผู้ต้องหาให้นำมาชำระค่าปรับได้ และหากเป็นกรณีผิดนัดชำระค่าปรับ ศาลมีอำนาจสั่งจำคุกหรือกักขังได้ (PCC(S) A2000, s 139(2)) แต่ผู้ต้องหาต้องมีอายุกว่า 18 ปี แต่ถ้าผู้ต้องหาอายุกว่า 18 ปี แต่ไม่เกิน 20 ปี ศาลมีอำนาจใช้การกักขังแทนค่าปรับได้ จะใช้โทษจำคุกไม่ได้ (PCC(S) A2000, s 108) ทั้งนี้ตาม The Power of Criminal Courts Act 1973 แก้ไขเพิ่มเติมโดย The Criminal Justice Act 1988 ได้ให้อำนาจในการลงโทษจำคุกแทนค่าปรับได้ในอัตราต่อไปนี้

⁵⁸ Gary Slapper & David Kelly. (1995). *English Legal System*. p. 76.

ตารางที่ 3.1 การลงโทษจำคุกแทนค่าปรับ

อัตราค่าปรับ	จำนวนการจำคุกแทนค่าปรับ (วัน)
จำนวนไม่เกิน 50 ปอนด์	5 วัน
51 ปอนด์ – 100 ปอนด์	7 วัน
101 ปอนด์ – 400 ปอนด์	14 วัน
401 ปอนด์ – 1,000 ปอนด์	30 วัน
1,001 ปอนด์ – 2,000 ปอนด์	45 วัน
2,001 ปอนด์ – 5,000 ปอนด์	3 เดือน
5,001 ปอนด์ – 10,000 ปอนด์	6 เดือน
10,001 ปอนด์ – 20,000 ปอนด์	12 เดือน
20,001 ปอนด์ – 50,000 ปอนด์	18 เดือน
50,001 ปอนด์ – 100,000 ปอนด์	2 ปี
100,001 ปอนด์ – 250,000 ปอนด์	3 ปี
250,001 ปอนด์ – 1,000,000 ปอนด์	5 ปี
1,000,001 ปอนด์ ขึ้นไป	10 ปี

ที่มา: จีรวุฒิ ลิปิพันธ์ (2550)

นอกจากนั้น บทบัญญัติของ The Power of Criminal Courts Act 1973 แก้ไขเพิ่มเติมโดย The Criminal Justice Act 1988, Section 35 ได้ให้อำนาจศาลในการออกคำสั่งในกรณีที่เห็นสมควรว่าควรลงโทษปรับแก่บุคคลนั้นเนื่องจากเป็นผู้ขาดความสามารถในการชำระค่าปรับ คำสั่งดังกล่าวได้แก่ คำสั่งให้บริการสังคม คำสั่งให้คุมประพฤติ คำสั่งให้ปล่อยตัวโดยกำหนดเงื่อนไขหรือไม่ก็ได้ และคำสั่งให้ชดเชยค่าเสียหาย เป็นต้น⁵⁹ หรือ The Magistrates Court Act 1980 แก้ไขเพิ่มเติมโดย The Criminal Justice Act 1988 Article 82 ได้บัญญัติให้ศาลสามารถออกคำสั่งตัวผู้กระทำความผิดที่มีอายุต่ำกว่า 21 ปี เข้าไปในสถานพินิจแทนการลงโทษปรับได้ ซึ่งถือเป็นมาตรการการคุมประพฤติอย่างหนึ่ง

⁵⁹ Ibid. p. 140.

2. การกำหนดอัตราโทษปรับ

1. โทษปรับในคดีที่พิจารณาแบบ summary นั้น ส่วนใหญ่จะเป็นความผิดที่กำหนดอัตราส่วนค่าปรับไว้ในแต่ละความผิด แต่อัตราค่าปรับที่กำหนดดังกล่าวไม่สอดคล้องกับค่าของเงินที่เปลี่ยนไป โดยเฉพาะอัตราเงินเฟ้อในแต่ละประเทศ ดังนั้น กฎหมายอังกฤษจึงเปลี่ยนระบบการลงโทษปรับ ใน ค.ศ. 1982 อังกฤษได้ปรับปรุงกฎหมายโดยกำหนดอัตราค่าปรับเป็นระดับชั้นโทษปรับ (Standard scale) เพื่อใช้กับความผิดที่พิจารณาแบบ summary trial ซึ่งแต่ละระดับชั้นโทษปรับนั้น จะกำหนดอัตราโทษปรับขั้นสูงไว้ ซึ่งอัตราดังกล่าวกระทรวงยุติธรรมของอังกฤษ (Home Office) สามารถปรับเพิ่มหรือลดลงได้ ก่อนปี ค.ศ. 1997 ระดับโทษปรับขั้นสูงแต่ละชั้น มีดังนี้

ตารางที่ 3.2 ระดับโทษปรับขั้นสูงแต่ละชั้น

ระดับโทษปรับ	อัตราค่าปรับ
ระดับ 1	200 ปอนด์
ระดับ 2	500 ปอนด์
ระดับ 3	1,000 ปอนด์
ระดับ 4	2,500 ปอนด์
ระดับ 5	5,000 ปอนด์

ที่มา: จิรวุฒิ ลิปิพันธ์ (2550)

ต่อมาได้มีการนำเสนอแนวทางการกำหนดอัตราโทษปรับใหม่ตาม The Criminal Justice Act 1991 โดย Magistrates Courts จะต้องกำหนดระดับความร้ายแรงของความผิดที่จำเลยกระทำลงว่ามีความร้ายแรงในระดับใด และจึงบอกค่าของระดับดังกล่าวด้วย รายรับของจำเลย โดยการประเมินรายได้

ดังนั้น โทษปรับจึงแปรผันตามฐานะของผู้กระทำ หากเป็นผู้ยากจน จะถูกปรับเป็นจำนวนน้อยกว่าผู้ที่มีรายได้สูงกว่าในความผิดระดับเดียวกัน อย่างไรก็ตาม การปรับโดยพิจารณารายได้ของผู้กระทำนั้น มีผลใช้บังคับตั้งแต่เดือนตุลาคม 1992 และถูกยกเลิกไปเพราะมีผู้วิจารณ์ว่าผู้กระทำอาจถูกปรับสูงเท่ากับความผิดร้ายแรงแม้ว่าได้กระทำความผิดเล็กน้อย หากผู้นั้นมีฐานะดี ดังนั้น จึงได้ปรับปรุงแก้ไขการกำหนดโทษปรับ โดยแก้ไขเพิ่มเติมมาตรา 18 ของ The Criminal

Justice Act 1991 โดยกำหนดหลักเกณฑ์การลงโทษปรับว่า ศาลจะต้องคำนึงถึงสภาพเศรษฐกิจของผู้กระทำความผิด และค่าปรับ จะต้องกำหนดตามความร้ายแรงของความผิดที่ศาลพิจารณา อย่างไรก็ตาม ศาลมีอำนาจลดหรือเพิ่มอัตราโทษปรับได้ โดยพิจารณาจากฐานะของผู้กระทำความผิด และมีเหตุอื่นอันสมควรลดค่าปรับ เช่น การชดเชยค่าเสียหายให้แก่ผู้เสียหาย ซึ่งส่วนใหญ่ศาลจะลดค่าปรับด้วยเหตุผลนี้

สมาคมผู้พิพากษา Magistrates ได้กำหนดแนวทางการกำหนดอัตราโทษปรับในความผิดแต่ละลักษณะไว้ เพื่อให้ศาลได้นำมาใช้ประกอบการพิจารณากำหนดโทษปรับ เพื่อก่อให้เกิดความเหมาะสมในการลงโทษอย่างเสมอภาคและได้สัดส่วนกับความร้ายแรงของความผิด แนวทางดังกล่าวได้มีการปรับปรุงในปี 1993 และพิจารณาจากรายได้ของผู้กระทำความผิดโดยเฉลี่ย ซึ่งมีตัวอย่างของแนวทางการกำหนดโทษปรับไว้ ดังนี้

ตารางที่ 3.3 ลักษณะของความผิดและอัตราโทษปรับ

ลักษณะของความผิด	อัตราค่าปรับ
เมาสุราและไม่อาจครองสติได้	90 ปอนด์
ขับรถโดยประมาท	180 ปอนด์
ทำให้เสียทรัพย์	270 ปอนด์
ลักทรัพย์ในร้านค้า	270 ปอนด์
ไม่หยุดเพื่อรายงานเมื่อมีอุบัติเหตุ	360 ปอนด์
ขับรถโดยไม่มีประกันภัย	540 ปอนด์

ที่มา: จีรวุฒิ ลิปิพันธ์ (2550)

2. โทษปรับในคดี Indictment โดย Crown courts ตามกฎหมาย Crown courts มีอำนาจกำหนดโทษปรับได้โดยไม่มีอัตราโทษขั้นสูง (Criminal Law Act 1977, s 32(1)) ในคดี Robinson 1991 Crime L. R. 794 ศาลลงโทษปรับ 5,000,000 ปอนด์และลงโทษจำคุกด้วย นอกจากนี้ ใน PCC(A), 2000, s 3 ไม่ได้จำกัดอำนาจ Crown courts ที่จะลงโทษไม่เกินกำหนดเช่นเดียวกัน Magistrates Courts หากศาลได้พิจารณาคดี Indictment trial ในคดีที่อาจพิจารณาได้ทั้ง summary และ indictment trial อย่างไรก็ตาม ศาลอาจถูกจำกัดมิให้ลงโทษปรับในเหตุดังนี้

1) ผู้กระทำความผิดถูกลงโทษในกระบวนการพิจารณา indictment ในคดีที่พิจารณาในแบบ summary ได้ตาม Criminal Justice Act 1988, s 40

2) ผู้กระทำความผิดถูกลงโทษในความผิดเล็กน้อย (minor offence) ตาม Criminal Justice Act 1988, s 56

3) Crown courts ได้พิพากษากลับคำพิพากษาของ Magistrates courts ในคดีที่พิจารณา แบบ summary ซึ่งศาลได้ยกฟ้องหรือให้ลงโทษโดยชุมชน หรือยกฟ้องโดยมีเงื่อนไขที่ศาลกำหนด

4) เมื่อศาลสั่งให้ปรับเพราะมีการอุทธรณ์เกี่ยวกับคำวินิจฉัยในเรื่องที่ตัดสินว่าจำเลยผิด หรืออุทธรณ์โต้แย้งคำวินิจฉัยลงโทษของ Magistrates courts

3. การบังคับชำระค่าปรับ และการผ่อนชำระค่าปรับ

ศาลที่มีบทบาทในการบังคับใช้โทษในประเทศอังกฤษ ได้แก่ Magistrates courts และ Crown courts จากสถิติพบว่าคดีความผิด 96% สิ้นสุดที่ชั้น Magistrates courts ทั้งนี้ อำนาจในการพิจารณาคดีของทั้งสองศาลมีความแตกต่างกันดังนี้

Magistrates courts มีอำนาจในการพิจารณาคดีความผิดเล็กน้อย (Summary offence) และคดีที่มีเขตอำนาจสองศาล (ทั้ง Magistrates courts และ Crown courts) พิจารณาคดีโดยไม่ใช้ลูกขุนและมีฐานะเป็นศาลชั้นต้น (คล้ายกับศาลแขวงของไทย) โดย Magistrates courts มีอำนาจในการลงโทษในคดีความผิดเล็กน้อย คือ ลงโทษจำคุกได้ไม่เกิน 6 เดือน เว้นแต่ในกรณีคำพิพากษาลงโทษต่อเนื่องในความผิดนั้น และมีอำนาจในการลงโทษปรับได้ไม่เกิน 1,000 ปอนด์ และสำหรับความผิดที่มีเขตอำนาจศาลสองศาล มีอำนาจในการลงโทษจำคุกได้ไม่เกิน 6 เดือน เว้นแต่ในกรณีมีคำพิพากษาลงโทษต่อเนื่องในความผิดนั้น แต่ทั้งนี้ไม่เกิน 12 เดือน และมีอำนาจในการลงโทษปรับไม่เกิน 5,000 ปอนด์ (The Magistrates courts act 1980 แก้ไขเพิ่มเติมโดย The Criminal Justice Act 1991)

ภายใต้อำนาจการบังคับโทษปรับดังกล่าว The Magistrates Courts Act 1980 แก้ไขเพิ่มเติมโดย The Criminal Justice Act 1988, Article 85 บัญญัติให้อำนาจศาลในการลดค่าปรับได้ แต่ต้องกระทำหลังจากเสาะหาข้อเท็จจริงเกี่ยวกับฐานะทางการเงินของผู้กระทำความผิด โดยหลักเกณฑ์ดังนี้

1. ในกรณีที่ค่าปรับได้ถูกกำหนดไว้ในคำพิพากษา ศาลอาจลดค่าปรับลงทั้งหมดหรือแต่บางส่วนก็ได้ หากศาลพิจารณาแล้วเห็นสมควร

2. ในกรณีที่ค่าปรับลงทั้งหมดหรือแต่บางส่วนหลังจากได้มีคำพิพากษากำหนดโทษจำคุกแทนค่าปรับแล้ว ศาลจะต้องลดระยะเวลาการจำคุกลงเป็นจำนวนที่ได้สัดส่วนกัน โดยการลดระยะเวลาจำคุกลงให้เท่ากับจำนวนค่าปรับที่ได้ถูกลดลงไป

3. ในการคำนวณการลดระยะเวลาการจำคุกตามข้อ 2 จะต้องไม่นำเอาเศษของวันมาคำนวณด้วย

4. ค่าปรับที่ลดลงตามมาตรา 111 ไม่รวมถึงจำนวนเงินอื่นใดที่ศาลสั่งให้ชำระตามคำพิพากษาลงโทษ ไม่ว่าจะเป็นการริบทรัพย์การชดเชยค่าเสียหายหรือสิ่งอื่นใด

Crown courts เป็นศาลชั้นสูงมีอำนาจในการพิจารณาคดีความผิดร้ายแรง ใช้วิธีพิจารณาคดีโดยคณะลูกขุนจำนวน 12 คน และมีอำนาจครอบคลุมการกระทำความผิดที่เกิดขึ้นในประเทศอังกฤษและเวลส์ โดยความผิดที่พิจารณาในชั้น Crown courts แบ่งออกเป็น 4 ชั้นตามความสำคัญของคดีดังนี้

ลำดับที่ 1 ได้แก่ ความผิดต่อความมั่นคง ความผิดฐานฆ่าผู้อื่นและความผิดตามพระราชบัญญัติการป้องกันความลับของทางราชการ

ลำดับที่ 2 ได้แก่ ความผิดฐานทำให้คนตายโดยไม่เจตนา ความผิดฐานฆ่าทารก ความผิดฐานทำแท้ง ความผิดเกี่ยวกับเพศ ความผิดฐานโจรสลัดและฉ้อโกง

ลำดับที่ 3 ได้แก่ ความผิดที่ไม่อุกฉกรรจ์ ซึ่งไม่อยู่ในลำดับที่ 1 และ 2

ลำดับที่ 4 ได้แก่ ความผิดที่ไม่อุกฉกรรจ์ เช่น ความผิดฐานกระทำโดยประมาทเป็นเหตุให้ผู้อื่นถึงแก่ความตาย ความผิดฐานลักทรัพย์ในเคหสถาน และความผิดเกี่ยวกับการปลอมแปลงเงินตรา

อย่างไรก็ตาม โทษปรับเป็นโทษที่ก่อให้เกิดความเสียหายแก่ทรัพย์สินของผู้กระทำความผิดในกฎหมายอังกฤษนั้น ความผิดที่ไม่อาจลงโทษปรับ คือ ความผิดฐานฆ่าผู้อื่นโดยเจตนา (murder) และความผิดตามมาตรา 109-111 แห่ง PCC(S) 2000 หรือในกรณีที่ศาลมีคำสั่งอื่นที่ไม่อาจลงโทษปรับ เช่น ส่งไปบำบัดรักษาในโรงพยาบาล หรือยกฟ้อง ส่วนความผิดฐานอื่นๆ Magistrates Courts และ ศาล Crown courts มีอำนาจลงโทษปรับได้ อย่างไรก็ดีในบางฐานความผิดที่กฎหมายกำหนดโทษปรับไว้แน่นอนในกฎหมาย เจ้าพนักงานผู้บังคับให้เป็นไปตามกฎหมายสามารถปรับผู้กระทำความผิดได้

ทั้งนี้ ตามรัฐบัญญัติว่าด้วยกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา 2005 หรือ The Criminal Procedure Rules 2005 ในส่วนที่ 52 ว่าด้วยการบังคับโทษปรับ (Enforcement of fines) ได้บัญญัติเรื่องวิธีการบังคับโทษปรับไว้ ดังนี้

ข้อ 52.1⁶⁰ การแจ้งเตือนไปยังจำเลยเรื่องโทษปรับหรือหนี้ที่ศาลกำหนด

(1) เมื่อศาลชั้นต้นสั่งให้บังคับชำระค่าปรับ หรือหนี้ที่ศาลกำหนด ซึ่งถูกตัดสินโดยศาลหลวง หรือกรณีที่ศาลชั้นต้นอนุญาตให้เวลาสำหรับชำระเงินที่ถูกกำหนดให้ชำระในการเปรียบเทียบปรับ หรือกำหนดให้จำนวนเงินดังกล่าวถูกชำระเป็นงวดๆ หรือกรณีที่ผู้กระทำความผิดหลบหนีเมื่อจำนวนเงินถูกกำหนดให้ชำระในการเปรียบเทียบปรับแล้ว เจ้าหน้าที่ของศาลชั้นต้นจะส่งคำเตือนไปยังผู้กระทำความผิดเป็นหนังสือโดยระบุจำนวนเงินและหากต้องชำระเป็นงวด ก็จะระบุจำนวนเงินของแต่ละงวด และวันที่จำนวนเงินทั้งหมดหรือแต่ละงวดจะต้องถูกชำระ และสถานที่และเวลาที่จะกระทำการชำระได้ และหมายยึดทรัพย์ หรือข้อผูกมัดจะถูกออกไปไม่ได้จนกว่าบทบัญญัติข้างต้นของกฎนี้ได้ถูกปฏิบัติแล้ว

ข้อ 52.2⁶¹ การชำระเงินค่าปรับที่จ่ายต่อเจ้าหน้าที่ของศาลชั้นต้น นอกเสียจากว่าศาลสั่งเป็นอย่างอื่น จะต้องชำระเงินเต็มจำนวน หรืองวดใดของเงินจำนวนดังกล่าวต่อเจ้าหน้าที่ศาลนั้น

⁶⁰ 52.1 Notice to defendant of fine or forfeited recognizance

(1) Where under section 140(1) of the Powers of Criminal Courts (Sentencing) Act 2000 or the Criminal Justice Act 1988 a magistrates' court is required to enforce payment of a fine imposed or recognizance forfeited by the Crown Court or where a magistrates' court allows time for payment of a sum adjudged to be paid by a summary conviction, or directs that the sum be paid by instalments, or where the offender is absent when a sum is adjudged to be paid by a summary conviction, the magistrates' court officer shall serve on the offender notice in writing stating the amount of the sum and, if it is to be paid by instalments, the amount of the instalments, the date on which the sum, or each of the instalments, is to be paid and the places and times at which payment may be made; and a warrant of distress or commitment shall not be issued until the preceding provisions of this rule have been complied with.

⁶¹ 52.2 Payment of fine to be made to magistrates' court officer

(1) A person adjudged by the conviction of a magistrates' court to pay any sum shall, unless the court otherwise directs, pay that sum, or any instalment of that sum, to the court officer.

(2) Where payment of any sum or instalment of any sum adjudged to be paid by the conviction or order of a magistrates' court is made to any person other than the court officer, that person, unless he is the person to whom the court has directed payment to be made or, in the case of a child, is the person with whom the child has his home, shall, as soon as may be, account for and, if the court officer so requires, pay over the sum or instalment to the court officer.

(3) Where payment of any sum adjudged to be paid by the conviction or order of a magistrates' court, or any instalment of such a sum, is directed to be made to the court officer for another court, the court officer for the court that adjudged the sum to be paid shall pay over any sums received by him on account of the said sum or instalment to the court officer for that other court.

(2) เมื่อการชำระเงินจำนวนใดๆ หรืองวดใดๆ ของจำนวนเงินที่ถูกตัดสินให้ชำระตามคำพิพากษาหรือคำสั่งของศาลชั้นต้นถูกจ่ายไปยังบุคคลอื่นใด นอกเหนือจากเจ้าหน้าที่ศาลนั้น นอกเสียจากเขาจะเป็นบุคคลที่ศาลได้สั่งให้รับชำระเงิน หรือในคดีเด็ก เป็นบุคคลที่ตัวเด็กอาศัยอยู่ในพื้นที่ที่เป็นไปได้ บุคคลเช่นว่าทำบันทึกและหากศาลเรียกร้อง ก็จะจ่ายเงินจำนวนนั้นหรืองวดนั้นไปยังเจ้าหน้าที่ศาล

(3) เมื่อการชำระเงินจำนวนใดๆ ที่ถูกตัดสินให้ชำระตามคำพิพากษาหรือคำสั่งของศาลชั้นต้นหรืองวดใดๆ ของจำนวนเงินเช่นว่าถูกกำหนดให้จ่ายต่อเจ้าหน้าที่ของศาลอื่น เจ้าหน้าที่ของศาลที่มีคำพิพากษาให้ชำระเงินจำนวนดังกล่าวจะจ่ายเงินที่เขาได้รับมาตามจำนวนเงินหรืองวดที่ว่าต่อเจ้าหน้าที่ของศาลอื่น

ข้อ 52.3⁶² เจ้าหน้าที่ของเจ้าหน้าที่ของศาลชั้นต้นในการออกใบเสร็จชำระเงินให้แก่เขาตามคำตัดสินหรือคำสั่งของศาลชั้นต้นและผู้ที่ยื่นขอใบเสร็จ

ข้อ 52.8 การบังคับหมายยึดทรัพย์ของศาลชั้นต้น

(1) หมายยึดทรัพย์ที่ออกเพื่อวัตถุประสงค์ของการเรียกเงินที่ถูกตัดสินให้จ่ายตามการเปรียบเทียบปรับหรือคำสั่ง

(a) จะระบุชื่อที่ต้องการยึดทรัพย์

(b) จะถูกส่งให้แก่ตำรวจท้องที่ซึ่งหมายนั้นถูกออก หรือเจ้าหน้าที่รักษากฎหมายฝ่ายพลเรือนของพื้นที่ซึ่งหมายนั้นจะถูกใช้ หรือแก่บุคคลที่ปรากฏชื่อตามกฎหมายและภายในบทบังคับและเป็นไปตามบทบัญญัติของกฎนี้ เจ้าหน้าที่ตำรวจหรือข้าราชการพลเรือนจะยึดทรัพย์จากบุคคลดังกล่าวและขายเพื่อเก็บเงินตามหมาย และ

(c) กรณีที่หมายถูกส่งไปที่ตำรวจท้องที่แทนที่จะถูกบังคับโดยตำรวจผู้นั้น อาจถูกบังคับโดยบุคคลภายใต้การกำกับดูแลก็ได้

(2) หมายนั้นจะให้อำนาจบุคคลผู้มีหน้าที่บังคับใช้หมายในการที่จะยึดเอาเงินหรือทรัพย์สินของบุคคลตามที่ระบุชื่อในหมาย เพื่อบังคับให้ชำระเงินและเงินใดที่ถูกยึดตามนั้น จะถูกปฏิบัติเหมือนเป็นเงินได้จากการขายทรัพย์สินที่ยึดมาตามหมาย

(3) หมายนั้นจะบังคับให้บุคคลผู้มีหน้าที่บังคับใช้หมายชำระเงินจำนวนที่เรียกเก็บได้ให้แก่ศาลที่ออกหมายนั้น

⁶² 52.3 Duty of magistrates' court officer to give receipt

The court officer for a magistrates' court shall give or send a receipt to any person who makes a payment to him in pursuance of a conviction or order of a magistrates' court and who asks for a receipt.

(4) หมายที่กฎนี้ปรับใช้อาจถูกบังคับโดย เจ้าหน้าที่ตำรวจคนใดคนหนึ่งในห้องที่ใดใน อังกฤษหรือเวลส์ ซึ่งปฏิบัติราชการในห้องที่ของตน เจ้าหน้าที่ฝ่ายรักษากฎหมายของพลเรือน และ หมายรวมถึงบุคคลใดๆ ก็ตามข้างต้นซึ่งได้รับมอบหมายด้วย ไม่ว่าบุคคลนั้นจะได้ครอบครองหมาย บังคับนั้นอยู่หรือไม่ก็ตาม

(5) บุคคลผู้บังคับหมายยึดทรัพย์ หากบุคคลนั้นมีหมายอยู่กับตัว ต้องแสดงหมายต่อ หน้าบุคคลที่ถูกบังคับตามกฎหมาย หรือไม่เช่นนั้น ต้องบอกกล่าวว่ามีหมายอยู่ที่ไหน และบอกว่า สามารถนัดให้บุคคลที่จะถูกบังคับตามหมายไปตรวจสอบหมายได้อย่างไร และต้องอธิบายให้ ทราบถึงจำนวนเงินที่ถูกปรับและเหตุผลของการเรียกเก็บ

(6) ห้ามนำหมายยึดทรัพย์ไปยึดของใช้ส่วนตัว เช่น เสื้อผ้า เครื่องนุ่งห่ม หรือเครื่อง นอนของบุคคลหรือครอบครัว หรือเครื่องมือ หนังสือ ยานพาหนะหรืออุปกรณ์อย่างอื่น ซึ่งบุคคล จำเป็นต้องใช้เป็นส่วนตัวเพื่อรับจ้าง ทำธุรกิจหรือประกอบอาชีพ

(7) ทรัพย์ที่ยึดตามหมายดังที่กล่าวไว้ข้างต้นจะถูกขายภายในระยะเวลาที่ไม่เร็วกว่า วันที่หกนับแต่ที่ทรัพย์ถูกยึดมาตามเวลาที่ระบุในหมาย หรือหากไม่มีเวลาถูกระบุในหมายนั้น เริ่ม ตั้งแต่วันที่หนึ่งและสิ้นสุดในวันที่สิบสี่ นับแต่มีการยึดทรัพย์ แต่กำหนดเวลาดังกล่าวขายได้ไม่ เกิน 60 วัน

(8) ทรัพย์ที่ถูกยึดจะถูกขาย โดยการขายทอดตลาด หรือในทางที่บุคคลผู้ถูกยึดทรัพย์ อาจอนุญาตเป็นหนังสือ

(9) ตามการกระทำของผู้ถูกหมายบังคับ กรณีที่ทรัพย์ที่ถูกยึดเป็นของใช้ภายใน ครัวเรือน โดยไม่มีความยินยอมเป็นหนังสือจากบุคคลผู้ถูกยึดทรัพย์ ของเช่นว่าจะไม่ถูกเคลื่อนย้าย ออกจากเคหสถานจนกว่าจะถึงวันขาย และทรัพย์เช่นว่าจะถูกกักไว้ได้เท่าที่บุคคลผู้บังคับหมายจะ เห็นสมควรว่าจะพอเพียงต่อจำนวนเงินที่หมายเรียกเก็บ โดยคิดเครื่องหมายที่ชัดเจนไว้บนของที่ ต้องการกัก

(10) บุคคลผู้มีบทบาทบังคับหมายดังกล่าวข้างต้นจะจัดการขายทรัพย์ที่ถูกยึด และอาจ หักต้นทุนและค่าใช้จ่ายทั้งหมดที่เกิดขึ้น เพื่อจัดทำกรขาย ออกจากเงินที่ได้จากการขาย และส่งเงิน ที่เหลือให้แก่เจ้าของทรัพย์ถ้าหากมี หลังจากที่ได้เก็บเงินจำนวนที่หมายถูกออกและค่าใช้จ่ายหรือ ค่าบริการที่เกิดขึ้นจากการบังคับตามหมายไว้แล้ว

(11) ในทันทีที่สามารถกระทำได้ บุคคลผู้มีหน้าที่บังคับหมายดังกล่าวข้างต้น จะส่ง บัญชีต้นทุนและค่าใช้จ่ายที่เกิดขึ้นจากการบังคับตามหมายให้แก่เจ้าหน้าที่ของศาลซึ่งออกหมายนั้น และเจ้าหน้าที่ศาลนั้นจะอนุญาตให้บุคคลที่ถูกหมายบังคับตรวจสอบบัญชีดังกล่าวในวัน เวลา ที่ ศาลเห็นสมควรภายในหนึ่งเดือนหลังจากทรัพย์ถูกยึด

(12) หากบุคคลใดชำระหรือเสนอที่จะชำระเงินตามจำนวนที่ระบุในหมาย หรือแสดงใบเสร็จรับเงินที่ออก โดยเจ้าหน้าที่ของศาลที่ออกหมายนั้นและยอมจ่ายเงินจำนวนที่เท่ากับต้นทุนและค่าใช้จ่ายของการยึดทรัพย์ที่เกิดขึ้นในขณะที่ทำการชำระเงินต่อบุคคลผู้มีหน้าที่บังคับหมายดังกล่าวข้างต้น บุคคลผู้มีหน้าที่บังคับหมายจะต้องไม่บังคับหมายหรือเลิกการบังคับแล้วแต่กรณี

3.2.3 การบังคับโทษปรับและการผ่อนชำระค่าปรับในประเทศเยอรมนี

โทษปรับในประเทศสหพันธ์สาธารณรัฐเยอรมนีจะใช้ระบบวันปรับ (Daily Fine) ทั้งนี้เพื่อให้การปรับทำให้การความเสียหายทางเศรษฐกิจในอันจะก่อความเดือดร้อนให้แก่ผู้กระทำความผิดทุกฐานะ โดยสามารถเปลี่ยนแปลงค่าปรับระบบวันปรับให้เหมาะสมกับฐานะทางเศรษฐกิจของผู้กระทำความผิดแต่ละรายได้ การกำหนดค่าปรับระบบวันปรับให้กำหนดจากรายได้ของผู้กระทำความผิด พิจารณาร่วมกับจำนวนวันที่ต้องโทษตามฐานความผิดที่ผู้กระทำความผิดยกตัวอย่างเช่น ผู้กระทำความผิดมีรายได้น้อยให้ปรับวันละ 30 ยูโร และโทษที่เขาจะต้องได้รับตามฐานความผิดนั้นคือ จำคุก 30 วัน ทำให้โทษปรับที่ผู้กระทำความผิดนั้นจะได้รับ รวมกันแล้วได้ 900 ยูโร เพราะฉะนั้น วิธีการนี้เป็นวิธีการแก้ไขโทษปรับในอัตราตายตัว (Fixed Rate Fine) ที่อาจไม่เหมาะสมกับผู้กระทำความผิดทุกฐานะ และผู้กระทำความผิดที่มีฐานะทางเศรษฐกิจดีไม่เดือดร้อนจากการลงโทษในอัตราที่ตายตัวดังกล่าว⁶³

การลงโทษปรับระบบวันปรับ จํานํมาใช้เมื่อผู้กระทำความผิดไม่สามารถชำระค่าปรับขึ้นสูงตามที่บัญญัติไว้ในฐานความผิดแต่ละฐานได้ในคราวเดียว จึงต้องแบ่งชำระเป็นวัน โดยพิจารณาจากความสามารถในการจ่ายค่าปรับในรัฐ ที่สัมพันธ์กับรายได้ต่อวันของผู้กระทำความผิด โดยกำหนดระยะเวลาสิ้นสุดของการชำระค่าปรับให้ไม่เกินโทษปรับขั้นสูงที่บัญญัติไว้ในฐานความผิดนั้น⁶⁴

การลงโทษปรับระบบวันปรับ เป็นการใช้วิธีการลงโทษปรับแทนการจำคุกได้ประการหนึ่ง และถือว่าค่าเงินที่ต้องปรับต่อวัน (Daily Unit) ที่สอดคล้องกับรายได้รายวันของผู้กระทำความผิด เท่ากับการลงโทษจำคุก 1 วัน อย่างไรก็ดี ถ้าศาลแขวง (Lander) เห็นว่าผู้กระทำความผิดต้องโทษจำคุกเป็นเวลาสั้น เช่น 1 วัน ศาลอาจสั่งให้ผู้กระทำความผิดไปทำงานบริการสังคมแทนการปรับและจำคุกก็ได้

เมื่อมีการลงโทษปรับระบบวันปรับแล้ว จะต้องปรับอย่างต่อเนื่องโดยจะไม่มีพักการลงโทษ เพราะในทางปฏิบัติของเยอรมนีนั้น ถ้าความผิดนั้นมีโทษจำคุกตั้งแต่ 180 วันขึ้นไป

⁶³ Jörg-Martin Jehle. (2005). *Criminal Justice in Germany*.

⁶⁴ Ibid.

เมื่อเห็นสมควร ศาลอาจออกคำเตือน และให้รอการลงโทษปรับไว้ และในระหว่างที่คุมประพฤติ ผู้กระทำความผิดอยู่นั้น ศาลสามารถสั่งให้ปรับระบบวันเมื่อใดก็ได้ตามที่เห็นสมควร แต่เมื่อเริ่มเข้าสู่ระบบวันปรับแล้ว ในทางปฏิบัติไม่สามารถพักหรือหยุดบังคับโทษปรับดังกล่าวได้

1. การกำหนดโทษปรับ

ปัจจุบันระบบการลงโทษในประเทศเยอรมนีได้ให้ความสำคัญในเรื่องสิทธิมนุษยชนมากขึ้น โดยได้นำหลักกฎหมายรัฐธรรมนูญ (German Constitutional law) กับอนุสัญญายุโรปว่าด้วยสิทธิมนุษยชน (The European Convention of Human Rights) ผสมผสานเข้าด้วยกันในการพิจารณากำหนดโทษทางอาญา โดยกฎหมายรัฐธรรมนูญเยอรมนีได้ห้ามการลงโทษประหารชีวิต (มาตรา 102GG) ซึ่งสอดคล้องกับอนุสัญญาฯ พิธีสารฉบับที่ 6 (Nov 1994) ที่ว่า “ห้ามการลงโทษประหารชีวิตอย่างน้อยที่สุดก็ในยามสันติ” นอกจากนั้นยังได้กำหนดห้ามการลงโทษที่เป็นการทรมานชั่วร้ายโหดเหี้ยม และปฏิบัติที่ต่ำช้า (มาตรา 3) ซึ่งความดังกล่าวได้เป็นกุญแจสำคัญนำไปสู่การบังคับใช้โทษในประเทศเยอรมนี เช่น ในคดี Tyrer ในส่วนของการลงโทษต่อร่างกาย ศาล Strasbourg ได้มาผลักดันนโยบายดังกล่าวให้เด่นชัดยิ่งขึ้นโดยกล่าวว่า “ในส่วนของความเชื่อที่ว่า การลงโทษต่อร่างกายของศาลนั้นจะเป็นการป้องปรามอาชญากรรมจะต้องถูกชี้ให้เห็นว่า การลงโทษนั้นไม่ได้ลดลักษณะที่ต่ำช้าของมันเลย และการลงโทษนั้นเป็นการป้องปรามหรือการช่วยเหลือที่มีประสิทธิภาพในการควบคุมอาชญากรรม” แสดงให้เห็นถึงแนวทางของศาลในการบังคับใช้โทษว่าการที่ศาลจะลงโทษจำคุกอันเป็นการจำกัดเสรีภาพของบุคคลใด ศาลจะต้องมีเหตุผลมากพอให้การอนุญาตให้จำคุกบุคคลนั้น โดยศาลจะต้องคำนึงถึงหลักสำคัญสองประการ คือ หลักความเท่าเทียมกัน ซึ่งหมายถึงการให้เหตุผลที่ดีโดยจะต้องมีการพิจารณาอย่างละเอียดเกี่ยวกับเนื้อหาเฉพาะแต่ละคดีไป และหลักความได้สัดส่วนซึ่งหมายถึงการลงโทษที่ไม่สาหัสจนเกินไป

การบังคับใช้โทษในประเทศเยอรมัน พิจารณาจากสถิติในปี ค.ศ. 2003 มีจำนวนคดีทั้งหมด 634,735 คดี ที่ศาลพิพากษาตามกฎหมายอาญากำหนดโทษแก่ผู้กระทำความผิด โดยโทษที่ใช้มากที่สุดคือโทษปรับจำนวน 507,086 คน คิดเป็นร้อยละ 80 ส่วนที่เหลือเป็นโทษจำคุก

ตารางที่ 3.4 สถิติคดีที่ศาลพิพากษาตามกฎหมายอาญาในปี ค.ศ. 2003

ประเภทการลงโทษ	จำนวนคดี	คิดเป็นเปอร์เซ็นต์
Fine	507,086	79.9%
Prison sentences (not suspended)	39,483	6.2%
Prison sentences (suspended)	88,166	13.9%
รวม	634,735	100%

ที่มา: วรรณมต เฟิงคิชู้ (2552) การบังคับโทษปรับ: ศึกษากรณีอำนาจหน้าที่ของหน่วยงานบังคับคดีอาญา

Only the most severe punishment in each case.

1 Military detention included (n=15)

2 Military detention included (n=123)

Source: 2003 conviction statistics published by the Federal Statistical Office Wiesbaden table 203

ระบบกฎหมายอาญาของประเทศเยอรมนี ได้แยกการลงโทษออกเป็น 2 ระบบ คือ 1. ระบบการลงโทษ และ 2. มาตรการฟื้นฟูแก้ไขและความปลอดภัย

1. ระบบการลงโทษ

ระบบการลงโทษตามกฎหมายเยอรมนีจำกัดอยู่แค่การจำคุกและการปรับเท่านั้น โดยได้อนุญาตให้มีการจำคุกตลอดชีวิตได้ แต่จะกระทำได้เพียงแต่อาชญากรรมที่ร้ายแรงเท่านั้น และได้กำหนดกฎเกณฑ์ในเรื่องของการกักขังระยะสั้น (Section 47 Short Terms of Imprisonment only in

Exceptional Case) ไว้ด้วย⁶⁵ พร้อมทั้งกำหนดบทบัญญัติข้อยกเว้นพิเศษเกี่ยวกับการคุมประพฤติการปล่อยตัวไว้ (Section 56 Suspended Execution of Punishment)⁶⁶ เพื่อลดการลงโทษแก่เพียงการลงโทษจำคุกไม่เกิน 2 ปี และอาจได้รับการปล่อยตัวโดยมีเงื่อนไขคุมประพฤติในกรณีที่ได้รับโทษไปแล้ว 2 ใน 3 หรืออาจได้รับการปล่อยตัวภายใต้เงื่อนไขพิเศษในกรณีที่ได้รับโทษไปแล้ว 1 ใน 2 และก่อนที่จะกล่าวถึงการลงโทษปรับ ของกล่าวถึงส่วนที่สองคือมาตรการฟื้นฟูแก้ไขและความปลอดภัย อันเป็นรูปแบบของการบังคับใช้โทษอย่างหนึ่ง มาตรการดังกล่าวได้แยกออกเป็น 2 ประการ คือ มาตรการกักขัง ได้แก่การนำตัวไปไว้ในโรงพยาบาล โดยมาตรการนี้ใช้บังคับต่อ

⁶⁵ Section 47 Short Terms of Imprisonment only in Exceptional Cases

(1) A court may impose imprisonment for less than six months only when special circumstances exist, either in the act or the personality of the perpetrator, which make the imposition of imprisonment indispensable to exert influence on the perpetrator or to defend the legal order.

(2) If the law does not provide for a fine and a term of imprisonment of six months or more has been ruled out, the court shall impose a fine if the imposition of imprisonment is not indispensable pursuant to subsection (1). If the law provides for an increased minimum term of imprisonment, the minimum fine in cases covered by sentence 1 is determined by the minimum prescribed term of imprisonment; thirty daily rates shall thus correspond to one month imprisonment.

⁶⁶ Section 56 Suspended Execution of Punishment

(1) Upon a sentence of imprisonment of no more than one year the court shall suspend the execution of the punishment and grant probation if it can be expected that the sentence will serve the convicted person as a warning and he will commit no further crimes in the future even without the influence exerted by serving the sentence. Particularly to be considered are the personality of the convicted person, his previous history, the circumstances of his act, his conduct after the act, his living conditions and the effects which can be expected as a result of the suspension.

(2) The court may also suspend the execution of a longer term of imprisonment which does not exceed two years under the provisions of subsection (1) and grant probation if a comprehensive evaluation of the act and personality of the convicted person reveals the existence of special circumstances. In making the decision the efforts of the convicted person to make restitution for the harm caused by the act should particularly be considered.

(3) The execution of a sentence of imprisonment of no less than six months shall not be suspended when defense of the legal order so requires. (4) A suspended execution of punishment may not be limited to a part of the punishment. It shall not be excluded by the crediting of time served in remand detention or any other deprivation of liberty.

ผู้กระทำความผิดที่มีปัญหาทางจิตรุนแรงและมาตรการที่มีได้กักขัง ได้แก่ การเพิกถอนใบอนุญาตจับฉัตรยนต์⁶⁷ ซึ่งเป็นกระบวนการที่ใช้บังคับกับผู้กระทำความผิดทางจราจร

2. มาตรการฟื้นฟูแก้ไขและความปลอดภัย

เป็นรูปแบบของการบังคับใช้โทษอย่างหนึ่ง ซึ่งแยกออกเป็น 2 ประการ คือ มาตรการกักขัง ซึ่งได้แก่การนำตัวไปไว้ในโรงพยาบาล โดยมาตรการนี้ใช้บังคับต่อผู้กระทำความผิดที่มีปัญหาทางจิตรุนแรง และมาตรการที่มีได้กักขัง ได้แก่ การเพิกถอนใบอนุญาตจับฉัตรยนต์ ซึ่งเป็นกระบวนการที่ใช้บังคับกับผู้กระทำความผิดทางจราจร

สำหรับการบังคับโทษปรับ ประเทศเยอรมนีได้เลือกใช้ระบบวันปรับ ซึ่งเป็นระบบของกลุ่มประเทศสแกนดิเนเวีย โดยการคำนวณอัตราค่าปรับผันแปรตามเหตุปัจจัยที่สำคัญสองประการ คือ ลักษณะความรุนแรงของการกระทำและอัตรารายได้ของผู้กระทำความผิด การคิดค่าปรับโดยพิจารณาถึงปัจจัยสองส่วนนี้ ทำให้การปรับดำเนินไปในทิศทางที่เหมาะสม เนื่องจากศาลได้พิจารณาถึงความร้ายแรงของการกระทำประกอบกับหลักฐานทางการเงินของผู้กระทำความผิดโดยพิจารณาว่าจำเลยได้กระทำความผิดที่มีความร้ายแรงมากน้อยแค่ไหน และสมควรจะกำหนดโทษสำหรับการกระทำความผิดกล่าวอย่างไรจึงจะเป็นธรรม รวมทั้งคำนึงถึงผู้กระทำความผิดว่าจะสามารถชำระค่าปรับได้หรือไม่ เมื่อศาลได้พิจารณาองค์ประกอบต่างๆ ดังกล่าวและได้มีคำพิพากษาว่าจะลงโทษปรับจำเลยเป็นเงินเท่าใด จึงจะถือว่าคำพิพากษาดังกล่าวตั้งอยู่บนพื้นฐานเหมาะสมและเป็นธรรมอย่างยิ่ง

⁶⁷ Section 63 Placement in a Psychiatric Hospital

If someone committed an unlawful act and at the time lacked capacity to be adjudged guilty (Section 20) or was in a state of diminished capacity (Section 21), the court shall order placement in a psychiatric hospital if a comprehensive evaluation of the perpetrator and his act reveals that, as a result of his condition serious unlawful acts can be expected of him and he therefore presents a danger to the general public.

ปัจจุบันบทบังคับในเรื่องโทษปรับได้ถูกบัญญัติไว้ในประมวลกฎหมายอาญา (StGB) โดยได้กำหนดหลักเกณฑ์ไว้ดังนี้⁶⁸

(1) ค่าปรับต้องถูกกำหนดอัตราเป็นรายวัน โดยต่ำกว่า 5 วัน หากกฎหมายมิได้กำหนดไว้เป็นอย่างอื่นและไม่เกินกว่า 360 วัน

(2) ศาลพิจารณาอัตราค่าปรับในแต่ละวันโดยคำนึงถึงสภาพส่วนตัวและสถานะทางการเงินของผู้กระทำความผิด ในการกระทำความผิดกล่าวศาลจะใช้รายได้เฉลี่ยสุทธิซึ่งผู้กระทำความผิดได้รับหรืออาจได้รับในหนึ่งวันเป็นจุดเริ่มต้น อัตรารายวันจะต้องถูกกำหนดไว้ที่ไม่ต่ำกว่า 2 มาร์คเยอรมนี และไม่เกินกว่า 10,000 มาร์คเยอรมนี

(3) ในการพิจารณาอัตรารายวัน อาจนำรายได้ สินทรัพย์และอื่นๆ ของผู้กระทำความผิดมาประเมินด้วยก็ได้

(4) จำนวนอัตรารายวันต้องถูกระบุในคำตัดสิน

จากหลักเกณฑ์ข้างต้นการกำหนดอัตราค่าปรับรายวัน ศาลจะต้องกำหนดให้มีความเหมาะสมกับรายได้ โดยการกำหนดปริมาณวันปรับนั้นต้องนำมาพิจารณาประกอบกับลักษณะความหนักเบาของการกระทำที่เป็นความผิด ทั้งนี้ศาลจะพิจารณาความหนักเบาของการกระทำนั้นได้จากแรงจูงใจในการกระทำความผิด วิธีการที่ใช้สำหรับกระทำความผิด ตลอดจนสภาพแวดล้อมที่มีผลทำให้การกระทำความผิดนั้นรุนแรงขึ้นหรือลดลงประกอบกัน นอกจากนั้นศาลยังต้องใช้ดุลพินิจในการกำหนดอัตราค่าปรับต่อวัน ซึ่งศาลจะกำหนดค่าปรับต่อวันให้เหมาะสมกับรายได้เฉลี่ยสุทธิต่อวันของผู้กระทำความผิด โดยคำนึงถึงสภาพและฐานะทางการเงินของผู้กระทำความผิดเป็นสำคัญ โดยการกำหนดค่าปรับนั้นไม่ควรมีผลทำให้ผู้กระทำความผิดหรือครอบครัวต้องขาดรายได้ขั้นต่ำในการดำรงชีพประจำวัน ทั้งนี้การคำนวณค่าปรับนั้นสามารถคิดอัตราค่าปรับจาก

⁶⁸ Section 40 Imposition in Daily Rates

(1) A fine shall be imposed in daily rates. It shall amount to at least five and, if the law does not provide otherwise, at most three hundred and sixty full daily rates.

(2) The court determines the amount of the daily rate, taking into consideration the personal and financial circumstances of the perpetrator. In doing so, it takes as a rule the average net income which the perpetrator has, or could have, in one day as its starting point. A daily rate shall be fixed at a minimum of two and a maximum of ten thousand German marks.

(3) In determining the daily rate the income of the perpetrator, his assets and other bases may be estimated.

(4) The number and amount of the daily rates shall be indicated in the decision.

รายได้ของผู้กระทำความผิด รายได้ดังกล่าวได้แก่ เงินเดือน เงินปันผล ดอกเบี้ย เงินบำนาญ และเงินอุดหนุนจากรัฐบาล เป็นต้น ทั้งนี้เพื่อให้เกิดสัมฤทธิ์ผลในการลงโทษอย่างแท้จริง กฎหมายก็เปิดโอกาสให้ผู้กระทำความผิดสามารถขอหักค่าใช้จ่ายที่จำเป็นออกจากรายได้สุทธิที่จะนำไปใช้คำนวณปริมาณค่าปรับเพื่อเป็นการลดจำนวนค่าปรับลง โดยค่าใช้จ่ายที่จำเป็นได้แก่ เงินภาษี เบี้ยประกัน ค่าใช้จ่ายของบริษัท รวมทั้งผลการดำเนินการที่ขาดทุน เป็นต้น ดังนั้นการคิดอัตราค่าปรับจึงต้องอาศัยข้อมูลทางการเงินหรือรายได้ของผู้กระทำความผิดมาเป็นฐานในการคำนวณโดยศาลอาจขอให้พนักงานอัยการรายงานเกี่ยวกับอาชีพ วุฒิการศึกษา และสถานที่พักอาศัยของผู้กระทำความผิด เพื่อที่ศาลจะได้นำข้อมูลเหล่านี้มาประกอบการพิจารณาว่ารายได้ที่นำมาแสดงต่อศาลนั้นสอดคล้องกับความเป็นจริงหรือไม่

นอกจากนั้น ศาลยังมีอำนาจในการใช้ดุลพินิจกำหนดระยะเวลาในการชำระค่าปรับได้ ถ้าผู้กระทำความผิดไม่สามารถชำระค่าปรับได้ทันที ทั้งนี้ต้องเป็นเนื่องจากประวัติส่วนตัวและสถานะทางการเงินของผู้กระทำความผิด หรือศาลอาจกำหนดให้ชำระค่าปรับเป็นงวดๆ ได้ และศาลก็มีอำนาจที่จะเพิกถอนสิทธิในการชำระค่าปรับเป็นรายงวดนั้น หากผู้กระทำความผิดไม่สามารถชำระค่าปรับรายงวดได้ตรงเวลา⁶⁹ หรือปรากฏต่อมาว่าฐานะทางการเงินของผู้กระทำความผิดดีขึ้น นอกจากนั้น ภายใต้กฎหมายนี้ ศาลอาจมีคำพิพากษาให้ลงโทษปรับประกอบกับการจำคุกก็ได้ หากเห็นว่าผู้กระทำความผิดไม่อาจชำระค่าปรับได้ แต่ทั้งนี้ต้องคำนึงถึงประวัติส่วนตัวและสถานการณทางการเงินของผู้กระทำความผิด โดยให้อัตราค่าปรับรายวันหนึ่งวัน เท่ากับการจำคุกหนึ่งวัน และกำหนดระยะเวลาขั้นต่ำของการจำคุกแทนการผัดผ่อนชำระค่าปรับเท่ากับหนึ่งวัน

สำหรับการกำหนดปริมาณวันปรับซึ่งจะควบคู่ไปกับการกำหนดอัตราค่าปรับรายวัน ศาลพิจารณาลักษณะความหนักเบาของการกระทำความผิด โดยคำนึงถึงแรงจูงใจในการกระทำความผิด วิธีการที่ใช้ในการกระทำความผิด ตลอดจนสภาพแวดล้อมที่มีผลทำให้การกระทำความผิดนั้นรุนแรงขึ้นหรือลดลงประกอบกัน

⁶⁹ Section 42 Facilitation of Payment

If the convicted person, due to his personal or financial circumstances, cannot be expected to pay the fine immediately, the court shall grant him a payment deadline or allow him to pay in specified instalments. The court may also order that the privilege of paying the fine in fixed instalments be withdrawn if the convicted person fails to pay an instalment in time.

อย่างไรก็ตาม หากผู้กระทำความผิดผิดนัดชำระค่าปรับกฎหมายได้กำหนดให้มีการเปลี่ยนโทษปรับเป็นโทษจำคุกได้ โดยให้อัตราค่าปรับรายวันหนึ่งวันเท่ากับการจำคุกหนึ่งวัน และกำหนดระยะเวลาขั้นต่ำของการจำคุกแทนการผิดนัดชำระค่าปรับเท่ากับหนึ่งวัน⁷⁰

2. การบังคับชำระค่าปรับและการผ่อนชำระค่าปรับ

ตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา Criminal Procedure Code (Stafproze ordnung, StPO) ส่วนที่ 7 การบังคับคำพิพากษาและค่าใช้จ่ายในกระบวนการ (Execution of Sentence and Costs of Proceedings)

มาตรา 449⁷¹ คำพิพากษาในคดีอาญาจะไม่สามารถถูกบังคับใช้ได้จนกว่าจะถึงเวลาที่คำพิพากษานั้นมีผล

มาตรา 451⁷² (เจ้าพนักงานผู้บังคับ)

(1) คำพิพากษาจะถูกบังคับโดยพนักงานอัยการบนพื้นฐานของสำเนาซึ่งได้รับการรับรองของคำบังคับที่ศาลสั่ง ซึ่งประกอบด้วยคำแถลงรับรองผลบังคับ ซึ่งได้ถูกออกโดยฝ่ายทะเบียน

⁷⁰ Section 41 Fine Collateral to Imprisonment

If by the act the perpetrator enriched, or tried to enrich himself, then a fine, which otherwise would have been inapplicable or only optional, may be imposed collateral to imprisonment, if it is appropriate, taking into consideration the personal and financial circumstances of the perpetrator. This shall not apply if the court imposes a property fine pursuant to Section 43a.

⁷¹ Section 449 Criminal judgments shall not be enforceable before they have entered into force.

⁷² Section 451 (Executing Authorities)

(1) The sentence shall be executed by the public prosecution office as the executing authority on the basis of a certified copy of the operative of the judgment containing an endorsement of enforceability, to be issued by the registry clerk.

(2) The Prosecutors at the Local Courts shall be authorized to execute the sentence only insofar as such authority has been conferred on them by the LAND department of justice.

(3) The public prosecution office which is the executing authority shall exercise the duties incumbent on the public prosecution office also the penal chamber responsible for execution of sentences at another Regional Court, It may assign its duties to the public prosecution office competent at that court if this appears to be imperative in the interest of the convicted person and if that public prosecution office gives its consent.

(2) พนักงานอัยการประจำศาลท้องถิ่นจะได้รับมอบอำนาจให้บังคับคำพิพากษาเฉพาะเมื่อเป็นที่แน่ชัดว่า เจ้าพนักงานดังกล่าวได้รับการบอกกล่าวจากกระทรวงยุติธรรม

(3) พนักงานอัยการผู้บังคับจะทำหน้าที่เช่นเดียวกับคณะกรรมการโทษที่รับผิดชอบการบังคับคำพิพากษาในศาลภูมิภาคอื่นด้วย โดยอาจมอบหมายหน้าที่ของตนให้แก่พนักงานอัยการที่มีอำนาจในศาลนั้นได้ หากปรากฏว่าเป็นเรื่องเร่งด่วนเพื่อประโยชน์ของผู้ต้องคำพิพากษาและหากสำนักงานอัยการของรัฐนั้นให้ความเห็นชอบ

มาตรา 459⁷³ (การบังคับโทษปรับ)

บทบัญญัติกฎหมายท้องถิ่นว่าด้วยการทวงเงินตามสิทธิเรียกร้องของเจ้าพนักงานในการยุติธรรมจะถูกรับใช้กับการบังคับโทษปรับนอกจากจะถูกบัญญัติไว้เป็นอย่างอื่นในประมวลกฎหมายนี้

มาตรา 459a⁷⁴ (การอำนวยความสะดวกให้กับการชำระเงิน)

(1) หลังจากคำพิพากษามีผลบังคับใช้ เจ้าพนักงานผู้บังคับจะพิจารณาว่าจะให้โอกาสผู้ต้องโทษผ่อนชำระค่าปรับหรือไม่ เจ้าพนักงานอาจให้โอกาสผ่อนชำระค่าปรับได้

(2) เจ้าพนักงานผู้บังคับผู้นั้น ในภายหลังอาจเปลี่ยนแปลงหรือยกเลิกตัดสินใจเกี่ยวกับโอกาสในการผ่อนชำระค่าปรับได้

⁷³ Section 459 (Execution of Fine)

The provisions of the Ordinance on Recovery of Claims of the Judicial Authorities shall apply to the execution of a fine unless otherwise provided under this statute.

⁷⁴ Section 459a (Facilitating for Payment)

(1) After the judgment has entered into force the executing authority shall decide whether to grant relaxation of conditions of payment of a fine (Section 42 Penal Code). It may also grant relaxation of conditions of payment if, without such grant, reparation by the convicted person for damage caused as result of the offense would be considerably jeopardized; the convicted person may be required to furnish proof of reparation.

(2) The executing authority may subsequently amend or revoke a decision concerning relaxation of payment conditions pursuant to subsection (1) or section 42 of the Penal Code. Here it may deviate from a preceding decision to the convicted person's detriment only on the basis of new facts or evidence.

(3) Where relaxation in the form of payment in specified installment is revoked pursuant to section 42, second sentence, of the Penal Code, this shall be noted in the files. The executing authority may grant relaxation of conditions of payment again.

(4) The decision concerning relaxation of conditions of payment shall also extend to the costs of the proceedings. It may also be given with regard to costs alone.

(3) เมื่อยกเลิกการผ่อนชำระค่าปรับไปแล้ว เจ้าพนักงานผู้บังคับอาจให้โอกาสผ่อนชำระค่าปรับอีกครั้งก็ได้

(4) การตัดสินใจเกี่ยวกับโอกาสในการผ่อนชำระค่าปรับจะถูกขยายไปปรับใช้กับค่าใช้จ่ายในกระบวนการด้วย การตัดสินใจยังอาจถูกออกให้ใช้กับเรื่องค่าใช้จ่ายอย่างเดียวก็น่าได้

มาตรา 459b⁷⁵ (การกำหนดให้ชำระหนี้เป็นงวด)

การชำระหนี้เป็นงวดจะถูกกำหนดในครั้งแรกแก่ค่าปรับ จากนั้นก็กำหนดตามผลที่ตามมา ซึ่งเกิดจากการทวงเงินและท้ายที่สุดจากค่าใช้จ่ายในกระบวนการ นอกจากผู้ต้องคำพิพากษาจะใช้วิธีการชำระเงินในแบบอื่น

มาตรา 459c⁷⁶ (การทวงเงินค่าปรับ)

(1) ค่าปรับหรือส่วนของค่าปรับจะถูกเรียกเก็บภายในสองสัปดาห์หลังจากจำนวนเงินดังกล่าวถึงกำหนด เฉพาะหากเป็นที่แน่ชัดว่าผู้ต้องคำพิพากษาต้องการหลีกเลี่ยงจากการชำระหนี้

(2) การบังคับอาจถูกจัดการ หากเป็นที่คาดหมายได้ว่าค่าบังคับดังกล่าวจะไม่ประสบความสำเร็จ

(3) โทษปรับอาจถูกบังคับต่อทรัพย์สินของผู้ต้องคำพิพากษาได้

จากการศึกษาเรื่องการบังคับโทษของประเทศต่างๆ ดังที่ได้กล่าวมาแล้วจะเห็นได้ว่าประเทศที่ใช้ระบบจารีตประเพณีอย่างประเทศสหรัฐอเมริกา มีระบบการกำหนดโทษปรับเป็นระบบแบบตายตัว หรือ Fixed sum System ซึ่งศาลจะเป็นผู้พิจารณากำหนดค่าปรับแบบพิศดาร โดยคำนึงถึงปัจจัยต่างๆ ของผู้กระทำความผิดภายใต้กฎหมายกำหนด เช่น รายได้ ความสามารถในการหารายได้ ภาระที่เกิดจากค่าปรับที่มีต่อจำเลย เป็นต้น ซึ่งระบบโทษปรับแบบตายตัวมีข้อจำกัดอยู่หลายประการที่ทำให้การบังคับใช้ไม่ได้ประสิทธิภาพเท่าที่ควร อาทิเช่น การปรับในอัตรา

⁷⁵ Section 459b (Setting off Installment)

Installments shall be first set off against the fine, then against possible incidental consequences requiring payment of money and finally against the costs of the proceedings, unless the convicted person makes other dispositions regarding payment.

⁷⁶ Section 459c (Recovery of Fine)

(1) The fine or part thereof shall be recovered within two weeks after the amount became due only if, on the basis of certain facts, it is apparent that the convicted person wishes to evade payment.

(2) Execution may be disposed with if it is to be expected that it will not lead to any success in the foreseeable future.

(3) The fine may not be executed in respect of the convicted person's estate.

เดียวกันในความผิดเดียวกันอาจไม่ยุติธรรมสำหรับผู้กระทำความผิดซึ่งมีฐานะทางเศรษฐกิจแตกต่างกัน ทำให้เกิดความไม่เท่าเทียมกันในการบังคับโทษปรับ หรือการลงโทษจำคุกแทนค่าปรับ ซึ่งก่อให้เกิดปัญหาอื่นๆ ตามมาอีกมากมาย ปัญหาต่างๆ เหล่านี้ จึงทำให้ประเทศสหรัฐอเมริกาหันมาสนใจการบังคับโทษปรับแบบระบบวันปรับ ซึ่งเป็นระบบที่นิยมใช้กันมากในประเทศกลุ่มสแกนดิเนเวีย

สำหรับประเทศอังกฤษ มีการบังคับโทษปรับแบบระบบการปรับเป็นหน่วย (Units-Fine System) โดยผู้กระทำความผิดที่มีฐานะทางเศรษฐกิจดีจะต้องจ่ายค่าปรับมากกว่าผู้ที่มีฐานะยากจนในความผิดอย่างเดียวกันและในระบบเดียวกัน ทำให้การปรับเป็นไปอย่างสมเหตุสมผล ทั้งนี้เป็นไปตามดุลพินิจของศาล แต่อย่างไรก็ดี การบังคับใช้โทษปรับในประเทศอังกฤษมีแนวโน้มที่ลดลง เนื่องจากศาลมักจะหลีกเลี่ยงการลงโทษปรับ โดยหากเห็นว่าผู้กระทำความผิดไม่อาจชำระค่าปรับได้ก็ให้ทำงานบริการสังคมแทนค่าปรับ

การบังคับโทษปรับในประเทศที่ใช้ระบบประมวลกฎหมาย อันได้แก่ ประเทศฝรั่งเศส และประเทศเยอรมนีนั้น มีการบังคับโทษปรับแบบระบบวันปรับเช่นเดียวกัน โดยระบบวันปรับเป็นระบบการลงโทษปรับที่ไม่กำหนดแน่นอนตายตัว โดยอัตราค่าปรับจะกำหนดจากปัจจัย 2 ประการ ได้แก่ ปริมาณเงินซึ่งจะแปรตามสภาพเศรษฐกิจของผู้ต้องโทษปรับ โดยคิดคำนวณจากรายได้ต่อวันของผู้ต้องโทษแต่ละรายและปริมาณวันปรับซึ่งกำหนดตามความหนักเบาของความผิดที่ได้กระทำ ทั้งนี้ การบังคับโทษปรับแบบระบบวันปรับทั้งในประเทศฝรั่งเศสและประเทศเยอรมันต่างมีความมุ่งหมายเดียวกันคือ การแก้ปัญหาค่าปรับชำระหนี้ล่าช้าอันเนื่องมาจากการผัดผ่อนชำระค่าปรับ ซึ่งมีประสิทธิภาพเป็นอย่างมาก ทำให้ผู้กระทำความผิดที่ได้รับการลงโทษปรับจะหวงกลัวมากกว่าความผิดซ้ำน้อยกว่าผู้กระทำความผิดที่ได้รับการลงโทษจำคุก ซึ่งสามารถตอบสนองต่อวัตถุประสงค์ในการป้องกันอาชญากรรมได้